

Muusikaleht

Nr. 6
Juuni
1996
Hind 6.-

EESTI KIRJANIKUD JA MUUSIKA

EBATAVALINE KONTSERT TAMMSAARE VIULILIGA

15. ja 22. mail korraldati Anton Hansen-Tammsaare Memoriaalmuuseumi Rohelises tiivas kontserte... "Tõe ja õiguse" autori viuliga. Pommina mõjunud uudist kajastasid ajalehed ja raadio. Paljud polnud teadnudki, et kirjanik mängis viiulit ja pealegi oli ta muusikariist vaikinud ligi kuuskümmend aastat.

Nagu on jutustanud Tammsaare poeg Eerik Hansen, polevat kirjanik oma viiulit mänginud ainult elu viimastel surmaeelsetel aastatel. Pärast isa surma 1940. a. jäi ta muusikariist perekonna valdusesse. Muuseumis on ta alati seisnud kirjutustoa raamatukapi otsas, kus oli ta asukoht ka kirjaniku eluajal.

Ebatavaline idee korraldada unikaalse muuseumi eksponaadiga kontserte tuli Muusikaakadeemia pedagoogilt-muusikateadlaselt Tiia Järgilt. Ta sai selle teostamiseks nõusse akadeemia juhtkonna ja kolleegid. Pillimeister Ürjo Jaama viis viiuli töökotta, kus ta remonditi ja häälestati.

Tammsaare matustel "Estonia" kontserdisaalis mängis noor Vladimir Alumäe. Nüüdsel muuseumikontserdil esinesid kirjaniku muusikariistal prof. Vladimir Alumäe viiulikunstnike dünastiast ta tütar Niina Murdvee ja viimase poeg Mikk Murdvee, flöödil tegi kaasa akadeemia üliõpilane Jaanika Lentsius. Niina Murdvee esitas sissejuhatuses Elleri 1940. a. valminud "Avarused", seejärel Ester Mägi "Duod r a h v a t o n i s" (flöödipartii Jaanikalt) ja Bártoki neli duot viiulile (partneriks Mikk).

Kontsertide emotsionaalseks kõrghetkeks

oli Niina Murdvee mängimine ka Tammsaare kirjutustoas. Nõnda täideti 17. veebruaril 75-aastaseks saanud Tammsaare tütre Riita Hanseni soovi mälestada viiulihelidega isa kirjutustoas ka ema Käthe Hanseni 100. sünniaastapäeva, mis möödus alles 29. aprillil.

Tiia Järg, kes juhtis kontserdi sõnalist osa, jutustas Tammsaare muusikahuvidest ja viiulist. Esimene kontsert oli pühendatud Eesti Muusikaakadeemiale ja muusikutele, kellest oli kirjaniku Koidula tänava koju tulnud rektor Peep Lassmann, Ester Mägi, Helju Sepp. Kuulajate hulgas oli ka Tammsaare tütre tütar Riia Hansen koos oma väikese poja Kallega. Teisel kontserdil osalesid muuseumi rahvaulikooli kuulajad.

Tiia Järgi sõnade järgi võiks Tammsaare viiul samamoodi heliseda kord aastas ja ellu äratada selles peituvat kirjaniku vaimu. Tammsaare mängis noodist ja võib-olla viiuldatakse järgmisel aastal juba tema nootide järgi. Noor Anton olevat omal ajal rääkinud, nagu allakirjutanu teab, oma kunagistest kõhklustest, kas hakata kirjanikuks või muusikuks.

ELEM TREIER,
Vilde-Tammsaare muuseumi direktor

Niisuguseid kõhklusi oli ka ENN VETEMAAL. Lehekülgedel 19-20 on juttu, mis on sellest välja tulnud.

Veel numbris

(Muusika)haridus
ohus

*Eesti Kontsert ja
muusikaõpetajad
said kokku*

*A. MUSTONENI
suur samm edasi
pärisdirigendiks*

*VILLU VALDMAA
kahe heina-
kuhja vahel*

*Poleemika
VELJO TORMIS
contra EMA*

Puhkpillimängust

*1926. aasta
laulupeod*

*URMAS SISASKil
on maailma vanim
pill*

*BEETHOVEN
"varastas"
meloodiaid*

*STRAVINSKI
vastuoluline ühtsus*

*Maailma 10
suurimat
ooperiteatrit*

KAS TÕESTI LÕPU ALGUS?

**Vestlus ametiühingukoondise
UNIVERSITAS
juhatuse esimehe
TOIVO ROOSIMAAGA ja
liikmega EMAS-st
OLGA TUNGLAGA**

**20. mail organiseerisite te kontserdi
moto all "Eesti hariduse ja kultuuri
lõpu algus", kus astusid üles tuntud
muusikud. Mis teid ja neid ajendas?**

Toivo Roosimaa: Nad ei astunud üles mitte esijoonel kui muusikud, vaid kui EMA õppejõud.

Kirjas oli ju ka "kultuuri lõpu algus".

TR: Nii kultuuri kui teadust ühendab haridus. Kui pole seda, pole ei kultuuri ega teadust.

Aga siiski – miks nii pessimistlikult?

Olga Tungal: Sellepärast, et me pole rahul lepinguga, mille me halvema vältimiseks – Riigikogu läheb ju suvepuhkusele – olime sunnitud valitsusega alla kirjutama ülikooli õppejõudude palga tõstmise kohta.

TR: Idee tuli Universitase suurokol EMAs poolt. Äärmine vahend on muidugi ka professoritel lippude ja loosungitega tänavale tulla ning Toompeale marssida. Kuid on ka teisi, intelligentsemaid ja mitte vähem mõjusaid protestivorme.

Elu on läinud võrreldes krooni tulekuga keskmiselt 5 korda kallimaks, töötasu on selle aja jooksul tõusnud ainult 2,5 korda.

OT: Niisiis on palga ostujõud langenud kaks korda.

TR: Kui Eestis kehtib järjepidevuse põhimõte ja on kuulutatud end eelmise Eesti Vabariigi järglasteks, tekib ketserlik küsimus: "Kas eelmise Eesti Vabariigi aegsed seadused kehtivad ka praegu?" Ma lehitsesin toleaeegseid "Riigi Teatajaid". 1928. a. võttis Riigikogu vastu seaduse, et õpetajate-haritlaste korteriüür ei tohiks ületada 10% nende sissetulekust.

OT: Nüüd aga saavad mõned staažikadki EMA õppejõud eluaseme toetust, kusjuures neil on vaid kahetoaline korter. Minu arvates on see enam kui katastroof.

Ärgem rääkigem riigijuhtide kõrgetest palkadest. Kui suur on ülikooli õppejõu palk võrreldes edukate ettevõtete, näiteks Hansapanga sekretärineuga?

OT: Kui see on näiteks 5000 krooni, siis suur osa professoreid, kelle palk oleneb ju ka staažist, saavad alla selle.

TR: Professori maksimaalne palk on 5400 krooni, dotsendil 4740, tavalisel õppejõul 3730. Enamik saab vähem.

OT: Kontsertmeisteri palk on alla Eesti keskmise palga.

Mis on minu teada praegu 2600 krooni. Ma olen lugenud, et Tartu Ülikooli õigusteaduskonda ähvardab sulgemine, kuna juristid lähevad tööle mujale, kus palk on tunduvalt kõrgem.

OT: TRÜ rektor taotleb kvalifitseeritud juristidele 15-tuhande kroonist kuupalka. Loomulikult tekitab see vastuväiteid: mille poolset näiteks kvalifitseeritud

füüsik on halvem? See saab olla ka ainult ajutine lahendus kuni tööturu stabiliseerumiseni.

Kas EMA õppejõududel pole sellist võimalust kui juristidel? Paljud on ju läinud tööle välismaale.

OT: Ja mõnedki töötavad seal üsna teisejärgulistes orkestrites, aga saavad hoopis paremat palka. Kuid ega välismaalgi ole nii kerge tööd leida. Paljudel on kõrvaltöö, seehulgas välismaal, kus käiakse esinemas, andmas meistrikursusi. Kuid see pole ju Eesti riigile väärikas lahendus.

Kas mingit muud eesmärki peale palgatõusu oli sellel protestikontserdil veel?

TR: Laiemas plaanis hariduse järjepidevus ja väärtustamine. Kui haridust hakatakse raha eest saama ja inimestel raha pole, siis jääb ta haridusest ilma.

Ta võib ju saada toetust sponsorilt.

TR: Sponsoriteks on ju põhiliselt edukalt, hästi töötavad ettevõtted. See tähendab, et meil on hästi väljaõpetatud töötajad. Niisuguseid inimesi ülikoolides ette valmistataksegi.

Haridus ei ole ühe või teise rahamagnaadi omand. Haridus on ühiskonna omand. Kui maksumaksja maksab kinni riigijuhtide privileegid ja peab hakkama maksma ka oma lapse koolitamise eest, siis on see topelt koormus.

Kas Kultuurkapitalilt või fondidelt tuleb raha ainult kultuurile Eestis, mitte haridusele?

TR: Otseselt mitte.

OT: Mõned saavad küll toetust, kuid neid on vähe.

Kas sellel protestil on ka mingi teine eesmärk? Liiksu kumu, et EMA uue hoone finantseerimine on peatunud. Rektori intervjuust Postimehele selgub, et see pole nii. Kas niisugune asi on võimalik?

OT: Kõik on võimalik. Me muidugi teeme kõik selleks, et midagi niisugust ei juhtuks ja et finantseerimine jätkuks ka järgmisel aastal, kuigi esialgses eelarveprojektis seda sees ei ole.

Ma lugesin Sõnumilehest, et seda kontserti, nagu oli kuulutustel kirjutatud, juhtis Mikk Mikiver. Mina teda küll seal ei näinud.

TR: Tema tegi kava. Käisime 3–4 korda tema juures Draamateatris. Kõik oli paika pandud, isegi mitmes variandis.

Aga kas te pole huvi tundnud, miks ta ei tulnud?

TR: Kuidas seda ilusasti ütelda. Ma olen tehnikainimesena natuke võõras kultuurieetika valdkonnas. Aga me hindame seda, et ta haaras ideest kinni ja aitas meid kontserdi ettevalmistamisel.

OT: Kuna üks variant nägi ette, et ta esineb alles lõpus, ei osanud me ka kiiresti ümber orienteeruda, leidmaks mõjusat asendusvarianti kontserdi raamistuse jaoks.

TR: Kaotada peab ka oskama.

Kas te loete toimunut kaotuseks?

TR: Ei, kontsert jõudis adreassaatideni,

ka valitsuseni. Eelarveprojektis, mida valmistab ette rahandusministeeriumi eelarvekomisjon, olime me nüüd pea kõigis programmid sees. Ma sain ka mõningad arvud kätte, aga ma ei taha hakata neid siin praegu ette lugema.

Kas need probleemid on sarnased kõigis kõrgkoolides?

Enam-vähem. Aga üht-teist oleneb sellest, kes parajasti juhib haridust.

Kas annate mõista, et Aaviksoo tuli Tartu Ülikoolist?

Rahajagamisel paistab see nähtav olevat.

Eelmine minister oli ju ka TÜ-st.

OT: Tema oli natuke teistsugune mees.

TR: Meil on olnud juba viis ministrit.

Kuidas te neid iseloomustaksite?

TR: Esimese ministri Rein Loiguga saime kõige paremini asjad paika. Paul-Eerik Rummoga ei jäänud muud üle, kui käisime 6–7 korda Mart Laari juures. Talle tuleb au anda, ta pidas sõna, kuigi talle tuli seda mitu korda meelde tuletada.

Peeter Oleskiga oli lahkavamisi. Kui talle ütlesin, et mõnikord jääb inimesel aeg seisma ja ta hakkab meenutama noorusmälestusi, sai ta hirmus pahaseks. Mul on ka meeles, et kui me eelmisel õhtul saime tänu sotsiaalministri Marju Lauristinile asjad valitsuses korda, siis järgmisel hommikul teatas Peeter Olesk, et ta astub tagasi, kui õpetajatele raha juurde antakse. Seejuures teadis ta, et raha on olemas.

Peeter Kreitzbergiga saime vähe koostööd teha, aga käivitasime koostöölepingu ministeeriumiga. Paistis, et ta tundis ja teadis, mis on haridus, ta on ju pedagoogikaproffessor.

OT: Põhirõhk oli tal siiski suunatud koolidele, mitte kõrgkoolidele.

TR: Praegune minister jagab olemasolevat raha muudeks vajadusteks küll, aga riigikassast õppejõududele palkadeks juurde küsima ta ei lähe.

Kas on veel küsimusi, millele te vajaduse korral mingite aktsioonidega võite tõmmata avalikkuse tähelepanu?

OT: Praegu arutame ülikoolidevaheliselt küllalt tõsiselt täiendõppe-ümberõppe probleeme.

Teie õppeproffektor rääkis intervjuus meie lehele, et uue süsteemi järgi jääb see põhiliselt EMA peale.

OT: Asi on jällegi rahas. Õpetajatel võiks täiendõpe olla põhimõtteliselt tasuline küll: nad saavad ju teadmisi ja paberi, mis võimaldab neil pretendeerida järgmisele kateooriale. Aga praegu nad lihtsalt pole võimelised maksma.

Kas teil on mingite aktsioonide plaane juba ka tuleviku peale, kui teie nõudmisi hariduse väärtustamiseks ei arvestata?

TR: Loomulikult on.

Aga nende sisu ei taha te ette avada?

TR: Ütleme vaid nii palju, et need tuleksid mõjusamad kui see kontsert.

Aitäh selgituste eest!

**Küsis ja kirjutas
HERBERT VAINU**

"JONASE" GASTROLLID VÄLISMAAL UUTELE ALUSTELE

Kultuuriministeeriumi kantsleri Toivo Kuldsepa sõnul pole valitsusel midagi "Joonase lähetamise" projekti jätkamise vastu, kuid finantsiliselt peab see olema paremini korraldatud. Majanduspolitisei on leidnud, et oskamatu ja vastutustundetu asjaajamise tõttu on tekitatud riigile küll kahju 3 miljonit krooni, kuid teol puudub kuriteo koosseis. "Joonase lähetamise" edaspidised kontserdid välismaal tulevad kõne alla vaid koostööprojektidena, mille aluseks on kutsuja initsiatiiv ja rahalised kohustused. Eesti riigi rahaline tugi saab olema piiritletud, enam tuleks finantseerimiseks kasutada erakapitali.

"Joonase lähetamine" on välismaal saanud kõrgeid hinnanguid ning huvi selle teose ettekandmise vastu on Vatikanis, Kölnis, Berliinis, Peterburis ja Moskvast. Esinemised seal võiksid toimuda 1997/98. aastal. Vaja on lahendada ka Eesti-poolse korraldamisega seotud küsimused, kuna Eesti Kontsert pole nõus seda tööd enam tegema.

ESTOONLASED PEAVAD NÕU

Estonia Teatri solistide koosolekul fikseeritud muremõtteid (vt. ML nr. 5, lk. 5) püüti algul, otsustades päevalehtede põhjal, kujutada prügikastiväärilise anonüümkirjana. Sellest ei tulnud aga midagi välja. Oma seisukohad olid mai lõpuks välja öelnud ka orkester, koor ja balletitrupp ning oli toimunud 3 arutlust teatri juhtkonnaga. Viimane on kinnitanud, et ta ei püüa teatrist teha rahvusoperetti. Ühest nõupidamisest kokkuvõtet tehes väljendas Reet Mikkel EV Kultuuriministeeriumist seisukohta, et 3/4 arusaamatustest on tekkinud vastastikuse väärarvamuse ning info halva liikumise tulemusel. On kavandatud abinõud nende puuduste kõrvaldamiseks.

MUUSIKAÕPETAJAD ARUTASID EESTI KONTSERDI JUHTIDEGA ÜHISEID EESMÄRKE

Eesti Muusikaõpetajate Liidu volikogule 14. mail olid kutsutud ja tulnud Eesti Kontserdi direktor E. Mattisen ja peadirektor T. Tuberik. Nad rääkisid oma organisatsiooni osast õpilaste muusikalise kasvatamise, esijoonese loengkontsertide kaudu, mida toimub hooaja jooksul 250 ringis. Eriti rohkesti on neid Pärnumaal ja Järvamaal, tõsteti esile Häädemeestest ja Kuressaarest. Kuid peale Pärnumaa on haaramata ülejäänud Lõuna-Eesti, samuti Hiiumaa, peaaegu 2/3 EV territooriumist. Tehti ka etteheiteid koolidele: loengkontsertidel pole kohta tunniplaanis, aineõpetajad ei anna oma õpilasi tunnist ära. On isegi juhtunud, et direktorid on kontserdid ära keelanud.

EMÖLi juhid avaldasid rahulolu, et lõpuks on leitud ammusoovitud kontakt Eesti Kontserdiga. Volikogu liikmed aga kurtsid, et loengkontserdid on tihtipeale laste jaoks rasked, esinejad ei suuda õpilasi võluda, kontserdid ei seostu õppeplaanidega, reklaami on vähe, info ei liigu. Esitati mitmesuguseid ettepanekuid olukorra paremastamiseks, sellealase töö mitmekesistamiseks.

Mõlemad pooled leidsid, et mõttevahetus on kasulik ning edaspidi tuleb koostööd tihendada. Eesti Kontsert lubas järgmise hooaja sellealast tööd tutvustava bukleti välja anda augustiks-septembriks ja ka oma päriskontsertidele lubada EMÖLi liikmeid pileti soodushindadega.

LÕPPES LAULUKARUSSELL '96

Eesti Televisiooni lastesaadete algatusel toimuv "Laulukarusell" on kahe aasta jooksul haaranud tuhandeid laululapsi. Sel kevadel jõuti pärast maakondade ja linnade eelvoistluste finišisse. Igas neljas vanusegrupis oli lõppvoistlustel 8-9 esinejat. Võitjateks tulid: 7-aastastest **Maris Listra** Tallinnast (juhendaja Liivi Listra), 8-10-aastastest **Tuuli Taul** Pärnust (juhendaja Toomas Voll), 11-13-aastastest **Liisi Taul** Pärnust (juhendaja Eva Taul), 14-16-aastastest **Vaiko Epler** Raplast (juhendaja Thea Paluoja).

Korraldajad on lubanud septembrikuu Muusikalehte pikema kokkuvõtte oma töö tulemustest ning ühtlasi tutvustada Laulukaruselli järgmise voo uusi, muudetud reegleid.

SELGITATI VÄLJA PARIMAD LASTEKOORID

Mai-juunikuu vahetusel oli Türi Eesti 2. lastekooride konkurss-festival. Lydia Rahula juhitud žüriile esineti kahes grupis: A - muusika süvaõppega koolide ja koolivälise asutuse koorid, B - üldhariduskoolide koolid. Mõlemal oli kohustuslik üks H. Kaljuste (seatud) laul.

A-grupi 10 koorist oli parim ETV Lastekraani muusikastudio koor (dir. Aarne Saluveer). II preemia sai Ellerheina ettevalmistuskoor (Anneli Mäeots, Ingrid Kõrvits), III preemia koorikool Tšaika Narvast (Tatjana Prokatsõva). B-grupi 19 koorist oli võtja **Kilingi-Nõmme Prokaskooli koor** (Toomas Voll). II koha sai Türi Majandusgümnaasiumi lastekoor (Ulvi Tamm), III koha Kuusalu keskkooli lastekoor (Taavi Esko).

Konkursi ajal andis Ellerhein Tiina Loitme juhtimisel kontserdi Türi kirikus, Alliku mõisas avati mälestuskivi 1866. a. toimunud lastekooride laulupäeva tähistamiseks.

TALLINNAS JA LYONIS ÕPETATAKSE ERINEVALT

3. mai Postimehes on avaldatud intervjuu Prantsusmaal Lyonis end täiendava helilooja Mari Vihmandiga. Tema sõnul õpetatakse Tallinnas

ja Lyonis eri moodi: Tallinnas põhimõttel "Kuidas ma üldse saan midagi öelda, kui iga isiksus on erinev," rõhutatud intuitsiooni; Lyonis on õpetajatel kindlad, põhiliselt Boulezile tuginevad veendumused, mida õpetatavatele peale surutakse, lähenemisnurk on ratsionalistlik. Mõlemad suunad on M. Vihmandi arvates äärmuslikud. Kui ka õpetajaga ollakse eriarvamusel, paneb see "mõtlemata ja asju pisut teistmoodi nägema". Vihmand arvab, et meie noored heliloojad on endist liialt heal arvamusel, "leiavad" end väga kiiresti.

M. Vihmandi sõnul valitseb Eestis Pärdi-kultus. Prantsusmaal tema muusika aga pole paljudele üldse vastuvõetav.

JANNSENI PREEMIA MUUSIKULE

16. mail, J. W. Jannseni sünniaastapäeval, anti Pärnus Koidula memoriaalmuuseumis kätte J. W. Jannseni preemia (8500 krooni) Pärnu 73-aastasele muusikamehele **Herbert Pulgale**. Ta laulis aastail 1945-51 Eesti Raadio segakooris, oli seejärel vangis Siberis ja Baškiirias, kus tegeles ka muusikaga.

1955. a. Eestisse naasnult on ta olnud üks Pärnu muusikaelu hingi, asutanud praeguse M. Lüdigi nimelise meeskoori, juhendanud nais- ja meesansambleid, mitmeid orkestreid, olles seejuures 1975. a. praegusele Pärnu kutselisele orkestrile alusepanija. Tervelt 31 aastat oli ta segakoori Endla dirigent. Aastatel 1956-83 pidas ka pedagoogiametit muusikakoolis. Praegugi tunneb ta end reipana ja juhib segakoori Kungla.

ANDRUS KALLASTU VAHEFINIŠ

25. mail esitas Pärnu segakoor Endla Agape keskuses saksa hilisrenessansi heliloojate Heinrich Schützi ja Samuel Scheidti teoseid. Kaasa löid ka instrumentalistid, esinesid koori vokaalsolistid.

Dirigentide Eve Tauli ja Katri Klementi ettevalmistatud kava etteandmist juhtis Andrus Kallastu. Tema sõnul on see vaheetapp 1993. aasta suvel Pärnu ooperi- ja oratooriumikoori kirikukontsertidega alustatud teel, mis peab viima Pärnu lauljate poolt Bach'i suurvormide esitamiseni.

NAABRITE LAULUPEOD SAMAEGSELT

25. mail oli Paides Järvamaa laulupidu ning Palamusel Tartu- ja Jõgevamaa 2. ühine laulupidu (1. mullu Elvas), ühtlasi Palamuse päevade raames. Samal ajal toimus Kuremaal kahe maakonna ühine tantsupidu.

Järva- ja Jõgevamaa ajalehed pühendavad suurt tähelepanu neile üritustele, mida segas tugev vihm. Ajalehtede põhjal otsustades tegi see tugevamat "laastamistööd" Järvamaal. Pidu läks maksma umbes 150 000 krooni, sellest 100 000 Kultuurkapitalilt, kuid juba peaproovis oli esinejaid vähe ja laulupeol endal "nii tüllest ühendkoori ja kõiki teisi kooriliike ei mäletagi". Ka U. Sisask kurdab, et tema oskusi ei rakendatud. Mudilaskoorid esitasid ka Järvamaa oma helilooja Tiina Kivimäe "Tusatuju".

Vooremaa teatab, et äsjavalminud Palamuse laululavale oli tulnud rekordarv pealtvaatajaid ja 40 koori, kõige rohkem Tartu linnast. Dirigente oli palju, suurima aplausi sai Hirvo Surva. Kaasa tegid ka koor ja kapell Soomest. Laulupäeval oli eel- ja järellugu. 24. mail esitasid Palamuse laululaval operetiivise K. Karisma ja T. Kilgas, 25. oli ka kontsert-jumalateenistus Palamuse kirikus ning 26. mail esinesid külalised Soomest ja kohalikud taitlejad veel Luual, Varveres ja Kaareperes.

MUDILASTE LAULUD VIHMAS

Pühapäeval, 26. mail s. a. kogunesid 1600 mudilast 54-st kollektiivist Tartumaalt ja Tartu linnast Luunja vanasse mõisaparki uuele laululavale, et tunda rõõmu ühisest laulmisest ja kevadpäevast.

Mudilaskoorid, kellel ju õieti päris oma pidu pole olnudki, olid ette valmistanud kauni ja vaheldusrikka kava nii ammutunud kui ka uuematest lauludest. Polnud unustatud ka mudilaste rahvatantsu- ja liikumisrühmi ning orkestreidki.

Peo algul hakkas sadama vihma. Läbimärg, aga reibas mudilaspere kogunes laulukaare alla ja näitas, et üks vihm ei ole nende häälele veel mingi vaenlane. Rahvatantski sai lompides uue kvaliteedi. Vaid kogu pidu saatnud ansambli "Sept" (juhendaja Ursel Oja) süntesaator ei pidanud vihmale vastu ning Rõngu puhkpilliorkester (juhendaja Tõnu Retsnik) valas "torudest" vett välja.

Kuigi vihmale tuli hoogu juurde, said lauldud lauldud ja tantsud tantsitud ning peo muusikajuht Anneli Traks ja tantsude lavastaja Mariann Rajang koos teiste dirigentidega otsustasid, et see pidu ei pea jääma viimaseks.

Küllap uuel hooajal laulavad mudilased veel päikesegi välja!

ÕNNE OJA,

Kavastu algkooli muusikaõpetaja

VAIMUKUS ON KASULIK

14. mail pidas Haapsalu algkool peo nende lastevanemate auks, kelle lapsed on koolis olnud terased ja usinad, viksid ja viisakad. Lapsevanemad olid palutud tulla peenelt riietatult. Seda palvet nad, esijoonese naispere, ka täitis, eriti kübarate osas. Ainult taksikoeri polnud kaasa võetud, kuigi oli palutud.

VÄLISMAALT

EESTI MUUSIKAPAREMIK VÄLISMAAL

Grand prix'ga saabus koju kammerkoor **Arsis Aivar Mäe** juhtimisel lirimaal Corkis toimunud 47. rahvusvahelisel muusikafestivalil.

4. ja 6. mail esitas **Vanemuine** menükalt Rootsist Uppsala linnateatris G. Puccini "Toscat" M. Mikiveri lavastuses.

12. mail esinesid **Nadia Kurem** ja **Mati Palm** Ungari 1100-aastaseksaamisele pühendatud galakontserdil Budapestis.

Eesti Filharmoonia Kammerkoor Tõnu Kaljuste juhtimisel osales 16.–17. mail Milaanos Bachi kantaatide festivalil. Lauldi ka Pärti. Enne seda oli T. Kaljuste, juhatahes Hollandi Kammerkoori, andnud 7 kontserti Hollandis kavaga "Vaimulik ja paganlik muusika Põhjalas".

Eurovisiooni lauluvõistlusel Norras tulid M.-L. Ilus ja I. Linna "Kaelakee lauluga" 5. kohale.

18.–19. mail esines Kilingi–Nõmme laulustuudio **Üks väike rõõm** Toomas Volli juhtimisel Läti televisiooni rahvusvahelisel lastegruppide konkursil.

Torontos tähistati **Kaljo Raidi** 75. sünnipäeva tema ooperi "Tulised vankrid" kontsertettekandega.

EESTI TAIDLUSKOORID KOHTUVAD VÄLISMAAL

Saksamaa linnas Ahrensburgis, Viljandi sõpruslinnas andis kontserdi Viljandi segakoort Koit ja sama linna Pauluse koguduse segakoort. Hollandi linnas Denveris esinesid Koidule lisaks Tartu naiskoort Linda ja meesansambel Võrust. Anti ka ühiskontsert.

ROSTROPOVIŠ VIETNAMIS

69-aastane endine vene dissident Mstislav Rostropoviš andis kahel viimasel maikuu päeval kontserdi kommunistlikus Vietnamis – Hanoi ja Ho Chi Minhis. Suurelt televisiooniekraanidel oli seda võimalik jälgida neil, kes ei pääsenud kontserdisaali. Vietnami alustas Rostropoviš oma pikka Aasia–turneed. Järgmine esinemine oli Singapuris.

Reuter-ETA

BEETHOVEN "LAENAS" MELOODIAID PRANTSUSE REVOLUTSIONILISEST MUUSIKAST,"

ütles tuntud inglise dirigent John Eliot Gardiner, pärast seda kui ta oli lindistanud kõik Beethoveni teosed, ning lisan: "Üht-teist ka mujalt." See oli talle selgunud Beethoveni vähemtuntud eelkäijate loomingut uurides.

Gardiner ütles, et 5. sümfoonia on kolm prantsuse meloodiat. Näiteks tõi ta kuulsat sautuse koputamise uksele sümfoonia alguses, mis on üle võetud "Marseljeesi" looja Claude Roue de Lisle'i teisest teosest "Dithyrombique". Pastoraalse sümfoonia lõpuosa flöödipartii on võetud Prantsuse helilooja Lefevre'i teosest "Hümn põlumajandusele" ning 7. sümfoonia lõpukoorigil on palju rütmilisi ühiselemente Belgia helilooja Francois Bosset' ühe teosega. Kuulus metsasarvemeloodia on aga väga sarnane vastava kohaga Etienne Mehuli helitöös "Noore kuninga Henry IV jahilkäik".

Gardiner ütles, et pole õige arvamus, nagu poleks Beethoven, erinevalt teistest heliloojatest, teistelt midagi üle võtnud. Kuid ta lisan, et see pole plagierimine. "Ta lihtsalt sulatas teisejärguliste autorite meloodiaid millessegi geniaalsesse."

Prantsuse revolutsioonilise muusika domineerimist Beethoveni laenudes seletab ta asjaoluga, et Bonnias kasvades kuulis ta seda palju.

DPA-ETA

"NOORI TULEB TUUA KLASSIKALISE MUUSIKA JUURDE,"

ütles kuulus Hispaania tenor Placido Domingo, kes sügisel asub tööle Washingtoni ooperi kunstilise juhina, intervjuus Saksa agentuurile DPA. Ta märkis, et tehnomuusikat kuulavad lapsed külluses nii tänaval kui televisioonis ja kooliski. See on kerge muusika ja jääb neile kergesti külge. Klassika aga pole kerge ning vanemad, koolid ja kultuuriasutused peavad leidma sobivaid meetodeid, et noortele lähedaseks teha ka klassika. Ta nimetas esijoones Schubertit, Brahmsi, Beethovenit ja Verdit.

Küsimusele, kui kaua kavatseb ta veel lauljana üles astuda, vastas 55-aastane Domingo: "Nii kaua kui häält on. Arvatavasti 4-5 aastat. Ma lõpetan esinemise enne, kui mulle öeldakse, et ma pean lõpetama."

TENG OLI HIINAS DENGIST POPULAARSEM

"Taivani ööbiku" Terese Tengi esimesel surma-aastapäeval kogunesid tema hauale sajad austajad mitte ainult kodumaalt, vaid ka Singapuri, Jaapanist ja mujalt. Nad seisid pikas järjekorras, et asetada ta hauale lilli. Teng suri mais 1995 veidi üle 40 aasta vanana Tais kontsertreisil olles.

Vaatamata teravale poliitilisele vastuseisule Taivani ja Hiina Rahvavabariigi vahel said Tengi lüürilised laulud, eriti "Millal tuled sa jälle" väga armastatuks ka Hiina mandril. Koguni naljajati, et seal on Teng populaarsem kui Deng, s. t. Hiina liider Deng Xiao Peng. Mandri-Hiina võimud koguni kutsusid "Taivani ööbikut" oma maale esinema, kuid ta keeldus sõitmast.

Reuter-ETA

INFARKT LAVAL LÕPPES SURMAGA

61-aastane Ameerika bluesilaulja Johnny "Guitar" Watson sai südameataki, kui ta just oli alustamas esinemist Yokohama muusikahallis Jaapanis. Kui kiirabi jõudis ta toimetada lähedalolevasse haiglasse, oli ta juba surnud.

J. Watson sündis Houstonis Texases pianisti pojana, kolis 15-aastasena Kaliforniasse, sai seal 50-ndail aastail kuulsaks ja jäigi sinna elama. Ta mehine laulmise ja kitarrimängimise stiil on mõjutanud Jimi Hendrixit, Stevie Roy Vaughnami, Sly Stone'i ja George Clintonit.

DPA-ETA

PAVAROTTI ANNAB JÄLLE KÕNEAINET

11. mail olid piletit Frankfurdi ooperisse väga kallid –200-850 marka, kuna pidi laulma Luciano Pavarotti. Publik avaldas väga mitmel viisil sügavat pahameelt, kui teatati, et Pavarotti on keeldunud kohale sõitmast, etendus siiski toimub ja piletihiinast makstakse ainult kolmandik tagasi. Kuna mullu oli Pavarotti ka kaks korda väljakuulutatud etendustest loobunud ja paar korda ebaõnnestunud esinenu, levisid kuuldused, et ta hääl on juba kaduma läinud.

60-aastane Pavarotti, kes oli äsja rohkesti kõneainet andnud pärast 33-aastast kooselu naisest lahutamise ja kokkuelama asumiseiga oma 26-aastase sekretäri Nicoletta Mantovaniga, väidab, et raskused on juba seljataga. Seda uue elukaaslase abil, kes ajab ta hommikul vara voodist välja ja sunnib jooksma, et hingamist korda saada. Frankfurdi etendusest äraütlemist põhjendas Pavarotti ootamatult külma ilmaga, mistõttu ta häälepealad võinuksid kahjustuda.

Reuter-ETA

IDA JA LÄÄS KOHTUSID MÜNCHENIS

6.-16. maini toimus Münchenis 5. muusikabiennaal. Selle kõrgpunktiks oli 1957. a. Hiinas sündinud, seal muusikalise hariduse

saanud ja 1986. aastast USA-s elava helilooja Ton Duni ooperi "Marco Polo" maailmaesietendus. Ton Dun ühendab moodsa läänemaise kompositsioonitehnika idamaiste kölatraditsioonidega, luues nii erinevate aegade ja maailmade põimumise muusikas. Oma muusikakeele eeskujudena nimetab Ton Dun Dmitri Šostakovitšit, John Cage'i ja Toru Tagemitsut.

DPA-ETA

KUI HULLUSTI, SIIS UUESTI

1994. a. etendati Verdi "Aidat" maailma tuntuimate lauljate osalusel iidises Luksori templis Lõuna-Egiptuses. Eeldati 42 000 pealtvaatajat, tuli ainult 12 000. Ebaõnnestumise põhjustena nimetati publiku kartust islamiäärmuslaste terroriaktisioonide suhtes ja ebaharilikult võimsaid paduvihmu Lõuna-Egiptuses kaks nädalat enne etendust.

Nüüd teatas Egiptuse kultuuriminister Faruk Hosni, et sama etendus toimub samas kohas uuesti 1977. aasta oktoobris. Tema sõnade kohaselt on moodustatud komitee, kes peaks hoolitsema selle eest, et eelmise korra puudujäägid ei korduks. Mil kombel just kavatsetakse loodusjõude käsutada, seda ta ei täpsustanud.

DPA-ETA

EESKUJU VALGALE JA VALKALE

Šveitsi kantonid Thurgau ja St. Gallen ning nendega piirnev Saksa Baden-Württembergimaa Bodensee maakond viisid mai lõpus üheskoos läbi Ungari kultuuripäevad. Need koosnesid 75 erinevast üritusest - sümfooniline, kammer- ja sakraalmuusika, operetid, jazz, teater, film, kirjandus, maalikunst. Kõrgpunktiks oli Liszti suure sakraalteose "Kristus" ettekanne Weingarteni kirikus Ungari Raadio koori ja orkestri poolt.

DPA-ETA

SAMA MUUSIKA, ERINEVAD DIRIGENDID

11. mail 1946 avati taas pärast taastamist sõjast purustatud La Scala. Mängiti Rossini, Verdi ja Puccini. Sama muusikaga tähistati nüüd selle sündmuse 50. aastapäeva. Dirigendid olid siiski erinevad - tollal Arturo Toscanini, seekord Riccardo Muti. Publiku lõpuaplauusi pikkusele määrgiti nüüd 7 minutit, dirigendile ja esinejatele kingitud lillede arvu ei suutnud keegi kokku lugeda.

DPA-ETA

PILETIHINDA VÕIB JULGELT TÕSTA

Bayreuthi festivali korraldajate nimel teatas Richard Wagneri ainuke veel elav lapselaps Wolfgang Wagner, et majandusraskustest ülesaamiseks on otsustatud mõnevõrra tõsta pileti hindu. Publikupuudust seetõttu karta pole, kuna siiaaami on suudetud rahuldada ainult 10% piletihahtjate soovid.

DPA-ETA

CLARA WIECK-SCHUMANNI KLAVER MÄNGIB JÄLLE

1828. a. sai valmis klaver, mille Friedrich Wieck oli lasknud valmistada oma tütrele Clarale, hilisemale Robert Schumanni abikaasale. Kuulus pianist mängis sellel palju. 1911. a. kingiti see klaver Robert Schumanni majamuseumile Zwickaus. Aga ta oli korrast ära ja aastakümneid ei suudetud teda restaureerida kasutamiskõlblikuks. Nüüd pani klaveri oma töökojas korda Salzburgi meister Robert Brown. Mai algul toimetati see tagasi Schumanni majamuseumi.

DPA-ETA

KAS MUUSIKALGI AITAB?

Bremeni linn on finantsraskustes - kohalik laevaehtus on kriisis ja ka muid hädasid jätkub. Linnakassa täitmiseks otsustati lavastada

(Järg 22. lk.)

TALLINNA KONTSERDIELU — MAI

Mai kontserdielu oli hämmastavalt kasin – vaid üheksa EK korraldatud, lisaks mõned G. Otsa muusikapäevade raames toimunud üliõpilaste esinemised Estonia Teatri Talveaias.

Kolmest sümfooniakontserdist esimest juhatas järjekordne külaline Venemaalt – prof. D. Kitajenko koolitatud anderikas dirigent **Dmitri Liss**, kes saanud oma rohketal gastrollidel ülistavate arvustuste osaliseks. Eriti kiidetakse tema Tšaikovski-tõlgitsusi. Et jutt pole tuulest võetud, tõendas Manfred-sümfoonia väga sisukas ja igati kaasahaaranud esitus. Teatavasti rajas P. Tšaikovski oma suurteose G. Byroni kirjanduslikule süžeele, mis täis piinavaid inimeksitensi probleeme ja ahastust armastatu hukkamise pärast. Autorile omase laia tundeskaala tõi D. Liss esile kujukalt ja detailrikkalt, tema üldjoontes ratsionaalne dirigeerimislaad muutus aeg-ajalt äärmiselt temperamentseks, lausa plahvatuslikuks.

Meeleolukalt ja paraja grotesksusega vormis D. Liss I. Stravinski Süüdi nr. 2 osi, mille muusikalise materjali primitiivsus (tegu on asjaarmastajatele kirjutatud neljakäe–klaveripaladega) on orkestreerituna muutunud peenelt stiliseerituna ja vaimukusest säratatuks.

B. Bártoki Klaverikontserdi nr. 1 esitas noor Rootsi pianist Niklas Sivelöv, kes on tuntud ka komponistina. Kuigi teose ostinaatsus ja polüfooniast tulenev dissonantsus ei pakkunud Sivelöville eriti laiu eneseteostusvõimalusi, pani see kahtlemata väga võimekas kunstnik end kuulama bravuurse tehnika ja enesekindlusega.

Teise sümfooniakontserdi andis Suure Muusikaakadeemia raames **Hortus Musicuse Akadeemiline Orkester**. Peatöök kujunes L. van Beethoveni üks grandioossemad – Kolmas, äärmiselt sisutihe, oma mõtete, tunnete ja tahteimpulsside rikkusega sügavalt liigutav teos.

Teatavasti alustas A. Mustonen Beethoveni sümfooniatega ligi kaks aastat tagasi, kui ta nädala jooksul kandis ette ERSO-ga neist kuus. Suhteliselt pika vaheaja jooksul on Mustonen teinud mehiste tööd, et nüüd juba mitte ainult õigustada oma tulekut pärisdirigentide hulka, vaid ka pälvida tõsist tunnustust oma juhatamistehnika täiustumise ja tõlgitsuslikese süvatsoonidesse süüvimise eest. Mustonen suutis tunnisest suurteosest n.–ö. "üle vaadata" ja jaotada arenguinge proportsionaalselt kõigi nelja osa vahel. Seetõttu püsis raugematu huvi alal nii heroilise, triumfni küündiva esimese osa, laia üldistust kandval Leinamarsi, elurõõmsa Skertso kui ka vaheldusrikkusest tulvil Finaali aegu. Näis, et selleks projektiks kogutud orkestrandid tundsid end Mustoneni innukate liitlastena, minemaks kaasa ka üllatavamate tempoliste "uueendustega". Viimaste kohta nii palju, et vaid paaris kohas tekitasid need hetkelise tõrke.

Kontserdil kõlasid ka W. A. Mozarti

Sümfoonia nr. 35 D–duur ja kaks kontsertaariat. Bass Hans Georg Ahrens on Saksamaal ja mujalgi tunnustust leidnud ooperilaulja, kelle kõigiti korrektne ja stiilne esitus jättis aga mingitpidi külmaks. Võimalik ka, et balans vokaali ja orkestri vahel oli nihutatud viimase kasuks.

Salzburgi pürjelmeistri S. Haffneri tellitud serenaadist hiljem sümfoonia saanud teos sai Mustonenilt üldjoontes meeldiva tõlgitsuse osaliseks, aga jäi siiski nagu soojenduseks teise poole meistritööle.

Kolmanda sümfooniakontserdiga üritas ERSO panna sellele hooajale ülimalt võimsat punkti – **G. Mahleri 8. sümfoonia** esituseks koguti lavale ja kõikidele rõdule umbes 300 lauljat–pillimängijat: Estonia Teatri ooperikoor, RAM, Tallinna Poistekoor, solistid Marina Lapina, Pille Lill, Solveig Raja, Leili Tammel, Urve Tauts, Karlis Zarinš, John Erik Eleby ja Mati Palm, oreil Piret Aidulo, dirigendipuldus Arvo Volmer.

Kõige suuremaks sümfooniaks peetu, mille esiettekandel 1910. a. osales üle tuhande muusiku, hoiab küll rohkem määrangu "vokaalsümfooniline teos" poole, sest orkester üksi mängib seal suhteliselt harva. Esimese osa tekst on pärit IX sajandist ja kirja pandud Mainzi peapiiskopi Hrabanus Mauruse poolt, teises on kasutatud "Fausti" lõpuosa – sealt ka kuulumine kontserditsükliks "J. V. von Goethe muusikas".

Ei saa salata, et esimene pool valmistab pettumuse. Kuna ei julge vaidlustada sümfoonia üldtunnustatud geniaalsust, jääb üle süüdistada esitust, mis oli lihtsalt ülemääraselt tugev. Poole tunni vältel püüdsid kõik koorid, solistid ja orkester, lõpuks ka vaskpilliansambel keskrõdul anda maksimaalset kõlajõudu, välistades seeläbi pea täielikult meloodia, harmoonia ja faktuuri jälgimise võimaluse.

Õnneks muutus pärast vaheaega kõik kardinaalselt, Mahleri esteetiliste ja eetiliste otsingute väljendusvahendid said tajutavaks, muusika kauniks ja inimlikuks, grandioosus põhjendatuks. Nüüd võis siiralt hinnata kõigi ühiseid pingutusi teose esmaesituseks Eestis, eriti aga A. Volmeri südikust sümfoonia ettekande kavandamisel ja dirigeerimisel – ausalt öeldes on sellise kollektiivi "kooshoidmine" kaugel naljast!

Tore, et saal oli huvilisi pungil täis ja nad ei hoidnud kiitusega kokku.

G. Otsa muusikapäevade kontsertidesarja avas St. Peterburi Maria Teatri solist **Susanna Martirosjan**, kes kontsertmeisteri Larissa Gergijeva saatel laulis prantsuse, itaalia ja vene muusikat.

Estonia Talveaias esinesid kolmel õhtul naaberriikide muusikatudengid. **Läti, Leedu ja Soome muusikakõrgkoolid** olid esindatud soprani ja baritoniga ning pakkusid vahelduseks vastavalt flödisti, viuldaja ja pianisti etteasteid.

Programmid olid koostatud küllalt sarnaselt, pakkudes nii klassikalist kui romantilist vokaalloomingut ja oma maa komponistide laule. Näis, et viimaseid

tõlgitseti üldjoontes julgemalt – ikkagi meil tundmatu muusika. Eeldus, et tuntud repertuaari kuulatakse kriitilisemalt, vähendas seal mõneti tudengite enesekindlust.

Leedulased Ligita Rackauskaite ja Giedrius Žalys hajutasid alguse ärevuse kodumaistesse lauludesse, lätlaste Kristine Gailite ja Andis Petersoni kava ülesehitus oli aga vastupidine, mistõttu esimene mulje jäi väheütlevaks. Alles lõpu poole väärts K. Gailite meeldiv, ulatuslik ja koloratuurides särav häälematerjal ja selle rakendamise oskus erinevate karakterite loomisel täit tunnustust. Ilmselt tundis lauljatar end eriti lähedalt J. Straussi Adele kuplese operetist "Nahkhiir" ja duetis W. A. Mozarti ooperist "Don Juan", mis ennustab Gailitele menukat teatrikarjääri.

Arvestades Läti Muusikaakadeemia prorektori A. Luste sissejuhatavas sõnavõtus kuulud vabandust A. Petersoni häälest äraoleku kohta, ei saa tema võimeid objektiivselt hinnata. Kindlasti rahuldasi rohkem J. Vitolsi ja F. Schuberti laulud, ka duett K. Gailitega, küll aga jäi algusnumbrites valitsevaks nii vokaalne kui tõlgitsuslik ebalus.

F. Dopleri "Ungari fantaasia" ja G. Faur, "Siciliana" esitanud Mareks Romanovskis näitas end eeskätt hea tehnikaga pillimehena, kelle muusitseerimislaad kõitis lihtsuse ja pretensioonitusega.

Leedu noore baritoni G. Žalysi jõuline, dramaatilise kallakuga hää avaldus täielikumalt G. Händeli arias ooperist "Xerxes" ja R. Straussi "Lilled saladuses"; erinevatesse meeleoludesse sisseelamisvõimet ja muusikalist peentööd võis aga nautida neljas leedu autori laulus, eriti K. V. Banaitise "Mälestustes".

L. Rackauskaitegi suuremad õnnestumised olid seotud leedu vokaalloominguga, klassika poolel näis ta kammitsetumana ja murelikumana puhttehniliste probeemide pärast. Ent G. Gershvini "Minu armastatu" ja neilgi kavas olnud duett "Don Juanist" panid kontserdile paljulubava punkti.

Õhtu suurimad aplausid teenis paraku Gitana Miseviciute – väga muusikaalne ja hea tehnikaga viuldaja, kelle soojalt, romantiliselt mängitud B. Dvarionase "Järve ääres" ning N. Paganini virtuosone "Nõidade tants" andis tunnistust Leedu keelpillikooli jätkuvalt kõrgest tasemest.

Ka Tommi Hakalat "vabandati välja" paranemisperioodiga, ometi kõlas tema tenoraalne bariton uhkelt ja vabalt, eriti G. Respighi tsükliks ja T. Kuula lauludes. Tähelepanuväärne oli viimastes viimistletud ja ilmekas saade Jari Heikkapelto, kes esitas väga meeleolukalt ka ainsa vahepala – J. Sibelise "Kuuse".

Sirkka Parviainen üllatas oma küpsusega, mis aitas tal ühtviisi hästi toime tulla nii O. Merikanto lihtsate laulukete kui F. Schuberti, R. Straussi ja W. Waltoni eriilmeliste, kiiret ümberkehastumist nõudvate paladega. Lauljatar vokaalseid ja kunstilisi võimeid avasid igakülgselt Mimi ja Liü aariad,

karakternäitleja võimeid aga Elli ja Jussi duett I. Kuusisto ooperist "Mehe küljeluu". Temperamentse, lustiva tšeeni laulsid külalised tõelise särtsu ja professionaalsusega. "Orkestripartii" esitas kontsertmeister R.–L. Kyykkä.

Muusikapäevad lõpetas **G. Otsa** nimelise preemia laureaatide kontsert. Selle aastapreemia osalisteks on alates 1976. a. saanud 17 lauljat, kellest kaks on juba manalamail ja mõned oma karjääri apogee selja taha jätnud, kuid ometi jäänud eesti ooperikultuuri kandjatena meile armsaimaks ja austustväärivaks.

Kahju, et vaid kümnest kavast olust langes kurjade kevadilmade kahjustuste tõttu välja veel kolm. Kuulduist tuleb eriti esile tõsta Urve Tautsi ja Ivo Kuuse kõrgetasemelist, vokaalselt laitmatut esinemist. Kuigi lavainimeste eest pole sünnis rääkida, tahaksin siiski osutada nende teistest pisut rohkematele eluaastatele – fakt, mis annab veel enam imetleda U. Tautsi ja I. Kuuse kõrgvormisolekut. Habaneera G. Bizet' ooperist "Carmen", eriti aga Fides' ariooso G. Meyerbeeri ooperist "Prohvet" lausa vapustasid oma jõulise sõnumiga. Cavaradossi aaria sügav elamuslikkus koos võimsa kõlaamplituudiga väiris sügavat kumardust I. Kuuse ande ees.

Ent oli teisigi õnnestumisi: armsalt-võluvalt laulsid Helgi Sallo ja Voldemar Kuslap dueti W. A. Mozarti "Võluföödist"; väga sugestiivselt tõi Leili Tammel kuuldavale Azucena jutustuse G. Verdi ooperist "Trubaduur"; V. Kuslap "arvustas" temperamentset vaeseid totraid narre Figaro aaria abil; Annika Tõnuri üllatas W. A. Mozarti Kontserdiaaria meeldiva esituse järel "Eesti rahvalaulu" eheda ürgsusega; Anu Kaal säratas oma koloratuure G. Donizetti laulude vahendusel.

Kontserdi kordaminekule aitasid kaasa Riina Pikani, Lille Randma, Taissa Filippova ja Helin Kapteni oskuslikud klaverisaated.

G. Otsa muusikapäevadega küll pealtnäha väheseostuv kontsert "Tuhat tänu, Issand, Sulle" oli omaette võetuna väärt üritus (esma)tutvustamiseks **Artur Kapi vaimulikku loomingut**. Juba mitmendal põlvkonnal pole aimugi selle muusikagigandi helitööst 1944. aastani, mäletatakse vast vaid tema viimaseid "nõukogude korra viljastavates tingimustes" kirjutatud teoseid.

Muidugi polnud 75 minutit kestnud programm kuigivõrd ammendav, jõuti pakkuda n.–ö. vilja mitmest salvest: paar viiuli-, orel- ja tšellopala, mõned soolo- ja koorilaulud ning üks trio. Igatahes tekkis huvi asja vastu, mis oligi korraldajate-osaalejate eesmärgiks.

X Üldlaulupeoks kirjutatud koraali "Iluhäälel ilusal" ja kontserdi nimilugusid – A. Topmanile (1935) ja A. Lätele (1940) pühendatud sama tekstiga laule kandsid ette Kaarli kiriku kontsertkoor ja Estonia Seltsi Segakoor, juhatasid Peeter Perens, Ene Üleoja ja üllatusdirigendina Harry Kiisk Stockholmist. Viimasel õnnestus panna ühendkoor eriti jõuliselt kõlama ja lõpetada kontsert apoteoslikus meeleolus.

Varasest eest organistina tegutsenud A. Kapp oskas oma ideesid mõjulepääsvaimalt ilmutada just pillide kuninga kaudu. Kuuldud palade (Piret Aidulo, Toomas Trass, Helen Tammeste) suurejoonelisus ja sisukus võimendus sobivas miljöös, seevastu jäi keelpillilugude (Urmas Vulp, Lembi Mets) solistipartiide kõla ahtaks ja polnud ilmselt orelisaatega tasakaalus. Enam-vähem sama peab ütleva ka Trio kohta (orelil Andres Uibo), ent kahtlemata on kõik kolm kunstiliselt seda väärt, et neid lugusid korrata soosivamas ruumis.

Ühe eredama elamuse pakkus Mare Jõgeva (orelil T. Trass) vaimuliku aariaga "Ole mulle armuline, Jumal", kus kaunis vokaalne teostus teenis harrast, religioosset eesmärki. Kenasti kõlasid ka Laine Mustassaare ja Mart Miku esitatud vaimuliku aariad.

Üks Euroopa hiilgavamaid muusikuid-dirigente Philippe Herreweghe asutas **Collegium Vocale** 1970. a., kui alles hakati aktsepteerima mitmeid vokaalmuusika tõlgitusprintsippe. Õige pea sai ansambel hinnatuks selle aja suurkujude seas, andis rohkesti kontserte, tegi salvestisi. Tänu Collegium Vocale'le on levinud O. di Lasso ja Sweelincki polüfooniline muusika ja süvenenud arusaam J. S. Bachi motetidest, passioonidest, kantaatidest.

Collegium Vocale koosneb 20-st lauljast ja basso continuoost, kus kõlavad orel, lauto, tšello ja kontrabass.

Toomkirikus toimunud kontserdi kavast olid Bachide ja H. Schützi teosed.

Ent mõned päevad varem oli huvilistel võimalus kuulata külaliste avalikke

proove. Esimesel alustati H. Schützi motetiga "Die Himmel erzählen die Ehre Gottes". Esitus oli täiuslik, kuid ometi järgnes põhjalik viimistlustöö, kus esikohale seati teksti üha väljendusrikkamaks muutmine. Ph. Herreweghe ei jäänud kuidagi rahule teatud sõnade aktsenteeritusega. Ei julge küll kinnitada, et lõpptulemus erinenuks nii väga alulkuuldust, aga tunnise töö järel võeti käsile J. S. Bachi kuuest motetist säravaim ja virtuoossem "Singet dem Herrn ein neues Lied". Jälle oli raske tabada meingeid vajakajäike, ometi jagus siingi tunnivõrra filigraanset tööd üksikute häälerühmade kaupa.

Lõpuks selgus, et maailmatasemega ansambel harjutas sel päeval veel umbes 5 tundi ja jätkas järgmisel hommikul. See kokkupuude tippkunstnike nõudlikkusega oma musitseerimistulemuse suhtes oli kahtlemata võimsam elamus kui nende kontserdi jälgimine.

Rumeenlannast viuldaja **Mihaela Martini** ja rootslasest tšellisti **Frans Helmersoni** duo on üks paljudest tänapäeva rahvusvahelistest ansamblitest, pealegi kuulub nende juba aastaid koostegutsenud triosse Soome pianist Roland Pöntinen. Meie külaliste Eestisse tuleku peamiseks eesmärgiks oli meistrkursuste andmine EMA tudengitele; see asjaolu tõi 26. mail Raekotta tavatult palju keelpillimängijaid ja maailmaklassi muusikutele sai osaks tohtu menu.

M. Martin jäi oma mehise ja kõigiti laitmatu mänguga meelde juba 1978. a. Tšaikovski-nim. konkursil, möödunud aastad on lisanud küpsust-meisterlikkust veel kuhjaga. F. Helmerson on samuti tippklassi interpret, kes vapustas meid mullu mais oma Schnittke-esitusega. Kahe peale kokku pakkusid nad sel õhtul ääretult sümpaatseid elamusi. Z. Kodály fantastiliselt põnevas Duos ja M. Raveli omapäraselt askeetlikkust ja dramatismi vastandavas Sonaadis leidsid ohtralt rakendust kunstnike peen ja maitsekas fraasikaasitus, temperament ja sageli lausa plahvatuslik väljendusjõud.

INES RANNAP

Meeldiv üllatus

17. mail sain Estonia kontserdisaalis hea pildi Narva Linna Kultuuripäevade avakontserdil sealsest taidluskollektiivide "kahurväest". Olin meeldivalt üllatunud Narva sümfooniaorkestri esinemisest, millise dirigendipuldil oli sümpaatne, hea käe- ja vormitajuga muusik Anatoli Štšura. Avalooks kõlanud Glinka "Vals-fantaasia" esitus oli taidlusorkestri kohta väga hea; sama võib öelda ka Rossini "Introduktsioon ja variatsioonid klaverile ja orkestrile" kohta, kus soleeris sümpaatselt (vaatamata kehvakesele klarinetile) **VJATŠESLAV ŠVAN**. Loomulikult ei oodanud ma lavalt **ERSO** kõlajõudu, puhtust jne. Ääretult meeldiv on see,

et Narva orkester on elujõuline, et on noori, kes tahavad teha tõelist kunsti. See oligi põhiline, mis mulle väga imponeeris.

Toreda mulje jätsid ka koorikollektiivid. Kõrvuti vene heliloojate teostega kõlasid ka väga püüdliselt eesti keeles ära õpitud meie heliloojate laulud.

Suurele galakontserdile pani toreda punkti "Hoi, Jumal, Eestit!".

PS. Hea meelega näeksin, et ka teised linnad-maakonnad järgiksid Narva eeskujul.

ENNO MATTISEN,
Eesti Kontserdi direktor

Noortele. Noortelt. Noortest

VILLU VALDMAA: "KAMMERLAUL JA TÖÖ OOPERITEATRIS TÄIENDAVALD MINU JAOKS TEINETEIST"

Millal olid Sinu esimesed tõsisemad kokkupuuted laulmisega kui tulevase erialaga?

Esimesed kogemused pärinevad RAM-i poistekoorist. Sinna sattusin 2. või 3. klassis õppides. Mäletan, et Venno Laul käis tol ajal koolides ringi ja kogus parimaid lauljaid kokku. Meie klassist läks 5–6 poissi, aga lõpuks jäin sinna pidama mina üksinda. Kooris laulsin kuni 1990. aastani. Sel ajal tulid juba esimesed tööd Estonia Teatris, mis hakkasid kooris laulmist segama. Tuli teha otsus, kummal alal jätkata.

Kas Sa varasemal ajal, enne EMA–sse astumist olid ka mõnda pilli õppinud?

Ei olnud. Esimese pillina tuli mul õppida "üldklaverit" EMA laulu ettevalmistusosakonnas. Poistekooris laulmise ajal olid meil küll muusikaklassid, kus saime solfedžotunde.

Sinu praegune laulpedagoog magistratuuris on Vilma Mallene. Kuidas satutsid tema kätte alla?

III või IV kursusel kuulasin juhulikult ühte Vilma Mallese kammerlaulu tundi. Kuna tundsin endal olevat vajadust just sellise pedagoogi järele, kes suudaks mind kammermuusika suunal edasi viia, läksin ise talle ette laulma. Meil hakkas koostöö sobima ja see kestab siiani.

Üheks oluliseks stiiliks, mida oled küllaltki palju laulnud, on 19. sajandi saksa lied. Missugused omad lähenemisviisid ja seisukohad on Sul tekkinud seoses selle ajastu muusika interpreteerimisega?

Omad seisukohad on tekkinud aja jooksul ja töö käigus. Alguses hakkasin peale üpris tühjal kohalt. Hiljuti rääkis Vilma Mallene, et kui ma esimest korda olin sisse astunud ja laulnud, oli ta olnud ahastuse äärel. Ma olin laulnud Schuberti "An die Musik" väga suurelt ja laialt. Lammutasin nii mis kote. Ta oli siis öelnud: "Kulge, seda me küll nii laulda ei saa!"

Esimeseks oluliseks põhimõtteks on endale teksti selgestegemine. Enne lugude toomist tuli need alati eelnevalt ära tõlkida. Ülejäänud probleemid taanduvad suures osas puhttunnetuslikule tasandile. Olen kindel, et ma olen praegu selles osas veel päris alguses. Pikad õpiaastad on veel ees. Liedi võib interpreteerida väga erinevatest vaatenurkadest lähtudes ja tore on, kui leiad enese jaoks aja möödudes samast laulust midagi uut.

Üheks tegevusvaldkonnaks teatris on Sul ka kergem muusika: operett, muusikal. Kas klassikalise kooliga lauljal jääb "oma arsenalist palju üle", kui tal tuleb esineda selles žanris? Või vastupidi, on sinu vajalikud niisugused oskused, mida akadeemilise haridusega kaasa ei anta?

Ma oleksin pigem nõus viimase seisukohaga, kuna operett on minu jaoks veel väga uus tegevusvaldkond. Tunnen, et olen selles žanris täiesti oma tee alguses. I. Kalmani "Silvas" tuli mul Boney osatäitjana esmakordselt esineda subreitirollis. See on midagi hoopis enam kui ainult laulmine – peab ka väga hästi liikuma, tantsima ja näitlema. Ma ei pea ennast veel mingiks operetilauljaks, kuid igat asja on huvitav teha. Arvan, et kui tulevikus rohkem kokku puutun selle žanriga, saan ka selle saladustele lähemale.

Oled laulnud ka üsna palju nüüdismuusikat. Kas vastab tõele väide, mida olen kuulnud mõnede lauljate suust, et nüüdisautorite vokaalteostest on mõned tõelised "hääleröövliid"? S. t. kas vähevokaalipäraselt kirjutatud muusika võib mõjuda laulja häälele kahjustavalt?

Kõik oleneb sellest, milline on laulja tehniline pagas. Olen täiesti kindel, et kui häält kasutada tehniliselt õigesti, siis ei juhtu temaga midagi. Ka Mozartit valesti lauldes võib samuti hääle kaotada.

Kumba ala loed endale tulevikuperspektiivis esmatähtsaks, kas kammerlaulja soolokarjääri või laulmist ooperiteatris?

Ma teeksin meelsasti kammerlaulu, kuid praegu ei ela sellega lihtsalt ära. Seejuures ei taha ma öelda, et ooper poleks mulle südamelähedane. Nad eksisteerivad minu töös paralleelselt ja täiendavad teineteist.

Umbes aasta tagasi korraldas Muusikaleht ümarlauavestluse EMA lauluosakonna pedagoogide ja üliõpilaste osavõtul. Põhjuseks probleemid laulpedagoogika alal meie kõrgemas muusikalises õppeasutuses. Kas juhtusid seda arutelu lugema ja millised on Sinu seisukohad antud teemal?

Ma ei pea õigeks, kui inimene lõpetab EMA lauluerialal ja läheb pärast seda sama ala Sibelius Akadeemiasse esimesest kursust peale õppima. Saan aru, kui minnakse ennast täiendama. See on täiesti loomulik ja peabki nii olema, kui soovitakse erialaliselt areneda. Kui aga minnakse uuesti otsast peale õppima, siis on ilmselt siinsete pedagoogide õpetamisstiilis midagi mäda. Olen õnnelik, et mul enesel õpingute ajal EMA-s taoliste probleemidega ei tulnud kokku puutuda. Olen väga tänulik oma endisele erialaõppejõule Ervin Kärvetile, kes on mind selles osas väga palju aidanud. Virgilius Noreika, kelle juures olen ennast hiljem täiendanud, on öelnud, et mul on õige tehniline pagas. Sama on öelnud ka mitmed teised

laulpedagoogid, kes on mind kuulnud.

Kuna õpin nüüd magistratuuris, on mul EMA lauluosakonnaga kokkupuuteid vähem. Varasemast ajast on jäänud mul aga selline mulje, et sealseid pedagoogid on kuidagi nagu ringkantses ja väga haavatavad. Hea näide: kui ma läksin ennast täiendama Vilma Mallese juurde kammerlaulu alal, ei olnud mul alguses kavatsustki õpetajat vahetada, tahtsin ainult ennast täiendada ja uusi kogemusi saada. Eelmine õpetaja aga solvus sellest väga. Ta ei mõistnud, miks on mul vaja minna näitama tema tööd teisele pedagoogile. Ka tundis ta, et selline samm võtaks temalt nagu töö ära. Säärasest suhtumisest ei saanud ma absoluutselt aru. Praeguseks on sellist laadi arusaamine juba ilmselt minevik – EMA laulueriala üliõpilased käivad palju erinevaid tunde kuulamas, osalevad meistrkursustel jne. Tol korral oli aga minu jaoks täiesti jahmatamapanev, et mu õppejõud ütles mulle selgelt: "Ära nüüd minu juurde enam tule!"

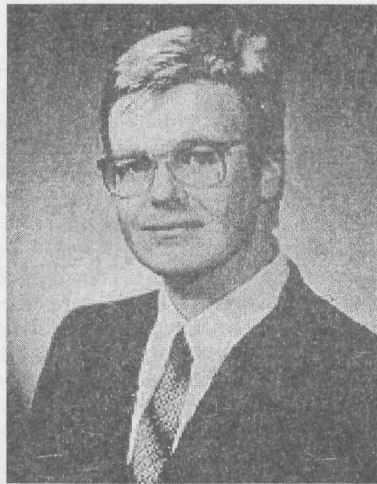
Õnneks said Ervin Kärvet ja Vilma Mallene, erinevalt minu tollasest kammerlaulu õppejõust, suurepäraselt aru minu soovist igal pool õppimas ja kuulamas käia ning toetasid mind selles osas. Vilma Mallene käib ka ise ennast tihti täiendamas. Praegugi viibib ta sel eesmärgil Saksamaal – lihtsalt läheb õppima, sest ta tunneb, et ka tema pole täiuslik. Meie pedagoogidest on aga vaid vähesed altid ennast edasi arendama.

Sul on tuttavaid ja sõpru ka välismaistes muusikakõrgkoolides. Kas nad on rääkinud analoogsetest probleemidest ka sealsetes õppeasutustes?

Ei ole muljet jäänud, et seal avatuse probleem oleks nii teravalt päevakorral. Ka meil on viimasel ajal selles osas hakanud jää liikuma. Tol ajal kui mina EMA-s õppisin, oli see aga tõesti probleem.

Hea muusikalise tulemuse saavutamiseks on kammerlauljale väga oluline, et sujuks koostöö oma ansamblipartneriga. Kuidas sai alguse Sinu koosmusitseerimine pianisti Martti Raidiga?

Päris alguses oli mu klaverisaatjaks Irene Saaremäe, kes praegu õpib Saksamaal. Temaga koos käisime isegi ühel Austrias toimunud konkursil. Ühel hetkel tundsin aga, et meie koostöös jäi nagu midagi vajaka: puudus areng. Konsulterisin V. Mallesega. Ta arvas, et peaks proovima meespianistiga ja soovitas Martti Raidet. Saime Marttiga kokku ja hakkasime koos

POLEMIKA

KÜSIMUS POLE AINULT MÜTSIS

Vt. Kuidas saada puhkpillimängijad ühe mütsi alla? ML nr. 5, lk. 2-4

Kas Eesti puhkpilliorkestrite tase on madal? Kui kuulata kutselisi orkestreid, siis mitte. Täiskasvanute taidlusorkestrite tase on kogu aeg olnud peale mõnede erandite küllaltki keskpärane. Laulupidude ajal lahkus G. Ernesaks lauluväljakult, kui hakkasid esinema puhkpilliorkestrid.

Viimastel aastatel on tase veelgi langenud. Selle üheks põhjuseks on kindlasti paremate pillimeeste siirdumine kutselistesse orkestritesse. Olukorda aitab parandada ainult suurema hulga pillimeeste väljaõpetamine nii, et tekiks konkurents professionaalsete kohtade pärast.

Puhkpilliorkestri dirigentide koolitus on olnud nõrk eriti praktilises osas. Taidlusorkestri dirigent peab ikka päris peensusteni tundma kõiki orkestris olevaid instrumente ja nendel mängimise võimalusi. Klaveri saatel dirigeerimisest jääb samuti väheks. Leian, et siin oleks parim lahendus, kui tulevased dirigendid saaksid orkestripraktika kaasüliõpilastest koosnevate ansambli juhendamiseks. Need ei pea olema suured koosseisud, piisab esialgu 4-5 mängijast. Kindlasti peab osa seadeid olema tulevase dirigendi enda kirjutatud. Eesti Vabariigis ei tohiks siin olla takistuseks mingid õppeplaaniid või muud kõrgemad ettekirjutused.

Noorte vähene huvi puhkpillimängu vastu on tingitud mitmest asjaolust. Loomulikult ei olnud ega ole siin süüdi biitlid. Üks huvi puudumise põhjus on olnud halb repertuaarivalik, ilmselt ka ideoloogiliste piirangute tõttu. See puudutab samuti laulupidude repertuaari. On eiratud head klassikalist muusikat, seejuures päris lihtsat, aga samal ajal muusikalisest küljest suurejoonelist. On

püütud koos mängida suurtele koondorkestritele sobimatut väikeste orkestrite repertuaari jne. Eesti Vabariigis on selles suhtes kindlasti võimalused soodsamad ja küllap siin asjad paranevad kiiremini.

Tunduvalt paremini saab orkestreid kasutada laulupidude rongkäikudes. Siin tahaks küll näha ühte lavastaja kätt. Näiteks võiksid orkestrid olla paarikaupa, nii et muusika kõlaks pidevalt, marsid oleksid kõigil orkestritel erinevad jne.

Noorte vähene huvi tõsisema muusika vastu peitub ka selles, et üldine muusikaline haridus koolides lihtsalt puudub. Rootsi muusikakoolide õpetajad rääkisid, et nemad oma koolis solfedžot ei õpeta, sest see õppeaine on koos noodiõpetusega põhikoolis. Ükskõik kuidas seal ka ei ole, tuleb meil üldhariduslikus koolis viia muusikaline ja kunstiline kasvatus võrdseks kirjandusliku kasvatuses, viimase osatähtsust mingilgi määral vähendamata. Eriti vajalik on selle probleemiga tegelema hakata praegu, kui tegelikkuses käib totaalne muusikalise ja kunstilise kasvatused koondamine. Põhjuseks on rahapuudus, kuid mitte ainult. Isegi mõnes Tallinna muusikalise kallakuga koolis on reaalinete õpetajad muusikalise hariduse vastu (põhjuseks ilmselt ühine palgafond), sest viimane mõjuvat halvasti reaalinetele!!! Juba järgmisest õppeaastast kavatakse ära jätta riiklik rahaline toetus muusikaklassidele. Pilliõpetust peetakse huvialaks ja selle peavad kinni maksta lapsevanemad. Viimased on enamuses aga sama vaesed kui riik ja nii süvenebki ebavõrdsus ja kultuuritus. Minu arvates oleks seda küsimust vaja tõstatada

Kultuuriministeeriumil valitsuse tasemel.

Väljaspool pealinna varitseb muusikalist ja kunstilist kasvatust samuti suur ebakindlus. Sõltub ju siin kõik omavalitsuse rahast ja heast tahtest ning mõnikord napib mõlemaid. Nii jäid paljudes kohtades muusikakoolide õpetajad ilma loodetud 30% palgatõusust eelmise aasta oktoobrist või tõsteti palka vähem. Seda palgatõusu finantseerib kohalik omavalitsus ning Haridusministeerium pidas seda vaid soovitatavaks.

Samuti ei suuda (vahel ka ei taha) omavalitsused toetada laste õppimist nn. "huvikoolides". Ühe puhkpilliõpilase maksumus on aastas ligi 6000 krooni. Enamikule lapsevanemaist käib see üle jõu.

Siin on veel üks probleem. Omavalitsuse eelarve tehakse jaanuarist jaanuarini, koolides septembrist septembrini. Selle tagajärjel jäin ilma kolmest õpilasest muusikakooli V-s klassis alates aprillikuust, sest omavalitsus teatas märtsis, et ta jaanuarist 1996 neid õpilasi enam ei toeta. (Märkusena lisan, et Märjamaa alevivalitsus on kogu aeg kultuuri ja haridust toetanud. Need õpilased on väljastpoolt Märjamaad.)

Kuidas olukorda parandada - ei tea. Riigi rahakott sõltub paljudest teguritest. Antud olukorra tekkimise põhjus on poliitiline naiivsus. Lihtsa aktsiisimaksu suurendamisega alkoholile, tubakale ja ka autokütusele saadi loodetud tulu asemel suurt kahju ja nüüd tuleb halbu tagajärgi kannatada mitte üksnes majanduses, vaid ka kultuuris ja hariduses.

Eelmises Muusikalehes kirjutatakse, et vilets õpetamine on kuritegu lapse suhtes. Mida aga teha, kui pill on kehv? Häid pille

harjutama. Nii on see koostöö tasapisi läinud ja kestab tänaseni. Mul on väga hea meel sellest, et Martti on teinud suure arengulise hüppe selle aja jooksul. See puudutab eelkõige just mõtlemist. Alguses oli ta väga kinnine. Me ei ole Marttiga üldsegi tegelikult sarnaste iseloomujoontega inimesed, kuid viimase kahe aasta jooksul on ta väga mõnusalt lahti läinud ja me naudime oma koostööd. Teen koostööd veel ka Andres Paasiga, kes sel kevadel hakkab samuti lõpetama magistratuuri. Temaga on magistrikontsert. Olen kaks aastat järjest pidevalt tööd teinud kahe pianistiga. Kui teised teevad ühe programmi, siis ma olen teinud alati kaks programmi valmis.

Magistratuuri lõpetamiseks on vajalik valmistada ka üks teadustöö. Millise teema oled Sa selleks valinud?

Minu teema on Yrjö Kilpise saksakeelsed laulutsüklid. Nende teoste puhul on huvitav võrdlusemoment Mart Saare soololauludega. Olen oma uurimistöö teljeks võtnud nende kahe autori vokaalteoste paralleelse vaatluse.

Kes on Yrjö Kilpinen? Eestlasest muusikasõbrale ütleb tema nimi suhteliselt vähe.

Sooime helilooja, Sibeliuse kaasaegne. Teda on nimetatud ka "soome Hugo Wölfiks". Olen siiani laulnud nelja tema saksa-keelset vokaaltsüklit. See on väga huvitav muusika. Paraku on tema looming laiemas mastaabis kogu aeg olnud Sibeliuse varjus.

Miks on üks soome helilooja kirjutanud nii palju soololaule saksakeelsele tekstile? Mart Saarega võrreldes on nähtav selge erinevus.

See on ilmselt tolle ajastu soome autorite eripära. Ka Sibeliusel on palju muusikat saksa- ja rootsikeelsetele tekstidele. Konkreetselt Kilpise puhul on põhjuseks see, et neid vokaaltsükleid tellis talt üks saksa bariton. Kilpinen elas ka ise mõnda aega Saksamaal.

Lõpetuseks üks küsimus teisest valkonnast. Kas oled vahel juhtunud ka Muusikalehte lugema? Mida arvad sellest väljaandest, millised on Sinu arvates Muusikalehe puudused ja vourused?

Just täna ostsingi värsket numbrit. Ausalt öeldes ei ole ma olnud väga tihe lugeja. Kui ostan, siis loen ta aga tavaliselt kaanest kaaneni läbi. Väga meeldiv on igakuine kontsertide kokkuvõte. Arvan, et sellist lehte on tegelikult vaja küll. Muidugi, trükk kvaliteet võiks olla parem, aga see nõuab kindlasti lisarahasid. Eesti muusikasünnimused on teil väga sisukalt kajastatud, kuid tõlkeartikleid võiks olla rohkem. Tore oleks lehest leida informatsiooni interpretide konkursside kohta.

Täna intervjuu eest ja soovin Sulle ja Sinu ansamblipartnerile Martti Raidel palju kordaminekuid tulevikus, et õnnestuks teoks teha, parafraaserides Igor Garšnekit, "ammusurnud žanri - kammerlaulu - taaselluäratamine teie poolt koostöös eesti heliloojatega."

Küsitles
AARO PERTMANN

on müügil piisavalt, kui oleks ainult raha. Olen selle poolt, et pill peaks õpilasel olema isiklik, siis ta hoolib sellest rohkem. Ei taha siin halbade näidetega hiilata, kuid hiljuti (vist mõeldud suvel) leiti ühe maakooli õpetajatetoast kadumaläinud saksofon kokkutrambituna nõgestest. Viitan siin üldiselt madalale eetilisele kasvatusel tasemele. Raskusi on vanade pillide remontimisel nii raha kui ka remontijate puudumise tõttu.

Pillidega seoses tõstaksin veel ühe probleemi. Kahjuks suhtuvad paljud professionaalsed muusikud halvustavalt väga suurte võimalustega ja küllaltki lihtsalt õpitavatesse pillidesse - puhkpillidest alti, tenorisse ja ka baritoni. Oleks vaja, et neid pille õpetataks muusikakoolides, eriti sõjaväeorkestrite vajadusi silmas pidades.

Puhkpillimängijate koolitus on Eesti Vabariigis minu arvates täiesti tasemel ka paraneb pidevalt ja väljaspool Tallinna. Praegu on tekkinud muidugi eelpoolmainitud rahaprobleemid. Kuid

eelmise Muusikalehe numbris ilmunud H. Vainu ülestähendustest nähtub, et ikka veel on tegemist mõnede puhkpillimuusika juhtivate tegelaste puhul teatava ülbuse ja eetiliste hoiakute väärnähtustega. Kuidas suhtuda arvamusse, et 40-60-aastaste õpetajate koolitus on mõttetu? Tahetakse puhkpillide koolitusest kõrvaldada konkurents. Oleks väga kahetsusväärne, kui nii juhtuks. Sattusin kuulama poolteist aastat tagasi Tartu füüsikaõpetajast saksofoniõpetaja õpilasi ja veidi hiljem eriharidusega saksofoniõpetajate õpilasi. See ei ole muidugi reeglina nii, kuid tookord olid füüsikaõpetaja õpilased saksofonidel teistest märgatavalt üle. Eestis ei ole puhkpilliõpetajate üliküllust ja soov sundida füüsikaõpetajat oma tööst loobuma on ebaeetiline.

Olen õpetaja selles Märjamaa Muusikakoolis, kus sunnitavat õpilasi nii kõvasti flööti puhuma, et nad tunnis minestavat. Oma esimese flöödiõpilase võtsin klarnetite, saksofonide ja

plokkföötide kõrvale siis, kui rootslased kinkisid Märjamaa Muusikakoolile uue flöödi. Valisin selleks õpilase, kes oli plokkföödimängu praktiliselt 2 aastaga omandanud. Tegin seda tööd siis kadunud E. Peaske abil ja toetusel. Muide, tema ei keeldunud kunagi mingist abist, tegi seda täiesti omakasupüüdmata, nii dirigeerimis- kui ka flöödiõpetajana. Minu esimene õpilane on nüüd juba lõpetanud ja õpib Pedagoogikaülikoolis. Praegu ei tegele ta pillimänguga instrumendi puudusel (veel üks tõsine probleem).

Kahjuks lõppes järgmine katse meie abistamisel G. Otsa nim. Muusikakooli poolt fiaskoga. Tänu kolleegile jõudis laim G. Otsa nim. Muusikakoolist ka ajakirja veergudele. Teatan täie vastutustundega, et Märjamaa Muusika- ja Kunstikoolis ei ole minestanud ühtki last mitte ühegi õpetaja tunnis. Ka kolleegi juures mitte.

REIN LAGLE,

Märjamaa Muusika- ja Kunstikooli õpetaja

Vt. V. Tormis. Mida sellest arvata?. - ML nr. 4, lk. 3.

OLEME PÜÜDNUD JÄRGIDA SEADUST

Lugupeetud EMA audoktor Veljo Tormis,

jagame Teie muret, mida väljendasite aprillikuu "Muusikalehes". Looval muusikul on õigus teenitud töötasule ja tema looming vajab kaitset. 1992. aastal Riigikogus vastuvõetud Autoriõiguse seadus, mille väljatöötamisel lähtuti Berni kirjandus- ja kunstiteoste kaitse konventsioonist ning teistest rahvusvaheliste konventsioonide viimastest redaktsioonidest, on küll tähtis samm selle poole, kuid ei anna siiski veel garantiid, et intellektuaalset omandit kui niisugust tõepoolest tunnustatakse.

EMA raamatukogus on autorikaitse probleemidega üsna intensiivselt tegeldud viimase poole aasta jooksul. See aeg on olnud liialt lühike, et viia oma tegevus täielikku vastavusse Autoriõiguse seadusega, küll on aga toimunud juba terve rida põhimõttelisi muudatusi korrektsete suhete suunas. Muuhulgas oleme kohustunud hankima vähemalt ühe eksemplari kättesaadavatest eesti väärtmuusika trükistest ja helisalvestistest. Originaal oli EMA raamatukogus olemas ka laulutsüklist "Suomalais-ugrilaisia maisemia" (Fazer, 1995).

Muidugi oleks soliidne muretseda trükitud noodid tervele

Muusikaakadeemia õppekoorile, kuid meie praeguste majanduslike võimaluste juures ei tule 35-eksemplariste partiide ostmine kõne alla isegi mitte heategevuslike hindade eest. Seepärast oleme otsustanud - toetudes Autoriõiguse seadusele - varustada tulevasi koorijuhte koopiatega. Nimetatud seaduse 2. peatükis, mis käsitleb teose kasutamist autori nõusolekuta ja tasu maksimiseta, on § 19 all loetletud juhtumid, mille puhul lubatakse teose vaba reprodutseerimist teaduslikel, hariduslikel, informatsioonilistel, õigusemõistmise ja halduslikel eesmärkidel. 3. punktina märgitakse, et lubatud on "avaldatud teostest katkendite või lühikeste teoste reprograafiline reprodutseerimine eranditult õppe- ja teaduslikel eesmärkidel haridus- ja teadusasutustes, mille tegevus ei taotle otseseid või kaudseid majandusliku kasu saamise eesmärke" (Autor ja tema õigused. Olion, 1994; lk. 23).

Siinkohal peame vabandama, et Teie poolt mainitud kopeeritud noot polnud nõuetekohaselt vormistatud (puudusid andmed originaali kohta). Püüame tulevikus selle vastu mitte enam eksida.

Seaduse § 22 lubab ka teose vaba avalikku esitamist "õppeasutustes vahetus

õppeprotsessis nende asutuste õpetava personali ja õpilaste poolt ning tingimusel, et kuulajaskonna või vaatajakomna moodustavad selle asutuse õpetav personal ja õpilased või teised isikud /.../, kes on otseselt seotud õppeasutusega, kus teost avalikult esitatakse" (seals., lk. 24).

Tsiteeritud raamatu kommentaarides osas (Heiki Pisuke, Autoriõiguse ABC) sattusin huvitavale faktile. Nimelt kohustati 1710. aastal jõustunud aktiga, mida tänapäeval tuntakse *Copyright Statue of Anne*'i nime all ja mida õigusteadlased peavad maailma esimeseks autoriõiguse seaduseks, autoreid tasuta loovutama 9 eksemplari oma raamatust ülikoolidele ja raamatukogudele. Ilmselt on nimetatud asutused kultuuripärandi hoidjate ja edasiandjatena olnud läbi aegade erandilikus seisundis.

Peame siiski oluliseks väärtustada heliloojate tööd mitte ainult moraalse toetuse kaudu ja loodame, et pole kaugel aeg, mil eesti muusika tippteosed on EMA raamatukogus esindatud enama kui 1 eksemplari.

Lugupidamisega

REET NIKKEL,

EMA raamatukogu juhataja

Kelle õigus ja seadus, kelle mure...

Hea Noodipärandi Hoidja, EMA raamatukogu juhataja Reet Nikkel, (püüdsin leida sama armastusväärse pöördumise),

sain minule adresseeritud dateerimata ja allkirjastamata kirja Muusikalehe kaudu maikuu teisel nädalal ilmselt suure hiline misega. Kuigi ma seda kirja ei saanud Teilt isiklikult, on see siiski isikliku pöördumise laadis, seega pean vastama samuti. Mõõngem, et see vastastikuse kirjavahetuse vorm on Teie poolt välja pakutud.

Armas Reet Nikkel, kõigepealt tunnistan ennast süüdi eksimises üldtunnustatud põhimõtte vastu, mis kõlab - seaduse mittetundmine ei õigusta kuritegu. Ei tundnud tõepoolest Autoriõiguse seadust üksipulgi ja mul on üldse allergia igasuguste ettekirjutuste suhtes. Palun, andestage mulle süüdistus varguses, mis muidugi polnud isiklik (ei vargus ega süüdistus). Nagu ma oletan, tegi EMA rektor Teile ülesandeks minu häbiväärsele kirjutisele vastata. Ja Te olete seda teinud asjatundlikult, detailselt ja

ammendavalt. Vastuväiteid ei ole. Teil on seljataga tõesti õigus ja seadus, minul aga mure, mida Te küll lubate jagada.

Kuna kopeerimise küsimused vajavad siiski edasimõtlemit ja läbirääkimist, ka väljaspool õppetstarbelist kasutust, ja peamiselt just seal, siis teen seda mulle praegu meelde tulevates küsimustes siin. Palun neid arutlusi mitte võtta isiklikena! Las teisedki loevad! Peamiselt just nemad.

Kõigepealt minu sõpradest-professoritest. Neid on mul EMA-s omajagu. Suur osa neist mu enda õpilased.

Is ma pole küll professoriks hakanud, olen jäänud selleks karjapoisiks, kes olin. See seisus sobib mulle. Pole ka märganud sõprade halvaks panu. Meie omavahelised jutud on ikka olnud otsekohesed, teist poolt arvestavad ja ka mitte surmtõised. (Palun, ärge mõistatage nimesid, nagunii eksite. Juba ongi tehtud valepakkumisi. See nuuskimine on mulle vastumeelne.) Üks neist fraatritest lubas nüüd ja edaspidi piirdudagi piltlikult öeldes Halleluujaga. Teine lubas osta ühe noodieksemplari ja seda kooriharjutustel seinale projekteerida. Kontserdil võib ju peast laulda. No mis mul saab selle vastu olla! Lihtsalt rõõm! Lauljad saavadki rohkem oma juhatajat märgata. Ja klassika laulmine on meiegi koorikultuuri alus.

Siiski tahaksin pahaks panna teatavat suhtumist. SEe on see veneaegne "virutamise" mentaliteet. Näiteks tuleb poodi kena neiu, ostab ühe eksemplari mingist laulust - nende koor tahab seda laulda. Küsitakse, kas ühest noodist väheks ei jää? - Aga ma lasen "ema töö juures" paljundada! Mõtlemele nüüd järele. Kas ema töö juures saab seda tasuta? Näiliselt vist küll. Tegelikult ei saa aga midagi siin ilma teie. Kõik maksab. Kes siis maksab? Kellele makstakse? Ma ütlen - makstakse välismaisele firmale. Ilma jääb teose (ja teksti) autor, kirjastus, noodikauplus, - tulu saab Canon või Xerox.

Teeme teistpidi arvestuse. Võtame sellesama noodid "Suomalais-ugrilaisia maisemia". Tuletame meelde hinna - 15 krooni. Noodikogumik sisaldab koos kaanega 40 lehekülge. Paljundamise hind tavalises teeninduspunktis on 1 kroon lehekülge (A4). Seal maksaks kogu kopeerimine 40 krooni ja me saaksime pataka lahtisi lehti. Hüva, puhast nooditeksti on meie teoses 29 lehekülge. Oletame, et me vajame vaid 6 laulu (näit. nr. 3, 7, 9, 11, 13, 14). See on kokku 12 lehekülge ilma saba ja sarvedeta noote, hinnaga 12 krooni. * On see palju odavam trükinoost? Pealegi - need üksikud osad vajavad mingit kokkukõitmist, pealkirjastamist. Paljundusaparaat, ka kui see on kingiks saadud, aga vajab hooldamist, materjalidega varustamist jne. Kas see kõik kokku tuleb EMA-le tõesti odavam kui kirjastuselt odava noodid ostmine? Kas on arvestusi tehtud? Kas pärast pole hilja, kui noodid hinnaks on juba 55 FIM? Sellest, et tükeldatud noodikogumik lõhub teose tervikkust, raskendab autori idee mõistmist ja jätab kasutaja ilma hulgast lisainformatsioonist, oli juba juttu Muusikalehe aprillinumbris. Kas see kõik on pedagoogiliselt õige ja eetilise? Kas see ongi Euroopa? Kui jah, siis... (mõtlemise koht).

Teeme veel ühe arvestuse. Võib-olla mõni sõber põlastab - kas selle Tormise teoseid tõesti nii palju salaja kopeeritakse, et ta saab suurt materiaalselt kahju? Teatan, et kirjastuslepingu järgi saab autor (kui pole kaasautoreid) 15% noodid läbimüügist. Seega iga Eestis müüdava eksemplari pealt on mul lootus saada 2 kr. 25 s. Kui müüakse läbi kõik 200 eksemplari, peaks minu tulu olema 450 kr. (millest arvestage maha 26% tulumaksu). Loodan, et selle põhjal ei

kahtlustata mind ülemäärases rikastumises.

Muusikalehe toimetuse lahel loal kasutaksin siinset trükiruumi, et kirjeldada veel kord (kes vana enam üle loeb!) jutu all oleva teose saamislugu ja sellega seosesolevaid finantsprobleeme - nende jaoks, kes kasutavad ositi kopeeritud noote, milles puuduvad sissejuhatavad ja seletavad kirjatükid. Selle soome-ugri sarja initsiaator oli Vaasa linna muusikakallakuga Onkilahti põhikooli õpetaja, Kodály koolimuusikapõhimõtteid järgiv György Kádár. Ta lähetas mulle oma soomeugri rahvalaulude kogumiku - ilmatu paksu käsikirja koos algallikate ja illustratsioonidega. Soovides saada mõned lastekoori seaded, eriti nende rahvaste lauludest, kel puudub oma koorilaulutraditsioon. Loomulikult süttisin ma ideest ja laiendasin projekti kõiki soomeugri rahvaid haarava tsükli. Onkilahti kooli koor, milles laulavad muusikakallakuga klasside kõik õpilased, asus innukalt harjutama. Ettekanne planeeriti ülemaailmeks fennougristide kongressiks Jyväskylä augustis 1995. Koori sõidu- ja muud kulud võttis kanda kooli lastevanemate organisatsioon (Tukiry.). Kui juttu tuli minu autoritasust, siis mõistsin, et lastevanematel puudub võimalus seda teost minult tellida, s. t. "osta". Ma loobusin meie mõttekaasluse ja entusiastliku ühistöö nimel honorarist täielikult, soovides vaid sõidupiletit Vaasasse, et koos läbi viia viimaseid viimistlusproove. Nii ka toimus.

Seega olen teinud võrdlemisi tõõmahuka annetuse kultuuri heaks (kellele?). Lisaks olen korraldanud trükitava noodid kujunduse, tellinud või ostnud sellele lisamaterjale, istunud koos kujundajaga monitori taga kaarti tehes, jooksnud sihtasutuse Fenno-Ugria vahet seda konsulteerima, kiusanud Tartus prof. Tiit-Rein Viitsot algtekstide transkriptsiooni ja hääldamisjuhiste saamiseks, muretsenud tekstide ja saatesõnade tõlked, olnud nooditeksti toimetajaks ja korrektoriks ning lõpuks ka käskjalaks. Kõik asjaosalised on muidugi konkreetsete tööde eest saanud kirjastuselt tasu. Kirjastus oli lihtsalt asetatud fakti ette. Ainult kõige selle korraldaja tegutses palgalehele võtmata, omast vabast tahtest ja vabast ajast. Seda mul ju peaks olema küllaga - olen vabakutseline. Talitasin parema tulemuse nimel. Ehk oleks pidanud selle asemel oma põhitööd tegema?

Lugupeetud Reet Nikkel, lubage siinkohal tänada huvitava teadaande eest 1710. a. autoriõiguse seaduse kohta, mis kohustab autoreid tasuta loovutama 9 eksemplari oma raamatutest. Olen ka selles asjas vääriti talitanud. Nimelt olen kõnealusel teosest tasuta loovutanud küll tervelt 23 eksemplari, kuid eeskätt koorijuhtidele-praktikutele, oma abilistele noodid trükkimisel ja mõnele sõbrale, sellest 12 eksemplari postiga välismaale. Kusjuures kirjastuslepingujärgselt saab autor tasuta 5 (viis) eksemplari. Kahjuks, jah, läksid mul meelest meie vaesed raamatukogud Rahvusraamatukoguga eesotsas.

Järgmiseks lubage lugejaid teavitada

sellest, et olen asutanud isikliku noodilaenukogu. Sarjast "Suomalais-ugrilaisia maisemia" on mul võimalik tasuta välja laenata 50 eksemplari korraga. Kaotamisel või ärakinkimisel soovin noodid maksumuse tagasi rahvusvahelises väärtuses. Esimeseks laenuvajaks on lastekoor Ellerhein. Järgmisena on kirjas Ungarist toimuval soome-ugri muusikafestivalile sõitev koor. Palun registreeruda. Mõtlen seda tõsiselt.

Lõpuks tahan pöörata tähelepanu minu arust olulisele asjale. Nimelt soovin ma olla kõikide oma teoste esitajatega ausameelstes ja sõbralikes suhetes. See peaks ilmnema kõigepealt isiklikus suhtlemises. Ma olen ju veel elus! (Ühes koolikirjandis olevatki minu kohta nii kirjutatud: elab veel.) Helistage või kirjutage mulle, võtke tänaval nõõbist kinni - et tead, me tahame seda või teist Sinu lugu ette kanda ja ehk CD-legi laulda! Esimene asi, mida ma siis küsin - kas Sul on selle loo kõige viimane redaktsioon, kas on olemas viimane trükiväljaanne? Teine asi - millal on harjutused, millal lindistamine? (Kuulutan avalikult, et kontserdid huvitavad mind vähe, pealegi toimuvad need enamasti laupäeviti-pühapäeviti, aga need päevad kuuluvad minul perekonnale.) Muidugi on interpreete, kes teavad asju autorist paremini, ma ei eita seda ega protesteerin, aga viimane trükiversioon võiks dirigendil siiski puldil olla. Kui koori noodikapis on vanad noodid, siis võiks ju neisse teha uue järgi parandusi. Ega kirjastaja sellest palju kaota, tema saab ettekande pealt ikka 33,33% autorihonorarist endale. Kui koor tõesti ei jõua noote osta, siis tulge minu juurde, ma õpetan, mis teha (ütlen kõrva sisse).

Ja ärgem olgem üksteise peale tigidad! Ärgem süüdistagem riiki ja valitsust! Mäletan hästi, et ka eelmisel Eesti-ajal (Juhan Peegel ütles hiljuti - "nooremal kivialjal") olid noodid kallid ja mina aitanis oma isal Vigala kirikukoori jaoks mingeid hääleparsiidid läbi kopeeripaberi paljundada. Kahtlen, kas see just vastas kõigile autorikaitseadustele. Aga mäletan ka väikesi poolpõognaformaadilisi laulunooti - "Sireli, kas mul õnne", "Jaan läeb jaanitulele", "Virulaste tants" jt. -, kus nurga peal seisid selgesti trükilt: Kõik õigused seadusega kaitsud. Ja neid noote ei tohtinud juba käsitsi ümber kirjutada...

Nii et - muutugem moodsaiks, kuid jäägem moraalseiks.

Lugupidamise ja tervitustega VELJO TORMIS

17. 05. 1996

Tervist ka kõikidele professoritest sõpradele karjapoisilt, kes ei kavatse kividega loopida!

* Muide, mõned head ja odavamad paljundusfirmad on olemas, näit. AS KAJACO Kentmanni tänaval, kus ma ka ise pidevalt käin (60 s. lehekülge). Heliloojate Liit teeb oma inimestele veelgi odavamalt. Aga see on vist juba heategevus.

NAD TAHTSID SAADA MUUSIKUIKS

Algus ML nr 9/10 (1994)

13. LEND

Igale lennule on andnud iseloomuliku näo grupp väljapaistvamaid noori isiksusi, kelle eestvedamisel toimusid nii hea- kui pahateod. 13. lennus – vähemalt B-klassis – algatanud kõik Kollektiivne Mõistus; seda väitnud Ivari Ilja särav pilk reetis aga vähemalt ühe "peasüüdlase". Ines Maidre esines hulga enesekriitilisemalt. Ta olnud enamatel puhkudel kuskil mujal, s. t. harjutamas ja hoidnud rohkem omaette. Vähejutukas Mart Laas arvas aga, et nemad seal A-klassis olid hoopis paimad lapsed...

"Ometi said meist kõigist korralikud inimesed," hõigati korduvalt ja selles oli neil tuline õigus! Kolmekümne lõpetaja hulgast murdis muusikale truudust vaid üks kunstimaailma suundunu ja vähemalt kolmandiku nimed on üldtuntud.

Noorte viiuldajate konkursil Usti nad Orlicis käis 1972. a. Anu Järvela ja 1975. a. Ülle Allade, mõlemad tunnistati diplomid vääriliseks. 8. klassi õpilased Piret Hurt ja Ivari Ilja pingutasid oma jõudu noorte pianistide võistlusel Usti nad Labemis vastavalt I preemia ja diplomid saamiseks. Kaks aastat hiljem mindi ühiselt vabariiklikule konkursile põhimõttel "oluline on osavõtt". Võit II preemia näol tuli I. Iljale alles 1980. aasta konkursil.

Selles lennus oli jälle palju keelpillimängijaid: 7 viiuldajat, 5 tšellisti ja MKK esimene altist – varakult pikaks-suureks sirgunud Arvo Haasmaa. 8 pianisti kõrval õppis veel kaks puhkpillimängijat, 3 koorijuhti ja 3 muusikateoreetikut.

PEOTÄIS PISIPORTREESID

Kui Tarmo Eespere MKK jõudis, oli ta juba väljakujunenud noor muusik, kandis pea ümber vanema venna oreoli ja paistis erialas silma korraliku tehnikaga. Klassi esimeste jooksukingade kandjana sai hüüdnimeks Botas.

Arvo Haasmaa erialavahetuse tingis nii kasv kui koletu jõud: kui ta 8. klassi õpilasena kord viiulipoogna jõhvid lahti murdis, otsustas P. Purga talle kätte anda vastupidavama aldipoogna – muidugi koos aldiga. Arvo oli kooli parim korvpallur, kes klassipildi tegemise ajaks palli peost ega dressi seljast ei saanud.

"Uinuvaks kaunitariks" kutsutud Ülle Handorf jäi algul veidi maha "Leichtereri-rongist". Ta "ärkas" ja hakkas erialas edusamme tegema alles viimastes klassides.

"Unelmate printsess" Piret Hurt võlus kõiki mitte ainult oma ilu ja sarmiga, vaid ka läbinisti viielise õppeedukusega. Teatud etapil suhtunud ta üleolevalt oma

klassi poistesse ja seiranud endast vanemaid. Pireti ja Ivari omavaheline võistlus algas enne Tšehhi-sõitu ja kestis vabariikliku konkursini.

I. Ilja: "Piret oli minust kindlalt üle, veel aastaid hiljem Moskvas antud eksam-kontsert oli väga hea. Ta oli Raudne Leedi igas mõttes!"

Ivari Ilja alustas meenutusi oma muusikasse tulekust lapsepõlve-kiindumusest käia ringi viiulikastiga. Ehk tahtis ta teha teoks isa viiulikunstnikuks saamise unistuse? Ent talle õpetati 4.–5. eluaastal hoopis klaverimängu ja saadeti MKK ettevalmistusklassi katsetele ilusa looga "Neiu kõndis mööda metsa". Seal edasi olevat läinud "täiesti tavaliselt".

Nii väga "tavaliseks" lennukaaslasel tema eksisteerimist MKK-s siiski ei pea ja väidavad, et Ivari oli koloriitne kuju, keda hoolimata mõnest läbikukkumisest heliredelite arvestuses või "kahest" klaveris kindlalt tunnustati.

I.I: "Ma ikkagi õppisin need topelttersid lõpuks ära!"

Mida aasta edasi, seda rohkem löi õilmitsema Ivari talent, õige pea läks ta "klaveripriimuses" Mari Poolgasest mööda. Ivari ja ka Piret kerkisid esirinda varsti pärast õppimaasumist L. Metsa juures.

I. Maidre: "Mäletan kuidas Ivari mängis vahetundidel Chopini Cis-moll etüüdi, käskides ühtaegu teistel jälgida oma vasaku käe tehnikat. Suur hitt oli ka tema Liszti 13. rapsoodia."

M. Laas: "Ivari mängis palju lehest, ühel suvel näiteks Ülo Kaaduga kõik Beethoveni viiulisonaadid!"

Taltsutamatu, elurõõmus Anu Järvela häiris õpetajaid üksjagu oma julgete ja vaat' et paha-tahtlikegi kommentaaridega.

ML: "Mängi-sin koos Anuga kvartetis, ta oli andekas, aga ettearvamatult, tal tuli kõik välja liiga lihtsalt, süvenemist nõudmata, ka klaveris ja teistes ainetes. See oli sensatsioon, kui Anu sai millegi eest "nelja"!"

Mart Laas ühines oma lennuga 12-aastaselt, olles enne õppinud tšellot 21. KK muusikaklassis – muide, oma täiesti juhusliku valiku alusel. Hambaarstist

emale rääkis üks patsient lõpuks augu pähe viia poeg L. Leichterile ette mängima. Siis polnud MKK pääsemiseks enam muud vaja kui põhjalikku järeleaitamist solfedžos.

Mart olnud positiivne, kindel ja väärikas isiksus, ta ei teinud tempe ja oli õpetajate juures heas kirjas. Muide, Kuklik hüütu.

Ines Maidre alustas oma muusikuarjääri 5. sünnipäeval esimese avaliku ülesastumisega "katselapsena" Otsa-koolis.

IM: "Mäletan, et keeldusin vastuvõtukatsetel laulmast, pugusin tagumise klaveri alla, lõpuks tormasin klassist välja ja piki koridori minema. 1,5 aastat vanem õde "korraldas" asja ära – loodeti, et kui tema kenasti laulab, ju oskan siis minagi.

Emma ostis meile uhke kabinetklaveri – see on seni üks paremaid Tallinnas! Kuidas siis mitte astuda MKK-sse?"

I.I: "Ines oli A-klassi priimus, vaimselt üliarenenud, tõsiste huvidega kunsti ja kirjanduse vallas. Ta isegi hirmutas meid natuke. Unustamatu mulje jättis tema lõpupeol Glehni lossis mängitud Skrjabini Fis-moll etüüd."

Algul olnud Ines osaline igasugustes ettevõtmistes, mida aasta edasi, seda väiksemate seltskondadega ta suhtles.

IM: "Esimeses klassis oli mul klaveris "kolm kahe miinusega", olin väljakukkumise äärel. Ma ei suhtunud asjasse kuigi tõsiselt, elasin rohkem mängumaailmas. Mulle meeldis kolmel esimesel linna-aastal seigelda klassi ulakamate poiste – Margus Vahti ja Andres Tolgiga; kui tore oli hüpata lumme 7. KK aia pealt või sõita lusti esimese oranži trolliga!

Hiljem omandasin kavala taktika: võtsin end tõenäoliseks küsimisajaks tõsiselt käsile ja kui oht möödas,

L. Leichtereri järjekordsel kontsertreisil "Loomad-linnud muusikas". "Virtsu sildi ümber on kobaras Ines Maidre, Mari Poolgas, Ülle Handorf, veidi tagapool Ulrika Kristian, Mart Laas, Reet Auli ja Piret Hurt.

nautisin taas vabadust. Püüdsin "punastele" ainetele raisata aega minimaalselt, üldiselt oli mul aga piinlik saada halbu hindeid."

II: "Mina omandasin terve suhtumise koolitöösse juba 1. klassis. Kord ei julgenud "kahega" koju minna, hulkusin nuttes piki Pärnu maanteed. Kui lõpuks kella andsin ja ema kuulsin, milles asi, hakkas ta ohjeldamatult naerma. Mu koolistress sai sedamoodi otsa!"

Andres Narmaga juhtus 3. klassis suusaavarii – ta kaotas vasema käe kahe sõrme esimesed lülid... Ent Andres ei andnud alla, mängis alul kahe sõrme, 4. klassis kolmega ja 5. klassis katsetas kõigi neljaga – tõeline ime! Andres oli paigalpäsimatu; osaledes küll kõigis pahandustes ja heategudes, elas ta ometi justkui mingis omas maailmas. "Inglitaoliseks olendiks" tituleeritud **Marju Riisikamp**, kes ei jäänud iial millegagi vahele ja oli ühtviisi kena kõigi vastu, ei avanud oma tegelikku karakterit kellelegi. Aga temalt võis alati koduseid töid maha kirjutada.

A-klassis oli "heategijaks" reaalinetes hiilanud **Heiki Vahar** – matemaatika kontrolltöid vorpis ta kõigile hädalistele. Heiki vaimuandeid silmas pidades koostas õpetaja Kukats nipiga füüsikaülesandeid ja kui siis Heiki juhtus puuduma, puresid teised neid ülesandeid vähemagi tulemuseta.

Heikit peeti "beekatest kurjategijate" taustal mõistlikuks täiskasvanuks, kelle juures võis täheldada ka džentelmenlikke algeid!

KOOLI TEISEST POOLUSEST

Alustame klassijuhatajatest.

II: "Algklassides oli meil erakordselt mõistev klassijuhataja **H. Vahar**. Mina valetasin väiksena kokku igasugu usumatuid lugusid, näiteks, et käisin suvel Inglismaal! Vahar kiitis takka "vaat kui tore" ja ütles vastuseks ema küsimusele, et kas Ivari koolis väga palju valetab: "Oh ei, ta ainult fantaseerib..." Kui siis lõpuaktusel saime igaüks Vaharilt oma esimeses tunnis joonistatud ja 11 aastat säilitatud "pildid", võttis vägisi pisara silma."

IM: "Meie õpetaja **Lauri** oli väga range ja õiglane, õpetas õiget ellusuhtumist juba esimese klassi juntsudele. Kaklesin kord Tolgiga nii, et hambatükid lendasid, aga Lauri katsus mõista mõlemat poolt ja me jäime tema silmis kaassüüdlasteks. Kahjusid pidasid paljud õpetajad igas situatsioonis ühtesid headeks, teisi halbadeks.

M. Solsoni ajal oli kõige olulisem probleem: kes täna puudub? Närvidele ta ei käinud, aga erilist lähedust klassiga ei saavutanud. Ühel veerandi lõpupäeval korraldati repressiiv-kontroll. Hinded olid väljas, koolis logeldi niisama ja mina otsustasin puududa. Kui Solson koju helistas,

Ivari Ilja on üsna hädas kõigi nende lillede ja diplomiga.

Mart Laas keskendumas muusikale.

ütlesin, et ei leidnud erilist mõtet koolitulekuks... Eeskujulikust käitumishindest sain muidugi lahti!"

II: "**L. Sermandil** oli julgust alati õpilasi korrale kutsuda, ka väljaspool kooli. Mina küll pelgan praegu seda teha, piidlen ikka nurga tagant, et ega keegi ei ähvarda joosta mulle otse kõhtu..."

Sermandit kardeti, ta pani nurka seisma, aga nüüd meenutan tema väsimatut energiat ja lõpuaktusel ulatatud levkoiõit teatud soojusega.

Kaheks viimaseks aastaks tuli meile **I. Puks**. Tema esimene lause klassi tülles oli ikka: "Miks te ei käi koolis?"...

Vaeseke! Puks oli väga hea eesti keele õpetaja, tüdrukutele aga elav moeajakiri. Peab ütleva, et korraliku emakeele kirjjas ja sõnas sain kätte tänu temale."

IM: "Meile tuli viimaseks aastaks **M. Mesner** – see oli lahe ja vaba aeg! Ainult üks kord tuli jutuks, et puudume palju – ja kogu lugu!"

ML: "Sellest polnud, jah, midagi, et ma esimesse tundi enamasti ei jõudnud."

PEAMISTEST AUTORITEETIDEST – ERIALAÕPETAJATEST

IM: "Oma esimese väga kurja õpetaja küüsis **H. Jantsoni** juurde pääsenuna sain tunda rõõmu meeldivast ja konstruktiivsest koostööst. Lõpetasin korras mänguaparaadi ja tehnikaga, kõik muu tuli konservatooriumis **B. Lukilt**."

II: "Alustasin **E. Paju** juures, **L. Metsa** klassis sattusin otsekui täiskasvanute, s. t. isetegemise ja – vastutuse maailma. Töö väikestega, kes ju eriti ei viitsi harjutada, nõuab pedagoogilt suurt vaeva ja ohverdumist. Loomult laisana jätsin kord õppimata Paganini–Liszti Etüüdi Es–duur. **L. Mets** sundis mind tunnis seda lehest mängima. Õudne elamus, ja ta ei tundnud mulle üldse kaasa, ei mõistnud mind..."

ML: "**L. Leichterist** võiks pajatada tundide viisi; sellist ennastsalgamist kohtab haruharva. Ta oskas luua kõiki tõsiselt tööle paneva võistlusõhkkonna. Leichter loovutas meile oma suvepuhkused, kogu vaba aja, aga nõudis ka "vastuteenet" – mitte ainult sihikindlat harjutamist, vaid ka selle päevikusse kirjapanekut. Teadagi unnes kella jälginine, tunni eel hakkasime "luuletama" – sellele loole nii-, teisele naapalju minuteid, vahel sattusid olema ehk ka õiged andmed. Üht etüüdi ei jõudnud ma spordipäeva tõttu üldse harjutada, ainult "minuteid" oli mahti kirja panna. Leichter luges kokku 4,5 tundi! Jäin haledalt vahele..."

Mäletan, kuidas ta tõi ühelt Ameerika–reisilt kogu oma tšelloklassile kingitusi – kellele klepsu, kellele nätsu. See oli meie meelest liigutav meeslepidamine. Leichteritel külasolek oli omaette sündmus, eriti kui kõrvaltoast hakkas heljuma piibusuitsu ja meiega ühines Karl Leichterigi. Puberteedieas räägitakse ju veel primitiivseid jutte, **K. Leichter** aga kuulas kannatlikult, suunas meid oma repliikidega – tundsin end lausa tarkade vestluskaaslastena."

IM: "**L. Leichter** valmistas tihedate esinemiste organiseerimisega lapsi ette praktiliseks elukutseks: laval oli kohe näha, kas eelnev töö on jäänud pidama."

II: "Minugi muusikusilmad avanesid **L. Leichter** abil. Mitmel pianistil oli oma tšellopartner ja meid virgutati

Keskharidusega on lood ühel pool. I reas rõõmustavad selle üle Ines Maidre, Ülle Handorf, Mari Poolgas, Reet Auli, Laine Leichter, Piret Hurt ja Anu Järvela, II reas võtavad asja tõsisemalt Mart Laas, Ivvari Ilja, Andres Narma ja Arvo Haasmaa.

koguni kritiseerima nende soololugusid."

Teistest õpetajatest on vähem juttu ja kui, siis langeb kõik kokku eelmiste lendude pajatatuga.

II: "Ma tahaks siiski meenutada, et **H. Tauk** õpetas meid kella tundma, naisterahva sisenemisel püsti tõusma ja... mantlit selga aitama. Ma pole senini unustanud Taugi jahmunud nägu, kui ma esimeses tunnis ei näidanud üles omapoolset algatust."

KOOLIST ÜLDISEMALT

II: "Mind ahistas õppesüsteem: jupp ühest, jupp teisest ainest. Ma õppisin seni kehvasti, kuni sain individuaalprogrammi. Siis tegin mõne aine selgeks, vastasin ära ja "viis" oli käes. Kõik muidugi eriprogrammi ei ihaldanud; see kohustas aine kindlaks ajaks selgeks saama ja aetas vastamisel otseku mikrokoobi alla. Eks hariduse saamine peabki olema natuke valuline protsess, millega tuleb leppida. Kuski 3. klassis mõtlesin küll, et saan suureks ja tulen maksan kätte: kõik need distsipliiniõudmised käisid hirmsasti närvidele – aga jäi kätte maksmata."

IM: "Suurema soojusega mõtlen Kivimäe-eelsetele aastatele, Kivimäel polnud sõbralikku aurat. Küll oli see tore aeg, kui katlamaja õhku lendas ja meid tagasi linna toodi!

Konservatooriumi jõudnuna ei viinud ma oma jalgagi MKK-poolle – olin lõpuks vaba, keegi ei istunud enam kaela peal, ei heitnud midagi ette!"

ML: "Minul oli, vastupidi, kahju MKK-st lahkuda; meeldis, et minu eest kõik ära otsustati, ma ei tahtnud suureks saada; olin konsis pool aastat üsna ilma peata ja läksin ruttu MKK-sse tagasi, juba II kursusel! Pealegi arvan, et Kivimäe on ideaalne koht keset loodust,

pole seal kesklinna füüsilist ega vaimset vibratsiooni."

II: "Ma tahan kaevata, et kui olime Kivimäel veel "väikesed", saime "suurte" kiusu ja üleoleku osalisteks. Näiteks sööklasse pürgimisel lõid nad meid kahte lehte, vahel maoli mahagi. Meie mõistes hiiglased – Madis Kolk, Juss Kauts ja teised – näpistasid mõnd meie hulgast üsna valusalt."

KUIDAS OLID LOOD KLASSI KOLLEKTIIVSUSEGA?

Kõik koos: "Ühiseid üritusi oli vähe, pigem tegutseti gruppides ja palju koos 12. lennuga. Teadagi oli väga kompaktne Leichter-i-kamp. Kahe klassi peale tekkis teatud perioodil huvitavaid seltskondi: aakad läksid oma klassi tüdrukutega konfliktiks ja hoidsid rohkem "beelannade" poole.

PISUT PAHATEGUDEST

Kuigi tembutusi paljastati ilmse mõnuga, tembeldati need hetk hiljem kirjapanekut mitteväärivaiks debiilsusteks. Ometi jäi "kroonikakirjutaja" võim peale.

B-klassis valitsenud õilis üksmeel: kui kokku lepiti, et vaatame kõik ühte punkti õp. Solsoni kõhul, siis ka nii tehti. Loomulikult ei pidanud ohver pingele vastu... Teinekord otsustati reageerida keemiavalemile utreeritud vaimustusega – jälle saadi nautida õpetaja närvilist reageeringut. Või käkerdati kontrolltöölehed ühe energilise käesurvega ja lennutati õpetaja suunas. Tee veel kontrolltööd! Ühel kevadel värvisid nad klassimööbli salaja signaal-oranžiks.

Aga kord meisterdati öösel 200 veepommi ja pilluti hommikul III korruse WC aknast alla. **N. Murdvee** pahandanud: üliõpilased on nii vaesed, et hoiavad jala käies 3 kopikat kokku ja teie rikute nende riideid!!

Õpetaja Sermand võib ehk senini mäletada 13. lennu "Cherbourgi vihmavarje", mis avanesid ettenähtud hetkel 15-kordselt võimendatud müraga. Aga õp. **Vallmanni** nina alla lillevaasi poetati küüslauku...

K. Inti, kes olnud vaimukas, sarkasme puistav saksa keele õpetaja, viisid Ivari ja Andres poole aasta jooksul oma pastapliiatsite järjekindlalt suurt tähelepanu osutades endast nii välja, et üle 5 minuti ei õnnestunud poistel klassis viibida...

Kuigi MKK-s ei täheldatud "punast ajupesu", oldi alati valmis esitama rumalaid küsimusi. Õp. **Lepik**, ühiskonnaõpetaja ajutine asendaja, ahastas: "Te ei tohi esitada enam ühtki küsimust, niiviisi võib selle kõik täiesti teistpidi keerata!"

ML: "Muide, "hääled" on MKK-s senini alles."

I.I: "Me oleksime aga nende eest peaaegu koolist lennanud. Venelasest majahoidja, keda me lehtede loomise eest oma "õuepuhastusalale" karistasime mõnel korral "häältega" (mida allakirjutanu ei oska tähtedes väljendada), osutas komisjoni juuresolekul paljutähendavalt "patustele" ja need võeti kinni. Ülekuulamisel anti sündmustele natsionalistlik varjund.

Nõeltega tegime ka mõnusaiaid "plänne"!

Mu päevik oli vertikaalis ja diagonaalis märkusi täis. Kui mind püüti miskipärast "memmeks" hüüda – vist harjutasin liiga palju –, siis toppisin neile päeviku nina alla ja sain hoobilt autoriteediks. Üldiselt oli populaarne mitte õppida ja harjutada."

SPORT, SPORT, SPORT

ML: "Kolme Balti vabariigi ja Leningradi vaheliste spordivõistluste väärtus seisnes peamiselt lävimises paljude noorte muusikutega, kellega oli hiljem teisel tasandil kena kokku saada. Ja suusalaagris oli lõbus olemine. Ma armastasin peamiselt sportlikke mängu: sulgpalli, lauatennist. Joosta 100 meetrit polnud kuigi huvitav.

IM: "Minagi hindasin rohkem emotsionaalse lisandiga liikumist, näiteks tantsimist!"

II: "Füüsilist tööd teen meeeldi, aga spordile pole leidnud vähimatki põhjendust."

ML: "Ivaril leidis arstitõendeid kirjutavaid sugulaši, aga ometi sai ta kord võimlemises "ühe"!"

II: "Sõjaline värk – rivistumine, käsklused – mulle ei istunud. Ent selle tegeliku sõjalise õpetuse aitas **Kalinin** siiski kaunis kergelt üle elada. Tahtis meid aga aina Moskvasse orkestridirigeerimist õppima saata..."

Nagu näha, oli alapealkiri eksitavalt uljas: 13. lennus ilmselt nappis sportlasi, vähemalt polnud neid mu vestluskaaslaste hulgas.

(Järgneb.)

70 aastat tagasi

Juuni 1926

4. juunil jõudis Tartu üliõpilasmuusikakoor **Budapesti**. Järgmisel päeval oli kontsert Liszti-nimelises Muusikaakadeemias. Meie koori lavale ilmudes tervitas teda rõdult lauluga Ungari üliõpilaskoor Eesti hümniga, millele meie koor vastas Ungari omaga.

Nii koorilaulud kui ka prof. Artur Lemba klaveriettekanded võeti soojalt vastu. Ungari lehed kirjutasid: "Kavas olid Palestrina, Lotti, Mozarti ja Tobiase koorilaulud ning eesti rahvalaulud. Võlus koori suurepärase, eeskujulik distsipliin ja peen varjunditerikas ettekanne. Kooriettekannete vahel esines Artur Lemba oma helitööde ja Tobiase meeldivate paladega, mis peenemaitseliselt ette kanti."

Koos Budapesti üliõpilaskoori ja sümfooniaorkestriga anti kontsert Zoologia aias. Esinemisi oli teisi. Eriti meeldis publikule Mart Saare "Tii-tii-tihane" ja "Tipa-tapa hällilaul", Aleksander Lätte "Unenägu" ja Rudolf Tobiase "Eks teie tea".

Viljandis algas suvemuusika hooaeg. Senini oli garnisoni orkester teinud seda tasuta, sest linn oli pillimehi aidanud muusikariistadega varustamisel. Nüüd nõudis aga orkester raha, mida linnal muidugi anda polnud. Lõpuks lepiti kokku, et igal teisipäeval ja reedel mängitakse Kirsimäel tasuta, ülejäänud kolmel korral tuleb publikul pilet osta.

Haridusministeerium korraldas **Kuressaares** 14. juunist 3. juulini kestvad muusikaõpetajate kursused. Osavõtjaid oli üle 70. Juhataja oli August Topman. Eriti head tulemused saavutati hääleseade alal. Selgus ka, et ainult 1/3 kuulajaist valdas muusikalist algõpetust algkooli õppekava ulatuses. Järgmisel aastal sooviti õpetust saada ka klaveri-, harmooniumi-, orel-, eriti aga viiulimängu alal.

Hääleseade ja noodiõpetuse kursused korraldas ka **Keila** Lauu- ja Muusikaselts. Siin oli juhtivalt tegev "Estonia" ooperilaulja Aleksander Kikas. Sellekohased aruanded kontserdid läksid korda. 6. juunil kanti laulukoori ja näitegrupi poolt Keila pritsimajas ette 3-vaatuseline rahvaoperett "Olev ja Linda". A. Kikase kaastegevusel ja juhatusel. See oli esimene sellealane katse Keilas ja õnnestus hästi.

Palju oli juunis 1926 laulupäevi. Mitmed

neist olid ühtlasi eelprooviks suurejooneliselt kavandatavale Tartumaa laulupeole. 13. juunil oli **Palamuse** esimene laulupäev. Muidugi kujunes see kohalikele rahvale ennenägematuks tähtsündmuseks. Kirikutäiele rahvale esinesid viuldaja Artur Saat ja organist Peeter Laja. Pidulik rongkäigus liiguti laululavale. Peokõne pidas Jaan Tõnisson. Kuigi Juhan Simm sai hädise tervise tõttu teha vaid ühe üldproovi, kõlasid laulud hästi. Vähemühtlaselt mängis pasunakoos, mida juhatas Adalbert Virkhaus. Õhtul oli seltsimajas pidu, kus mängiti väljamüüdnud saali ees "Lõbusat leske".

Samal päeval toimus ilusa Vapramäe tipul **Nõo** kihelkonna laulupäev. Kavas olid peajasjalikult eeloleva Tartumaa laulupeo laulud. Kohal oli 8 koori 200 lauljaga, neist 2 koori Otepäält ja üks Tarust. Koorilaul jättis aga soovida, sest paljud lauljad ei olnud tulnud peaproovile. "Laulge poisid" läks isegi tugevasti liimist lahti.

Hageri kihelkonna laulupäev oli **Kohilas** Tohisoo ilusas pargis. Laulupäeva avas kell 6 hommikul kohalik pasunakoos Kohila paberivabriku tornist. Ühendkooride ettekandes kõlasid õige hästi Miina Härma "Veel kaitse, kange Kalev", Konstantin Törnpu "Kevade tunne", Aleksander Lätte "Ei ole unenägu see" ja Mihkel Lüdigi "Säälsord kasvab". Sooja vastuvõtu leidsid lastelaulud.

Ka nädal hiljem, 20. juunil, toimus mitmel pool Eestimaal laulupäevi. **Jakobi** kihelkonnas oli see esimene, toimus käsikäes Kaitseliidu pidustustega ja õnnestus üldiselt hästi.

Samal päeval oli **Suure-Rõngu** mõisa pargis **Rõngu** kihelkonna laulupäev. Kihelkonna 6 koori juhatas Juhan Simm, orkestreid H. Kuus. Muusikaliste ettekannete vahepeal pidas Leenart Neumann tuumaka peokõne.

Puurmannis kimbutas pidulisi vihm. Pidu peeti siiski ära. Ühendkoore juhatas Eduard Kõomägi.

Jaanipäeval korraldas kohalik haridusselts **Rakvere** rahvamajas Tartu laulupeost osavõtjatele koordineeritud proovikontserdi. Kuna ilm oli ilus, voolas rahvast murruna kokku. Kontserdi puhastulu läks uue ajakohase rahvamaja ehituse elustamiseks.

Suure-Jaanis oli jaanipäeval kaks kontserti. Vaimulik kontsert kirjikus algas Viljandi garnisoni orkestri mänguga Julius

Vaksi juhatusel. Järgnes ühendkoori laul Hans Kapi taktikepi all. Soololauludega esinesid S. Hermann (bariton), prl. E. Lillap (sopran) ja H. Siimer (bass). Instrumentaalmuusikat pakkusid R. Milli viiulil ja J. Vaks kornetil, millest eriti meeldivalt kõlasid Vaksi poolt tõlgitsetud Beethoveni palad. "Halleluja" Händeli oratooriumist "Messias" esitas "Ilmatari" segakoos. Solistide õhtul esinesid samad muusikud, kes kirikuski. Õhtu ilusaimaks osaks olid prl. Lillaku esitatud M. Saare laulud, mida helilooja saatis isiklikult klaveril. H. Milli tehniliselt kõrgetasemelisi viiulipalasis kuulab publik kauavaikus ja aplodeeris seejärel tormiliselt.

Jaanipäeval oli laulupäev ka **Narva-Jõesuus**. 600-700-pealist tegelastekogu juhatusel Joosep Saar Paide ja Eduard Knude Narvast. Kavas oli 10 laulu, enamasti viimase üldlaulupeo kavast.

Jaanipäeval oli ka **Mustvee** 3. laulupäev, mis oli plaanitud Tartumaa laulupäeva eelproovina 400 tegelase osavõtul. Kogunes aga vaid sadakond lauljat ja paarkümmend mängijat.

27. juunil oli laulupäev **Kullamaal** Koluvere lossi kenas pargis. Kihelinna esimesele laulupäevale oli tulnud palju rahvast. Segakoore juhatas Tuudur Vettik, lastekoore hr. Uustalu.

Samal päeval asetleitud **Paide** Muusikapäevale olid tulnud 17 segakoori ja 6 pasunakoori. Muusikapäev algas hommikul piduliku kontsert-jumalateenistusega. Kõne pidas piiskop J. Kukk. Korda läks ka pidu ise. Võimsalt kõlas laul Vallimäelt üle Järvamaa lagendike. Kindral Laidoner kõneles meie rahva eluvõimest.

Viimastel aastatel oli järvalaste laul jõudsalt edenunud. Suuri teeneid selles oli Joosep Saarel. Lauljad jälgisid dirigenti, ka intonatsioon ei jätnud soovida. Isegi Tobiase "Neenia" ja Törnpu "Eestimaa mu isamaa" tulid hästi välja. J. Avavik oli eriti selle muusikapäeva tarvis loonud laulu "Langenute mälestuseks".

Pasunakooride juhiks oli E. Knude. Hoolimata pillimeeste kirevast koosseisust suudeti näidata, et ka maa pasunakoorid võivad pakkuda head kordaminekut. Kordaminekule aitas kaasa võrdlemisi lihtne kava, mis külaorkestritele jõukohane.

MATI MÄRTIN

EESTIST

(Algus 4. lk.)

Koolipapa Elmo Joa, Haapsalu algkooli direktor, rääkis pärast puhkpilliorkestri tervitusemängu, kõvakübar peas, päris C. R. Jakobsoni isamaakõne stiilis, kuidas lapsed on uurinud kodupaiga histsooriat, teinud rekendamisest ning harjutanud koorilaulu ja koostantsimisest. Viimase tulemusi siis ka demonstreeriti. Laste valmistatud asjadest korraldati oksjon ja loterii-allegrii, peaauihinnaks elus kukk. Nii koguti päris kopsakas summa kooli raamatukogu täiendamiseks.

SÕPRUSSIDEMED EBACHARILIKUS SUUNAS

Kui Eesti Vabariigi taastamise järel kõik püüvad Läände, löi Märjamaa muusika- ja kunstikool just 1991. a. sõprussidemed Cevaine muusikakooliga Lätis. Mais käidi seal jälle sõprussidemede uuendamal, anti tunniajaline kontsert.

VILJANDIS ELAB AGAR TADŽIKI MUUSIK

9. mai Sakalas on juttu Viljandis elavast tadžiki rahvusest muusikust Guldzanon Jussufist. Ta töötab muusikapedagoogina kultuurikolledžis, Paalalinna gümnaasiumis ja kooriga Olustveres. Ka annab ta aastast kaks klaverikontserti maailmaklassikast, viimase neist 30. aprillil. Kolleegid leiavad, et ta on vähesed muusikapedagooge, kes selleks on suuteline ja kellele selleks on viitsimist, pealegi kahe lapse emana. Nad peavad teda lüüriliseks pianistik, tehes ka mõningaid kriitilisi märkusi. G. Jussufi on peale selle aastate jooksul kogunud oma kodumaa Tadžikistani rahvamuusikat ja kirjutab sellest teaduslikku tööd.

FAGOTIMÄNGIJAST AUTOMÜÜJAKS

25. mai Pärnu Postimehes on intervjuu diplomeeritud fagotimängijalt Artur Raidmetsalt, kes on töötanud muusikuna 7 Eesti raadiojaamas, seehulgas Pärnus, nüüd müüb aga Renault' autosid. Pilli on ta kappi peitunud, aga mõnikord, kui kuulab klassikalist muusikat, otsib selle välja ja mängib lapsle.

KAS IMELIK ON IMELIK? VÕI KEEGI TEINE?

Aprilli lõpul-mai I poolel oli Pärnu Endla turneel Põhja-Ameerikas, kus anti 11 etendust pagulaseestlastele. Esitati laulumängu "Oo armastus, sa kallid magus mesi" ja muid lustlikumaid lugusid. Reiskirju näitleja Peeter Kaljumäelt avaldas Pärnu Postimees koos autori fotoga, millel kujutatakse teda Imelikuna O. Lutsu "Kevades" kannelt mängimas. 17. augustil ilmus viimane kiri PP kollasemaigulises lisalehes Perroon.

Mõni päev hiljem aga teatas Pärnu Postimees, et P. Kaljumäe eitab oma autorlust. Sellest on ka PP-s hiljem üsna pikalt juttu olnud, on esitatud igasuguseid hüpoteese. Tõestusmaterjalina on ära trükitud Ameerikast tulnud kirja faksiimile, kus lähetuspostitempli koha peale on aga monteeritud P. Kaljumäe foto.

Kiri ise on paljuski absurdimaiguline. Näiteks väidetakse, et Kanadases on saabunud ka Pärnu koor Mattone, kellest PP varem kirjutas, et ta sõitis Norrasse, mitte Põhja-Ameerikasse. Ning laulnud see koor 1. mail seal punaste lippude all Internationaali.

Tõsimeelse toimetaja oleksid sellised absurdused kirjatüki lehtepanemisel vast valvsaks teinud. Lugu paistab loogilisem, kui celdada, et lustilised lehetegijad olid algusest peale vähemalt kaasamängijad.

HELIPLAAT EESTIS

Heino Pedusaar

Algus ML nr. 1 (1996)

Kuigi **The Gramophone & Typewriter Company** jäädvustas eesti muusikat algusest peale võrdlemisi süstemaatiliselt, osutus see tegevus siiski perioodiliseks. Meie esinejad käisid sel otstarbel ka Riias (1911), Kopenhaagenis (1927, 1930, 1931 ja 1936), Londonis (1927), Berliinis (1927), Stockholmis (1926) ning Helsingis (1929).

Mahukamaid salvestamisi korraldati ühtekokku seitsmel korral ning nendest kolme vältel (1906, 1928, 1939) omistati eriline tähelepanu eesti autorite loomingule (1939 rõhutatult ainult süvamuusikale).

Huvitav on tõdeda, et Baltimaade osas andsid just Eesti interpreedid ja muusikakollektiivid kõige kaalukama osa **The Gramophone Company** algusaja plaaditoodangust, mille kogusummaks saame tervelt ca 800 salvestist (võrdluseks: Lätis samal perioodil umbes 500 ja Leedus kõigest 200). Samas näeme, et see firma sammus eesti heliplaatide esimese põlvkonna osas oma rivaalide ees peamiselt toodangu üldmahult ja repertuaari mitmepalgeliselt haardelt, kuid ehk mõneti vähem ettekannete kunstikaalukuselt (jäädvustati küllaltki palju seda, mis nüüd asetuks ainult mõiste taidluskunst alla).

Siia sobiks taas tõdemus Reino Sepalt: Imselt need tõsised muusikud, kes eesti laulu plaadistasid kuni 1926-ni [seega ajani, mil ilmus elektriline salvestusmeetod – H. P.], võtsid ettevõtet kui kurioosumi või juhuteenistusena. Neile polnud see oma loomingu teadliku tutvustamise ja jäädvustamise üritus. Reaktsioon kirjanduses ja ajakirjanduses peaaegu puudub.

Jah, kogu asi oli selleks veel liiga uus ja ka primitiivne; grammofoni pakutav

helikvaliteetki vähemalt enesest lugupidava esineja jaoks parasjagu eemalepeletav (Olga Mikk–Krull isegi keelas oma plaatide levitamise, kuid produtsent sellest ei hoolinud, raha oli kulutatud ja see tuli kasumiga tagasi teenida!). See–eest peibutas iga uus heliplaat uudishimulikke ja muusikajanust kuulajat ikkagi tubliljagu...

Millised võisid olla "masinamuusika" hinnad toona? Tormoleni kaubamajas Tallinnas maksid 1931. aastal eestikeelsed plaadid 2.50 kuni 3.– (kroonides muidugi), His Master's Voice'i suured luksusplaadid kuulsate välismaa esinejate ja väärtmuusikaga aga koguni 15.75 (!). Terve ooperi omanikuks pürgija pidi niisiis letile laduma poolteistsada krooni, mis oli lihttöölise kahe või koguni kolme kuu palk.

Seda imetlustväärivam ja omaaegsete muusikasõprade pürgimuste suhtes veel tagantjärelegi lugupidamist ärgitav on see, et plaate – kvaliteetseid ja kalleid nimelt, näiteks maailma muusika tippudega – võis siis ja veel palju hiljem kohata üllatavalt paljudes lihtsateski kodudes. Kõik tundsid Carusot ja Šaljapinit! Kaudtunnistust sellest annavad tänaseni säilinud suured ja väiksemad erakogud, millega eesti plaate otsiv allakirjutanu on aastakümnete jooksul järjekindlalt kokku puutunud.

Kuid ega's helimasinadki polnud neil ammustel aegadel samuti odavate killast. Lihtsamat sorti kohvergrammofon maksis reeglina 60.– kuni 180.– ja poleeritud punasest puust elegantne kapp, mis reklaamilause kohaselt "igasse viisakasse elutuppa passib", koguni 225.–.

1930. aasta "Muusikaleht" kinnitab

isegi (raske öelda, kas tõeselt; igatahes kirja on see nii pandud, võimalik, et mingi mõjusa ajakirjandusliku hüperboolina): grammofonide ja heliplaatide import Eestisse ületas vähemalt ühel – lahtiseks jäi, millisel – aastal rahaliselt väärtuselt viljapeksugarnituuride ja nende jaoks vajalike jõumasinate sisseveo!

Kokkuvõtte "The Gramophone Company" edasisest tegevusest eesti heliplaatide tootmise valdkonnas:

1927 – ilmus elektriline salvestusmenetlus; mikrofoni ja mitte enam plekkruupori abil plaadistati "Estonia" sümfooniaorkestrit ja ilmusid esimesed palad Karl Otsa ettekandes,

1928 – mahukas sari salvestisi "Estonia" Muusika Osakonna segakoorilt ja Tallinna Meestelaulu Seltsilt, samuti Ringhäälingu orkestrilt; esimesed laulud Karl Viitolilt ja instrumentaalsoolod Hugo Schütsilt (viilul); etlemist Ants Lauterilt, muusikat kuulsalt tantsuorkestrit The Murphy Band,

1929 – esimesed laulud Aleksander Arderilt ja Aarne Viisimaalt; ka Theodor Tallmeisteri kõne "Protestantilise võitluse põhjused Eestis" (!),

1936 – esimesed palad Artur Rinnelt His Master's Voice'i plaatidel (laulja oli varem esinenud teistele, vähempretensioonikatele firmadele),

1937 – esimesed rahvalikud palad Ants Eskolalt lauljana, samuti esimesed laulud Eedo Karrisoolt,

1939 – töömahumahuks salvestussessioon Tallinnas eesti süvamuusika süstemaatiliseks jäädvustamiseks (puhkenud sõda ei lubanud seda toodangut kodumaal enam müügile anda).

Riiga rajatud **Bellaccord Electro** asus Eestile teistest omasugustest sootuks lähemal, pealegi pakkus ta toodangut (veidi kehvemalt kõlavaid plaate) konkurentidest märgatavalt odavamalt. Meie muusikat hakkas lätlaste toodangusse asetuma juba 1933. a. See aasta andis 38 plaadipoolt 36 palaga ja meie muusikute tihe koostöö naabritega kestis viljakalt kuni sõja hakuni. Selleks ajaks oli ühtekokku jäädvustatud vähemalt 217 pala 222 plaadipoleel. Lauljatest olid esindatud Aarne Viisimaa ja Aleksander Arder, üles astus ka operetikoomik Agu Lüüdik duetis subrett Riina Reinikuga ja iseseisvalt. Nende kõrvale ilmusid uued nimed, nagu lauljad Harri ja Friedrich Kaasik ning John Pori laitmatult mängiv dzässorkester - eelkõige rahvalike tantlugudega.

Ühte-teist on Bellaccord Electro plaatidele jäänud ka sõnakunsti

Johannes Maaker ("Torupilli-Juss") plaadistamas 1937

valdkonnast (Hugo Laur, Meta Luts). Samas on lugude arvukuselt kõigist ülejäänutest peajagu üle Artur Rinne - 103 rahvaliku lauluga, niisiis poolega selle firma Eesti tarbijale suunatud produktsioonist.

Bellaccord Electro oli võtnud ilmselge suuna laiemale publikule. Seda tehti nii repertuaari kui esinejate valikuga. Aleksander Arder esitas oma laada- ja lakalaule (16 pala) ning alates 1936. aastast lisandus kergema zanri solistide ritta ka populaarne operetitenor Eedo Karrisoo (20). Uustulnukate hulgas säras sama masti rahvalike lugudega publikulemmik "Estonia" operetist Ants Eskola.

Viljakas Paul Tammeveski oli laulumuusika sepitsejana juba mitu head aastat olnud üle igasuguse konkurentsi. Ta "Ligadi-logadi polka" (tõsi küll, firmalt His Master's Voice) jõudis toona erakordse 10 000-lise tiraažini. Üheksateistkümne pala autorina või/ja aranjeerijana oli ta Bellaccord Electro toodangu eesti muusika rubriigis mitmekümne ülejäänud helilooja kõrval esindatud peaaegu 10 protsendiga palade üldarvust.

* * *

Eesti plaaditurul võis kohata ka kaubamärke **Beka** ja **Parlophon**. Need kuulusid Berliinis asuvalle kontsernile Carl Lindström AG. Huvitav on tõdeda, et Beka varasemad eesti plaadid varustati meeleolukat värvipilti kandva etiketiga, millel ilutsesid kolm rahvariites näitsikut. Samas ei puudunud ka viide firma esindustele Eestis. Nendena pakuti Tormolen & Co ja Esto Musica, mõlemad asupaigaga Tallinnas.

Osaaühisuse Esto Muusika 1927. aasta kataloogis tooteid kaubamärgiga Parlophon veel ei olnud, pakkujateks olid Beka, Odeon ja His Master's Voice. Kuid järgmistesse nimistutesse pole Beka toodangut enam juurde tulnud. Kaubitseti edasi vanadega ja värsked plaadid kannavad juba nime Parlophon.

Beka pakkus mingit anonüümselt puhkpilliorkestrilt 16 pala (populaarseid eesti viise, nagu "Kuldrannake", "Tuljak" (ikka ja jälle seesama lemmiklugu!), "Isamaa ilu hoieldes", "Minge üles mägedele"). Paul Pinna esitas jälle "lorilaule", repertuaarist ei puudunud vokaalansamblid, kõigepealt "Estonia" nimekatest ooperisolistidest koostatud sekstest rahvalike ja naljalauludega, esines kuulus tantsuorkester "The Murphy Band" solistidega. Kuid samast võis leida ka lauljatri Mathilde Lüdigi-Sinkeli ettekandes väärtrepertuaari.

Esindatud olid muidugi meie muusikateatri alustoad Benno Hansen ja Karl Ots, sealjuures viimane sootuks huvitaval viisil. Nimelt transformeerus see laulja pärastpoole baritonist dramaatiliseks tenoriks, seekord oli aga tema ettekandes plaadil kaks baritonirepertuaari kuuluvat bravuurteost: Figaro kavatiin Rossini ooperist "Sevilla habemeajaja" ja

Proloog Leoncavallo ooperist "Pajatsid". (Kõik ülejäänud selle ja teistegi firmade plaatidel Karl Otsalt kuulub juba selgelt tenorirepertuaari.)

Omajagu tähelepanu oli Beka/Parlophon pööranud ka vaimulikule muusikale, samuti ooperiaariatele. Neid esitasid Kaarli koguduse koor Mihkel Lüdigi juhatusel ning juba mainitud Benno Hansen ja Karl Ots.

Plaadirepertuaari tegijate hulka oli Parlophoni vahendusel astunud ka Tallinnas üli-populaarne Vladimir Kirillovi mandoliiniansambel ja nähtavasti üksnes konkreetse plaadistamise tarbeks kokku seatud Harmoonika orkester. Võimalik, et see astus üles harmoonika-virtuoosi Robert Salongi osalemisel või koguni eestvedamisel.

Kirillovi mandolinistid mängisid plaadile tüüpilisest vene rahvamuusikast ja linnafolkloorist ammutatud repertuaari kõrval isegi "läänelikke" tangosid, populaarseid operetiviise ja koguni muusikamahukat eesti laulude popurriid, mille solistina astus üles võrdlemisi keskpärane laulja Gustav Laupmann.

Omamoodi haruldusena kohtame Parlophoni toodangus ka klaverisoolosid Vladimir Padvalt - huvitavalt muusikult, kes oli 1919-1921 Tallinna Kõrgema Muusikakooli õppejõud (alustas pedagoogitööd napilt üheksateistkümneseana!) ja siirdus hiljem välismaale, kus lõpetas karjääri New Yorgi muusikaülikooli professorina. Ilmselt seostub nende plaatide valmistamine tema kodumaal töötamise perioodi lõpuga 1930. aasta suvel.

* * *

Mahult märgatavalt väiksema ja sootuks ühekülgsema repertuaariga, kuid päris suurte tiraažidega hakkas ennast Eesti osas 1928. või 1929. aasta paiku ilmutama Saksamaa firma Homophon, mis pakkus tooteid kaubamärgi **Homocord** all.

Esinejate nimistu oli üsna piiratud, prevaleerib tugeva mets aktsendiga harrastuslaulja Paul Vets, kes tegelikult kandis kodanikunime Zahharov ja olevat ameti poolest olnud Keila Villavabriku direktor (tervelt 52 pala Homocordi ühtekokku pakutud 80 plaadiloost!). Ta esines etiketi andmetel Homocordi orkestri saatel; niisiis võib arvata, et need plaadid, nagu teisedki samalt firmalt, salvestati Saksamaal.

Üldse kasutas see firma millegipärast ainult amatöörsoliste. Kooriliige ja hiljem Pärnus kauplust pidanud Alfred Palm laulis 1931. aastal plaadile paar Paul Tammeveski laulu ja helilooja enese kirjast selgub, et nad olid selleks üheskoos olnud "nelja päevasel huvireisil Berliinis". See fakt saab ka

Helilooja Paul Tammeveski ehk laulja Paul Veski

teistpidi tähenduslikuks, sest samas sarjas leidub laule kellelki nime poolest täiesti tundmatult tenorilt. Rahvalaul "Saaremaa" (ilmselt Paul Tammeveski enese seades) ja "Laisa laul" temalt kui heliloojalt kannavad etiketil märgelt esitaja kohta: Paul Veski. Niisiis asetuse selle küllaltki läbinähtava pseudonüümi taha Estonia teatri kooriliige ja menulaulude autor ise - sedapuhku plaadisolisti seisuses.

Homocordi plaadidelt leiame veel koos värvika mustlasorkestriga niisama värvikaid mustlasviise esitava Maimo Mareti (samuti pseudonüüm; võimalik, et selle taha varjus meeleolulaulja Larissa Martison). Mingi "Wagner-orkester" (kindlasti Berliinist) on platsis vanade heade tuttavatega: juba teab mitmendat korda pandi välismaised pillid meie "Labajalavalssi" ja "Tuljakut" hüüdma.

Homocordi harrastuslauljate tulva sisse on ainsa professionaalina sattunud Pariisi Ooperi kuulus primadonna Zina(ida) Jurjevskaja - Tartus sündinud ja õppinud sopran, kes jõudis aastapäevad tegutseda "Estonia" teatris ja hiljemgi käis aeg-ajalt siinkandis esinemas. (Esiletõstmist väärib, et ta oli kunstnikunime võtnud armastusest kodulinna Tartu - Jurjevi - vastu. Eraelus kandis lauljatar tegelikult nime Lenkina.)

Konkreetset tausta tagantjärele pisut hinnates pole välistatud võimalus, et klaverisaade nendel plaatidel oli Artur Lembal (kes ühtlasi sellele tõeliselt väljapaistvale kunstnikule pühendas mitu laulu), kuigi kataloogid ja plaadietiketid ei viita sellele otseselt.

(Järgneb.)

”ÕNNEGA POLE MA JUST PAHUKSIS OLNUD”

Vahetult enne suvist pööripäeva – 20. juunil – tähistab oma 70. sünnipäeva tunnustatud koorijuht ja pedagoog Uno Järvela.

Juba jutujamist alustades ütleb juubilar otsekohelelt, et tema arvates osutatakse praegu koolides klassilaulule teenimatult vähest tähelepanu. ”Jah, kooride tase on meil tõusnud, koolides tegutsevad heatasemelised kammerkoorid, aga kuidas on ikka võimalik, et paljud lapsed samas ei oska laulda. Ka rahva hulgas on ühislaulu tase nigel. Hünni kaasalaulmine pole kõigile jõukohane. Osalt peituvad põhjused muidugi puna-aastate taagas, kuid mitte ainult. Noored on sageli valinud passiivse musitseerimise – lindimuusika – ja kodudes esineb elavat laulmist vähe.” Maestro ütleb end seda kogenud olevat ka kaitseväe üksustes, kus poiste lauluoskus madal. Seepärast arvab ta, et klassilaulule koolides, mis vahepeal jäi muusikateooria esikohale asetamisega tahaplaanile, tuleks anda suurem tähtsus.

Oma lapsepõlvest rääkides meenutab juubilar, et tema kodus lauldi küll palju. ”Koolikooris laulsin alates kolmandast klassist. Meil oli väga tugev muusikaõpetaja – Anton Kasemets, kes juhatas koori ja tasemel sümfooniaorkestrit. Selles orkestris mängisin alates 4.–5. klassist viiulit, mida õppisin eraõpetaja juures. Järjekindel muusikaga tegelemine suurendas huvi nii, et 1942. aastal astusin konservatooriumi Rudolf Palmi viiuliklassi.”

Paraku katkesid viiuliõpingud, sest ajad muutusid kurjaks ja sakslased asusid eesti poisse väeteenistusse värbama. Tol ajal püüdsid paljud mobilisatsiooni eest pääseda lahe põhjakaldale. Nii läks ühel 1943. aasta sügisööl oma eakaaslastega ka gümnaasiumi lõpuklassi õpilane Uno Järvela. Soomes astus ta, nagu teisedki, eestlastest moodustatud üksusesse RJ-200. Viiulipoogen vahetus püssi vastu ja algasid õppused, seejärel allohvitseride kool. 1944. a. suvel jõudis üksus Viiburi lähistel rindele, kus sai tuleristsed. Muide, rügement koosnes väga haritud poistest, enamusel gümnaasium seljataga ja mõnedel isegi ülikool. Ja muusikast peeti üksuses väga lugu, poisid laulsid toredasti.

Kui septembris 1944 ”soomepoisid” kodumaale tulid, saadeti osa neist Tartu rindele. Nende hulka kuulus ka Uno Järvela. Ägedad võitlused Joorra, Övi, Kärevere kandis töid ”soomepoistele” edu ja tunnustust. Aga juubilar peab end õnnelikuks meheks, et kõigist neist taplustest tervena välja tuli. KUi aga rinne Emajõe murdus, algas taandumine üle Põltsamaa, Viljandi lõuna poole. Juubilar meenutab: ”Eestist lahkuda me ei tahtnud ja Iklas asusime osa poistega tagasiteele. Siis aga kukkusime venelaste kätte vangi. Meid konvoeriti Pärnu poole ja kuskil Häädemeste kandis tehti peatus. Ühe teise poisiga kasutasime juhust ja põikasime metsa. Läks õnneks! Hulga päevi rändasime Tallinna poole ja lõpuks õnnestuski jõuda koju.”

Tallinnas läks ta konservatooriumi ja kirjutas end taas viiuliklassi. Kuna konservatooriumi hoone oli sõja ajal hävinud, anti kasutamiseks Kaarli puistee 3 asuvad ruumid. Neidki oli vaja korrastada ja purunenud aknaid klaasida, milleks õpilasi appi kutsuti. Samal ajal kuulus ühes klassis Gustav Ernesaks parasjagu üle meeskoori lauljaiks soovijaid. Küllap arvas maestro ka Uno Järvela nende hulka, laskis laulda mõned harjutused. Nii kohtus tänane juubilar Gustav Ernesaksaga ja 16. novembril, esimesel kooriharjutusel, seisis ta juba laulumeele hulgas. Jätkusid ka viiuliõpingud konservatooriumis, kuni Ernesaks tegi ettepaneku üle tulla dirigeerimisklassi.

Läks jällegi õnneks, et meeskoori ridadest ja konservatooriumi seinte vahelt ei avastatud endist ”soomepoissi” ega saadatud vangilaagrisse, nagu paljusid teisi temataolisi. Siiski ei jäänud katsumused tulemata. Järvela oli äsja loonud perekonna. Esimene tütar oli veel sülelaps, kui 1949. aastal äkki ta abikaasa vahistati ja saadeti Siberisse. Asi oli selles, et nooriku pere oli 1941. aastal küüditatud, pärast sõda Uno tulevane iseseisvalt Eestisse naasnud. Tookord oli neid juhtumeid palju, kus tagasitunud inimesed uuesti arreteeriti ja Venemaale tagasi saadeti. Järvela sõitis vabatahtlikult abikaasale ja tütrekesele järele Kirovi (nüüd Vjatka) linna, kus leidis koorijuhina rakendust. Kokkuleppel Ernesaksaga tuli ta veidi hiljem Tallinnasse, kus õnnestus 1952. aastal konservatoorium lõpetada. Ta sai suunamise Kirovi muusikakooli ja töötas seal kuni 1956. aastani, kui kogu pere sai võimaluse tagasi tulla Eestisse.

Pärast viit eemalviibitud aastat tuli Uno Järvela Eestisse kolmekümneaastasena, kuid kogemuste ning ilma ja inimesi näinud mehana. Ees ootasid viljakamad loominguajad. Algas pedagoogitöö

70

Tallinna Muusikakoolis, dirigendiülesanded RAM-is. Samal 1965. aastal alustas ta tööd poistekooriga.

Juubilar meenutab, kuidas teda igati innustas Gustav Ernesaks arvamine: ”kes eesti lapsi ikka õpetab, kui me ise”. Tollase Tombi nim. Kultuuripalee juures oli poistekoore alustanud Aksel Pajupuu käe all juba 1954. a. sügisel. Kui aga koori töö ajutiselt katkes, kutsus lastesektori juhataja Linda Teder koori juhatajaks Uno Järvela. See koor oli meil esimeseks kooliväliseks poistekoorigaks. Tema eeskujul oli nakatav, sest peagi hakati poiste laulu harrastama palju laialdasemalt ja 1960. aasta laulupeol esines teiste kooriliikide kõrval ka poistekoore Uno Järvela aastate pikkuse visa töö, otsingute ja katsetuste tulemusena kujunes ”Tombi poistest” kõrgetasemeline kollektiiv, kelle saavutused tekitasid elava vastukaja ja tunnustuse nii kodus kui ka väljaspool selle piire.

1963 sai Uno Järvelast ”Estonia” teatri peakoormeister, 1969. aastast konservatooriumi, hilisema Eesti Muusikaakadeemia õppejõud – professor.

Kui pärida juubilarilt, milliseid aastaid ta oma pikast muusikalisest tegevusest kaalukaimaks peab, arvab ta, et sellele vastata polegi nii kerge. Siiski, suurimat rahuldust pakkusid ehk tööaastad ”Estonias”. Seal oli võimalik kokku puutuda nn. suure muusikaga. Põnev oli osaleda suurteoste – ooperite – valmimisel. Oli isegi juhtumeid, kui endal tuli dirigendikepp kätte võtta. Erutavad olid ka ooperiteatri külalisesinemised.

Raskem oli ehk pedagoogiline töö. Eriti pingestatud on see siis, kui õpilasel jäi puudu kas võimekusest või järjekindlusest. Aga rõõme jagus, sest paljud tema õpilastest (Tarmo Leinatamm, Valli Ilvik, Raul Talmar, Karin Herne jt.) on näidanud end võimekate muusikutena.

Huvitav tööperiood oli muidugi poistekooriga. Sellest ajast tunneb ta tänini rõõmu: ”Püüdsime juba siis luua sellist kooristuudio süsteemi, mida nüüd kasutab enamus võimekamaid koore.

Häälmurde ikka jõudnud poisid said rakenduse puhkpilliorkestris. Nüüdseks on sellest kasvanud mainekas kollektiiv." Maestro arvates käis omaaegsetest "Tombi poistest" tema käe alt läbi umbes 700. Tänaüks on nende hulgas mitmeid kõrgeid riigiametnikke, tunnustatud näitlejaid, kutselisi muusikuid kuni EMA õppejõududeni välja. Aga muidugi rohkesti toredaid ja tublisid eesti mehi.

Koorijuhtide hulgas peetakse Uno Järvelast lugu kui suurepärast

tasakaalukast, sihikindlast ja huumorilembesest kolleegist, kelle sõnal on alati kaalu. Kui ta 1994. aastal EMA-s oma pedagoogilise tegevuse lõpetas, ei suutnud juubilar siiski taktikeppi nurka visata ja andis oma kogemused Soomepoiste Meeskoorile. Ise ta arvab, et elus on tal vedanud ja õnnega pole pahuksis olnud, sest ümber on olnud nii palju toredaid inimesi.

Jätkuvat õne!
ENN OJA

Enn Vetemaa on üritanud sõna ja muusika oma loomingus lahus hoida

Kas Teie kirjanduslike ja muusikaliste huvide tekkeage langeb samasse perioodi või tärkas huvi ühe kunstiala vastu teisega võrreldes varem?

Nad hakkasid tegelikult võrdlemisi ühel ajal mind köitma. Lastemuusikakoolis ma käinud ei ole. Ema pani mind klaverit õppima ühe eraõpetaja juurde. Selgus aga, et head pianisti minust ei saa, kuna mul oli natuke närviline käsi ja püsimatut iseloom. Rohkem pakkusid huvi muusikateoreetilised ained. Tol ajal tekkisid minus aga ka juba kirjanduslikud huvid. Tahaksin õigupoolest muusikast ja kirjandusest rääkides neid lahus käsitleda, kuna seda põhimõtet olen järginud ka loomingus.

Keskkoole ajal osalesin Heliloojate Liidu noortesektiooni töös. Seal käisid tol ajal ka Anti Marguste ja Evald Vain. Tollaste teadmistega ma poleks aga ilmselt konservatooriumi sisse saanud, sest mu üldklaver oli kehv ja samuti ka solfedžo. Fuugasid oskasin küll kirjutada ja harmoonia polnud vilets, kuid häda oli selles, et ma polnud kuni tolle ajani saanud ühtki solfedžotundi. Ma ei loe end ka eriti muusikaalseks inimeseks.

See mind ei häbista, sest olen kuulnud, et näiteks Tšaikovski ei osanud viisi pidada. Ma ei tea, kas see on tõsi. Ilmselt oli tal probleem häälepaaltes, kuna seesmine kuulmine oli ideaalne.

KÕIGEPEALT KEEMIKUKS

Olin pärast keskkooli lõpetamist küsimuse es, millist ala valida tulevaseks elutuks. Arhitektist isa soovitas minna TPI-sse ehitust õppima, kuna muusiku leiba pidas ta üheks kehvematest. Ta tahtis minust teha arhitekti, mulle ei meeldinud aga sugugi porised ja krohvised laud, millega nägin end vaimusilmas hakkavat tulevikus kokku puutama. Mu vanaisa oli sajandi alguses üks esimesi küla fotograafe. Temalt eskuju saades mõtlesin, et kui siin Tallinnas tasub üldse midagi õppida, siis värvilisi lahuseid võiks ju solgutada küll.

Astusingi TPI-sse keemia erialale. Tagantjärele olen mõelnud, et kui ma oleksin Tartusse keemiat õppima läinud, siis oleks minust arvatavasti saanud päris tõeline keemik. Mulle ei meeldinud aga üldse see keskkond, milles tuli tol ajal töötada – räämas vabrikud, purjus töölised, vahetustega töö jms.

Kas Te keemia alal hiljem üldse ei olete töötanud?

Peaaegu ei ole. Kuigi lõpetasin kooli ja sain keemiainseneri diplomi. Pärast lõpetamist tuli tööle minna. Selgus aga, et mul ei ole keemiainsenerile vajalikku pealehakkamist. Mind suunati Kiviõlisse. Seal juhtus järgmine lugu. Töökohal oli üks pump rikkis. Igal hommikul seal mõõda minnes mõtlesin, et, kurat, see tuleks ära parandada. Tegutsemahakkamiseni aga ei jõudnud. Ükskord nägin, et üks minu oma kursuse tüdruk, ilusad pruunid paljad põlved, kükitab seal ja vahetab pumba nahka. Mõtlesin siis,

et ega minust ikka õiget inseneri saa. Töölistega oskan õlut küll juua, aga sellest on natuke vähe.

SIIS KOMPOSITSIOONI ÕPPIMA

Võtsin kätte ja hakkasin võrdlemisi meeleheitlikult üles soojendama oma muusikaalaseid teadmisi. Läksin sel eesmärgil kolmveerand aastaks muusikakooli, töötades samal ajal Tallinna Paberivabrikus. Seal ei õppinud ma kauem kui ainult kevadeni, sest tahtsin konservatooriumi astuda. Ma ei oleks aga tohtinud tol ajal üldse seda proovida, kuna pärast ühe kõrgkooli lõpetamist oli kohustus 3 aastat sellel erialal töötada.

Tutvusin ühe meeldiva juudi daamiga, kellel oli nendes küsimustes mõjuvõimu. Aitasin teda päevitamistöös Pirital, samuti mööbli ümberpaigutamisel tema kontoris – ühesõnaga, tegin ennast talle lausa tentsikuks. See oli muide võrdlemisi igav. Sisseastumiseksami päeval helistas ta tollasele konservatooriumi rektorile. Tänu sellele sain garantii, et metsa- ja paberiministeerium lähema 5 aasta jooksul Enn Vetemaa isiku vastu huvi ei tunne.

Läksin eksamile ja imekombel sain sisse. Üle aasta toimus vastuvõtt ja korraga võeti 3 inimest. Koos minuga sai sisse ka Genka (Gennadi) Taniel, Kõnisi ajal elasid üsna boheemlaslikku elu, õppisin ära veinijoomise jne. Komponeerimisega ma hätta ei jäänud. Oleksin lõpetanud peaaegu cum laude, kui oleksin vaevaks võtnud ühe oma varasema eksami uuesti teha.

Sel ajal kerkis minu jaoks aga uus probleem. Kui ma varem vabrikus olin tundnud, et olen kehv insener, siis nüüd tundsin, et ega vist sellest heliloomisestki tule midagi välja. Eller paneb "viie" küll, aga Pärt oli tol ajal just viiendal kursusel ja minust tunduvalt andekam. Ka Tambergi ja Räätsa talendi vastu polnud mul suurt midagi panna. Mõtlesin, et keskmine kellarööja pole ka vist kõige õigem asi olla. Lõpetasin aga siiski konservatooriumi ära. Lõputööna kirjutasin sümfonieti.

Kusagil neljanda kursuse paiku hakkasin rohkem kirjandusega tegelema. Kirjandusliku maailma olin enese jaoks avastanud tunduvalt varem, juba noorukipõlves. Uku Masing elas tol ajal minu kõrvalt. Tema sokutas mulle juba Stalini ajal selliseid autoreid, nagu on Alver ja Kangro. Konservatooriumi eelviimasel kursusel avaldasin ühe esimese oma kirjanduslikest katsetustest. Tüki pealkiri oli "Monument" ja see käsitles parteisisest karjerismi. See ärritas üsna tugevalt tollaseid võimumehi ja kõik tormasid mulle kallale. Smuul hakkas aga mind kaitsma ja ka Moskva vastavates ringkondades suhtuti sellesse üsna leebelt. Sellest ajast alates sattusin ma päris tõsiselt kirjanduse lainetesse.

VEERANDSAJA AASTA PÄRAST KOMPONEERIMA

Kas muusikaga tegelemine jäi alates sellest perioodist täiesti soiku?

Täiesti. 25 aastat ei kirjutanud ma mitte

60

ühtegi nooti. Kentsakas oli see, et Anatoli Garšnek, kes oli minu eriala õppejõuks konservatooriumi päevil, tuli mulle tänaval vastu ja küsis: "Kuule, millal sa teed uue sümfonieti?" Aasta pärast kohtusime jälle juhuslikult kusagil ja ta küsis: "Kas sa kvartetti ei tahaks teha?" Kolmandal aastal: "Tee üks väike klaverisonatiin!" Ma hakkasin teda juba kartma. Viimane kord sai mu kusagilt kangi alt kätte ja ütles: "Tead, Schubertil on nii ilus Moment Musicale. Tee ka midagi taolist! Seda sa peaksid ju ikka oskama."

Mind hakkas siis see asi nii väga vaevama, et ei saanud uneski rahu. Olin selleks ajaks juba jõudnud kirjanduse alal mõndagi teha (8 romaani ja 6 näidendit). Olin vist juba peaaegu 50-aastane, kui uuesti üritasin hakata muusikat kirjutama. Algul proovisin tööpoolest luua ühte klaverisonatiini.

Aga ei tulnud välja. Kui inimene, kes on kunagi luuletanud ja seda 5-aastase pausi järel uuesti proovib teha, pole midagi hullu lahti – ta saab hakkama. Helilooja käib aga samadel tingimustel järsult alla. Tegin 3–4 aastat oma oskuste taastamiseks tööd alguses Räätsa juures, hiljem Kuulbergi käe all. Kuulbergi juures õppisin keelpillide käsitlemist, mis on minu juures, muide, nõrk külg, sest ma pole kunagi õppinud ühtki keelpilli. Selle ajaga jõudsin niisugusele tasemele, mis oli mul kunagi konservatooriumi lõpus.

Nüüd on tase isegi võib-olla veidi parem. Viimaste aastate muusikalisest loomingust julgesin nimetada Kontsertiinot kahele klaverile ja orkestrile, puhkpillikvintetti, fagotikontserti ja kahte saksofonikvartetti, milledest viimane on praegu lõpetamisjärgus.

Olen kuulnud neist teostest fagotikontserti. Milline on selle teose saamisloogu?

Ma ei loe seda lugu eriti isikupäraseks, kuigi seal pole ka midagi väga häbeneda. See kontsert on umbes sellisel tasemel teos,

Eriti jõe sugato / ka hile klaverile! En Venemaal [Op. 113]

milliseid olin suuteline kirjutama konservatooriumi lõpukursusel. Teostus ei õnnestunud ka tegelikult 100-protsendiliselt, sest leiutasin seal mõningaid harvakasutatavaid mänguvõtmeid, mida meie noor interpreet ei suutnud täielikult realiseerida.

Eeskujuna nendeks tehnikalisteks nippideks sain E. Denissovilt, kellel on etüüdidekogumik, kus fagott saab 3–4-häälsed akorde mängida ilma ülemhelisid kasutusele võtmata. Lihtsalt tuleb pool või veerand klappi alla vajutada. Iga interpreet ei ole selleks suuteline, kuid näiteks meie Lepnurm selles õpikus äratoodud kümnest akordist kuus tükki välja küll.

Fagott on oma tämbri poolest muuseumis väga omapärane pill. Seda võiks võrrelda mõne tööstusliku heliga. Kui olla kõrges vabrikuhoones ja vabriku korsten hakkab üürgama, siis on tal igal korral mingi oma ülemheli kõrgus. See on fantastiline heli. Kui seda esmakordselt kuulda, võib ta panna su võpatuma.

Kõige paremad loomingulised sidemed on mul tekkinud Tallinna Saksofonikvartetiga. Esimene kvartett tuli üsna õnnestunud – üks osa oli päris kena, kaks olid rahuldavad. Sellest hoogu saades otsustasin kirjutada ka teise kvarteti. Selle ühe osa aluseks on lapi joig, ja see pälvis interpreetidelt üsna heakskiitva hinnangu. Nad kavatsesid seda lähitulevikus esitada oma Prantsusmaa-teenel.

Midagi päris suurvormilaadset ei ole aga riskinud veel siiani ette võtta, kuigi tunnen, et kaotatud ajavahe olen suutnud praeguseks tasa teha.

Praeguseks tegutsete taasleitud muusika kõrval aktiivselt edasi ka kirjanduse vallas. Kas te pole mõnikord tundnud, et üks kunstiala hakkab teist segama?

Absoluutselt mitte. On olemas isegi selline teooria, mida ma lausa usun, et kirjandust tehakse ühe ajupoolkeraga ja muusikat teisega. Kui ma ennast arvuti taga "segaseks" kirjutan ja sealt klaveri taha istun, et muusikat luua, siis tunnen, et olen jälle täiesti värske. Sama kehtib ka vastupidisel juhul. Kaksikute loomuses (olen kaksikute tähtkujus sündinud) vist ongi kahe isanda teenimine.

Ühte oleks võib-olla ehk kasulikult teha, sest võidakse ju minult praegu küsida, miks ma täiesti kirjanduse peale ei rõhu? Tegelikult ma rõhun ja loen kirjandust siiski oma põhilaks. Hiljuti käisin Havai saarel. Seal hakkas üks eestlane mu romaane tõlkima

ameerika–inglise keelde. Kui need välja tulevad, siis lootan neist ka majanduslikus mõttes tulu tõusvat.

Vahepealsed ajad olid natuke raskemad, sest kadusid ära suhted Venemaaga, keda me küll eriti ei armastanud. Venemaal ilmunud töid tõlkisid aga väga hea meelega poolakad, tšehhid, bulgaarlased, rumeenlased ja ungarlased, kuna sinne kirjanduslik loome erines natuke standardkirjandusest. Venesuhted olid suurte tiraažide tõttu ka majanduslikult kasulikud.

Pärast laulvat revolutsiooni jäi aga seal tunduvalt vähemalt neid inimesi, kes olid puhtalt eesti kirjanduse tõlkimisele spetsialiseerunud. Nende oma riigis tekkis kirjanduse alal samasugune laga olukord kui siin – ilmusid peamiselt astroloogia, pornograafia ja parateaduste alased kirjatööd.

Praeguseks on see buum vaibunud ja tekkinud analoogne olukord, nagu oli I Eesti Vabariigi ajal. Keskmise tiraaži on umbes 2000. Lugeja on muutunud valivamaks. Ta ostab nüüd enam väärtkirjandust, aga ka ajaloo- ning loodusteadusalaseid raamatuid. Intelligents ei ole tegelikult kusagile kadunud, ta on ainult väga väikesearvuline.

POLE VÄLISTATUD VOKAALTEOSTE KIRJUTAMINE

Heliloojana olete eelistanud instrumentaalžanre. Kas tunnete, et sõnaline tekst on muusika loomisel takistavaks teguriks? Või on see seotud Teie kui kirjaniku arusaamisega muusika ja sõna vahekorra?

Mul ei ole selles küsimuses õigupoolest väljakujunenud seisukohta. Oma tekstile ei ole ma kunagi muusikat tahtnud kirjutada. Eriti ka mitte teiste tekstidele. Ma ei taha öelda vokaalmuusika kohta midagi halba, kuid instrumentaalmuusika on tundunud võimaluste poolest rikkamana.

Tormise näol on ka väga kõrge lattu ees. Praegu tuleb vaadata endale üks nišš, s. o. kirjutada teatud ansambelitele, nagu klaveriduo, saksofonikvartett, keelpillikvartett ja vahest harva kammerorkestrile. Ei ole aga sugugi välistatud, et ma kunagi ei kirjuta vokaalmuusikat. Hiljuti uurisin Lutoslawski "Stabat materit", mis on kokku pandud väga põnevalt. Vokaal–sümfooniaised vormid mulle tõesti eriti ei sobi, nad on minu jaoks natuke liiga pateetilised alatooniga.

Olete omal ajal kirjutanud tekste õige mitmele oratooriumižanris teosele. Kas ka nüüd on tulnud ette sellitaolisi tellimusi?

Praegu ei ole nende järele erilist vajadust. Ei taha ju hakata ka Eesti praegust valitsust

kumardama. Tol ajal sai sellele vaadatud kui "haltuuratööle", mida oli soovitatav mitte just liiga halvasti teha. Heliloojad lihtsalt tellisid neid minult, kuna ka neilt enestelt telliti. Oratoorium ei ole praegu minu arvates väga aktuaalne vorm, sest rahvas on pateetilisest tüdinud. Mina lugesin seda omal ajal sakraalkunstiks, mis ei olnudki selle loojale nii häbitav, kui arvata võidakse. Häbi läheb üle ja raha tuleb takka järele.

SIIT JA SEALT

Mida arvate noorema põlvkonna muusikutest ja kirjandusnimedest?

Häid noori muusikuid on võrdlemise palju juurde tekkimas. Nende eeliseks on see, et paljudel neist on võimalik välismaal õppida ja teadmisi koguda. Näiteks Olari Elts, Helene Eensaar-Tulve ja Mari Vihmand, kellede teadmistejanu on neid viinud Euroopa muusikakeskustesse. Ma ei taha sellega öelda, et Tallinna Konservatoorium oleks halb. Kui sealt on välja tulnud Pärdi, Tormise, Tambergi ja Räätsa kaliibriga mehed, siis näitab see, et õpetust osatakse seal anda küll. Nõrgema baasiga on praegu elektroonilise ja akustilise muusika valdkond, mille jaoks puudub ka õige pedagoogiline koolkond.

Noorte kirjandusloomeks pole nüüd eriti suurt motivatsiooni, sest luulekogusid peaaegu ei osteta. Loen kirjanduse üldolukorda siiski üsna rahuloldavaks. Häbeneneda ei ole vaja, kuigi ülisuurt annet, nagu omal ajal näiteks oli Jüri Üdi, praegu pole esile kerkinud.

Kas muusikat luues peate silmas, et see oleks enam-vähem mõistetav keskmisele kuulajale või ei lähe massi arvamus Teile eriti korda?

Ma ei ole kunagi püüdnud üllatada erilise novaatorliku avangardismiga, seetõttu loen küllaltki oluliseks mõistetavust oma muusikaloomes. Picasso vist on öelnud selle kohta, et teda ei huvita üldse enam mingid katsetused, teda huvitavad leidmised. Küll on tore, arvas ta, et kõik šarlatansused juba enne on läbi proovitud. Sellele vaatamata on siiski ka eksperimenteerivas stiilis loodud küllalt palju head ja huvitavat muusikat. Pean silmas Ligetit, Lutoslawskit, varasemat Pendereckit. Nad on aga ka kõik ise tunnistanud, et kõrv atrofeerub kõige kiiremini ülimoodsate vahendite suhtes.

Tänan intervjuu eest. Soovin õnne läheneva juubeli puhul ja rohkem leidmisterõõmu ka edasises loomingulises töös.

Küsitles
AARO PERTMANN

REPLIIK STRAVINSKIST

Selle aasta aprillis möödus 25 aastat Igor Stravinski surmast. Kolmveerand sajandit kütkestas ta maailma oma uute oopustega; tema ja Picasso surmaga lõppes maailmakunstis ajastu, mille põhiliseks jooneks oli kunsti terviklikkus. Praegu juba ei häbene keegi tunnustada, et Stravinski oli XX sajandi suurim vene helilooja. Ta suutis tõusta maailmatasemele. Prantslased hüüdsid teda "Kuningas Igoriks", sel aastal isegi ristiti Pariisi üks vanemaid väljakuid Saint-Merri ümber Stravinski-nimeliseks.

Samal ajal suutis ta üldistada vene muusikat. Tema ooperis "Mavra" võime me jälgida vene muusika kõiki stile kronoloogilises järjekorras Glinkast džässini, niisugusena nagu see oli Nõukogude Liidus 30-ndail aastail. Seejuures annab Stravinski igale stiilile oma hinnangu, mõnikord kaudselt, läbi sõnade, milles kõlab see muusika. Ooper on pühendatud Puškinile, Glinkale ja Tšaikovskile – vene euroopalikkust hindas Stravinski kõige rohkem. Nõukogude folkloristid seda tavaliselt ei taibanud, "Mavra" on jäänud Venemaal isegi praegu pooltundmatuks teoseks.

Isegi Stravinski nn. vene perioodi teostest ("Tulilind", "Petruška", "Kevade pühitsemine", "Pulmakene", rahvalaulude töötused jne.) ei ole sageli Venemaal aru saadud võib-olla ka sellepärast, et nad olid loodud Läänes ja Lääne inimeste jaoks. Erand selles mõttes on võib-olla Assaffjevi kuulus "Raamat Stravinskist".

Oma kaasaegset kuulajat vapustas

Stravinski esijooned oma rütmide ja dünaamikaga. Meie, kes me oleme harjunud kuulma muusikas suuremaid kontraste, hindame tema teostes kõigepealt nende ratsionaalsust kompositsioonivõtete seisukohast. See oli omamoodi sajandi "vaba kontrapunkt". Meenutagem kasvõi laadastseeni "Petruškast" kolme üheaegselt kõlava rahvalauluga. See on mõnes mõttes vastand Schönbergi dodekafooniale, kus kõik on reglementeeritud. Niisugune mõtlemislaad viis Messiaeni ja Xenakise juurde. Isegi Stravinski neoklassitsism on meile lähedane kui kollaažlikkuse esimene etapp.

Stravinski elus me just nagu ei näe mingit järjekindlust. Tõsi, tema ütlusi ei tohi alati usaldada. Sageli on seal poosi, kaitsevähendit või püüet publikut šokeerida. Kuid Stravinski kaitses kogu oma elu läbi kiretut muusikat. Kui ta oli 30-ndatel aastatel Eestis, ütles ta Eugen Kapile, kes oli tema tõlk: "Ma ei armasta muusikat, ma armastan luua muusikat." Selletaolisi väljendusi võime me leida ka tema raamatutes küll ja küll.

Võrrelgem "Ööbikut" ja "Söduri lugu", "Pulcinellat" ja "Kuningas Oidipust", "Naerukajaka seiklusi" ja "Psalmide sümfooniat", "Orpheust" ja "Kaardimängu", "Sümfooniat kolmes osas" ja "Juttu rebases, kassist ja oinast", viiulikontserti ja surmaeelset "Reekviemi" ladinakeelsele tekstile! Raske on uskuda, et kõiki neid teoseid komponeeris üks sama mees, nii erinevad on nad. Poole oma elust

võitles Stravinski ägedalt Schönbergi ja tema süsteemiga, elu teisel poolel muutus aga ise dodekafonistiks.

Kuid see polnud paradoks. Stravinski püüdis kogu oma elu jooksul hoida muusikalise traditsiooni järjepidevust. Ta luges oma elu suurimaks sündmuseks seda, et ta nägi kümneaastase poisikesena Tšaikovskit "Ruslani ja Ludmilla" proovil. Siit on ka pärit tema neoklassitsism. Kui Schönbergi peeti revolutsionääriks, võitles ta tema vastu. Kui sai selgeks, et Schönberg on maailmaklassik, muutus Stravinski dodekafonistiks esijoones selleks, et võidelda dodekafooniga abil modernismi uue laine vastu — Pierre Boulezi kuulud artikkel "Schönberg on surnud" oli tollal juba kirjutatud. Oma käitumisega tahab Stravinski öelda: "Schönberg on surematu."

Niisuguseid väliseid vastuolusid oli Stravinski elus palju. Näiteks imestas Thomas Mann, et Stravinski – "valge venelane" – organiseeris kampaaniat Hanns Eisleri kaitseks, kui teda taheti Ameerikast välja saata. Stravinski jaoks polnud asi selles, et Eisler oli kommunist, ta nägi Ameerika võimude käitumises ohtu südametunnistusvabadusele, mis on iga kultuuri alus.

Vastuolud ja erinevused Stravinski teoste vahel on põhimõtteliselt samasuguse iseloomuga. Ajalises distantsis näeme me seda üha selgemini. Pole mõtet siinkohal rääkida Stravinski elulugu, kes seda ei teaks. Tahaksin lõpuks veel kord väljendada oma arusaamist, et selle kurva sündmusega, mille juubelit me sel aastal tähistame, algas muusikas "ilusa ajastu lõpp".

MARK RAIS

KLOOSTRIAIDAS SOILI PERKIÖGA

Sa oled käinud mitmeid kordi Eestis. Mitmes kord see Sul nüüd on?

Arvan, et umbes kümnes. Ma rändan loengute ja seminaridega tõesti palju. Mõned kuud tagasi andsin ühe kursuse Tripolis, nüüd sõidan Itaaliasse, seejärel Ameerikasse. Suvel aga olen kutsutud (taas) ORFF-Instituuti Salzburgi, kus toimub iga-aastane rahvusvaheline ORFF-konverents-seminar. Seal annan ühe kursuse muusikaterapiat ja ühe muusikapedagoogikat.

Sealt aga sõidame USA-sse, kus Bostonis tahan ennast täiendada rütmikas.

Sa tegeled ka päris väikeste lastega. Mida pead 3–6-aastaste puhul kõige tähtsamaks?

Niisuguses eas tähendab elu laste jaoks eeskätt rõõmu. Seepärast on tähtis nendega jagada loomulikku rõõmu.

Sama alus on aga ka muusikal. Muidugi väljendab muusika nagu iga teinegi kunst ka teisi tundeid, aga elurõõm on peamine.

Ja seda õpetan ka lastele.

Tunneme rõõmu üheskoos, seda leides ka muusikas. Sealt edasi on võimalik õppida tunnetama muusikat kehas, selle pulssi. Ja veel edasi – kokku põimida muusika, liikumine, mängida lugusid (muinasjutte).

Kas eesti õpetajad on vastuvõtlikud?

See on kolmas kursus, mille annan Eestis. Ja mulle meeldib siin – huvi on suur. On tunda, et siin lauldakse palju, et meeldib laulda. Et on oma koorikultuur, et lapsed laulavad.

Mulle meeldib, et inimesed mõtlevad kaasa, ma näen seda silmadest. Nad ei ütle küll tihti kohe: "O.K., o yes!" Aga nad mõtlevad kaasa, on suhtlemisaltid. Ja tahavad arendada oma väljendusvõimeid. See on tähtis.

Tähtis on, et soov arendada endale vastavat väljendust hakkab kujunema.

Eestlasi peetakse kinniseks rahvaks. Kuidas Sulle tundub, kas neile üldse sobib improvisatsioon kui meetod?

Kui lektor tuleb välismaalt, on alati ees mingi barjäär, mis tuleb ületada. Eks siin ka. Pealegi tähendab improvisatsioon enda avamist, avamist teiste ees ja keskel, grupis. See pole kunagi kerge. Selleks on vaja eeldust. Nii on usaldus oluline lähtetingimus.

Põhjamaades läheb ülesulamisega ehk veidi rohkem aega, aga improvisatsioon meetod annab aja jooksul osavõtjatele endale palju.

Kes on Sulle olnud tähtsamad õpetajad?

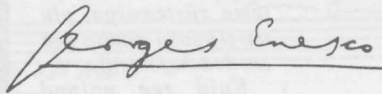
Muusikas ja liikumises oli selleks Sibliuse Akadeemias Inkeri Simola. Juba tema esimestes tundides tundsin, et see on midagi, mida tahaksin teha ja õppida. Pärast Akadeemiat õppisin ma Salzburgis ORFF-i Instituudis ühe aasta.

Millist muusikat Sa kuulad, kui Sul on mõni vaba hetk?

Mulle meeldivad mitmed muusikažanrid. See, mida parasjagu tahan kuulata, sõltub sellest, kui aktiivne ma olen, mis seisundis. Öhtuti kodus olen tihti vaikuses, sest niikuinii koosneb mu töö muusikast. Aga siis, kui midagi looma ja otsima hakkam, kuulan palju eeskätt rahvamuusikat. Väga meeldivad mulle Soome nüüdisaegsed folkgrupid, nad teevad tõeliselt head muusikat. Ka klassika, näiteks Sibelius. Ja vahel, kui olen lõdvestunud, samuti džäss, näiteks Keith Jarret.

Kirja pani
ÜLLE-KRISTINA
HEINSALU

SUURMEESTE MUUSIKATEE ALGUS

Rumeenia Mozartiks tituleeritud George Enescu ületas oma huvialade ja tegevusvaldkondade rohkusega kõik oma ajastu heliloojad. Ta väitis endal olevat vähemalt neli – helilooja, dirigendi, viiuldaja ja õpetaja – ametit. Kõrgeimaks neist hindas Enescu muidugi esimest, sest "sureliku tarvis on suurimaks õnneks loominguüldõm!". Eks seetõttu tundudki ta end kõige paremini kirjutuslaua taga istudes ja paberile pannes oma suurepäraseid teoseid – "Rumeenia poemi", "Rumeenia rapsoodiat", viiulisonaate, kvartette, süite, sümfoniaid, kammerpalu, laule ja lõpuks tippteost ooperit "Oedipus".

George vaarisal ja vanaisal olid väga ilusad hääled, kuuldused nende silmapaistvast lauluoskusest kandusid kaugemale kodukülalt Livenist. George isa aga "krigistas" viiulit, nagu ta ise iseloomustas tagasihoidlikult oma mängu. Sügisõhtutel armastas papa Enescu majaesisel istudes kuuldavale tuua nii teistelt pärit viise kui ka omi väljamõeldisi.

George muusikalised anded avaldusid varakult. Selle asemel et mängida koos teiste külalastega, meisterdas ta endale maisivarrest viiuli ja proovis jäljendada täiskasvanute mängu. Niipea kui seda aga keegi märkas, peitus kartlik ja häbelik George kohe puu taha. Seal sai teda välja meelitada vaid isüüratava moosileivaga. Kui kohalikult ja ka naaberküla oskajalt mõne viiulitunni saanud George hakkas pilli kenasti käsitsema, teatas härra Enescu: "Minu viiulil on nüüd aeg

pööningule kolida, edaspidi hakkad mängima vaid sina!"

Isa viis oma ilmselt muusikasse kippuva poja lasisse viiuldaja E. Caduella juurde, kes taipas otsekohe, kui harvakohatav on George talent. Palunud oma 5-aastast küllalist midagi esitada, oli ta sunnitud hoopis ise mängima, sest George tahtis ennekõike teada saada, mida oskab tema tulevane õpetaja. "See Teie laps näib olevat küllaltki nahaalne," naeris maestro Cauduella seepeale leplikult.

Mõne tunniga omandas George noodilugemisoskuse, viiel joonel paiknevate punktikeste desifreerimine pakkus talle suurimat lõbu ja ahvatlse neid ka oma suval sinna joonistama. Õhtuti vedas ta petrooleumilambi valgel paberile jooned ja kandis neile kõik, "mis päeval juhtus". Vanemate murelikust keelitamisest George ei hoolinud, magama saadi ta alles pärast "jõuvõtete" kasutamist.

Lapseas kogutud muljetest – aknasse piidlevast kuust, tuule ulgumisest korstnas, tuisu pekslemisest vastu ruutu, talurahva laulu- ja tantsulugudest ning paljust muust – jutustas G. Enescu oma 1940. a. loodud süüdis viiulile ja klaverile "Mälestused lapsepõlvest".

Võtnud kuulda E. Caduella soovitus sõita mõnda läänepoolsesse pealinna taotlema korralikku muusikalist haridust, sai Georgest 1888. a. Viinis J. Hellmesbergeri viiuli- ja R. Fuchsi klaveriõpilane. Kogenud ja energilised pedagoogid viisid oma kasvandiku eesmärgile kõige otsemat teed pidi: 11-

(GEORGE ENESCU)

(1881–1955)

aastane George lõpetas Viini konservatooriumi medaliga! Lõppkontserdil saatis oma armsaimat õpilast maestro Hellmesberger isiklikult. Ajalehed avaldasid veendumust, et õige pea kuulub noor rumeenia viiuldaja maailma hiilgavaimate artistide perre.

Tol perioodil harjutas ja komponeeris George vahel 16 tundi päevas. Töö muutus talle vaimseks vajaduseks, sundides võtma endale üha raskemaid ülesandeid. Muide, kui 5-aastane George nimetas kõiki oma kompositsioone ooperiteks, siis 11-aastane helilooja piirdus hulga tagasihoidlikumate vormidega, nagu variatsioonid, rondod, sonaadid jm.

1894. a. jätkas G. Enescu haridusteed Pariisis. Tänu muusika, teatri ja kunsti tormilisele arenguetapile oli sealne õhkkond tema arenguks erakordselt soodne. Prantslaste tung oma rahvusliku kultuuri loomise poole vastas rumeenia rahva samalaadsetele püüdlustele ja oli patriootlikult häältestatud Enescule väga südamelähedane.

George võttis viiulitunde M. P. Marsick'ilt, teooriatunde A. Gédalge'ilt ja õppis kompositsiooni J. Massenet' ja G. Fauré juures. Tänu nendele muusikagigantidele arenes Enescu väga kiiresti, omandades ühe aastaga 2–3 aasta õppematerjali. "Õige pea võisin seista omil jalul ja mitte ainult seista, vaid ka joosta," kinnitas G. Enescu vahetult enne Pariisi konservatooriumi lõpetamise konkurss-eksamit, mille eest omistati talle suur preemia.

Viiul oli Enescule peamiselt elatusallikaks, millele tuginedes

võis muretult tegelda loominguga. Tohutut töövoimet omandanud Enescu väitis, et puhkuseks ühest tegevusest vajab ta vaid teist niisama intensiivset tegevust. Ega tal olnudki töövabu hetki: lõputu hulk kontserte, kus ta astus üles vaheldumisi viiulisolistina, klaverisaatjana ja dirigendina, jätsid just parasjagu aega loometööks. Alates 1. oopusest – 16-aastase komponisti "Rumeenia poeemist" – saatis Enescu helindeid raugematu publikumenu. Interpreteerina hämmastas ta aga kuulajaid originaalse, peent prantsuse kooli ja rumeenia rahvamuusikute mängulaadi ühendava stiiliga ning omapärase "deklamatsioonilise" toonitekitamisviisiga. Olgu lisatud, et tohtu menu saatis G. Enescut elu lõpuni. Pablo Casals pidas teda üheks oma aja suurimaks viiulivirtuoosiks, väljapaistvaks pianistik ja dirigendiks; G. Auric aga väitis, et komponist-Enescu on nagu ime-õõbik, kes laulab inimhäälega puul, mille juured on sügaval Rumeenia pinnases.

Ometi katkestas G. Enescu oma karjääri I Maailmasõja ajal, oli koos näljas, epideemiaga ja õnnetustes vaevlevate moldovlastega ja võitles vaenlase vastu "kunstirelvadega": viiuli, sule ja dirigendikepiga. Kodumaa kannatused leidsid väljundi 3. sümfoonias oreli ja kooriga, mis esitati 1919. a. Bukarestis. Sel ajal oli autor ise taas jätkamas rännuteid mööda maailma muusikakeskusi.

(Sarja lõpp.)

VÄLISMAALT

(Algus 5. lk.)

muusikal, sest paljudes Saksamaa linnades on need läinud viimasel ajal suure eduga ja meelitanud juurde palju turiste.

Kuid kas juhtub nii ka Bremenis? Ajaleht "Süddeutsche Zeitung" väidab, et huvi muusikalide vastu on Saksamaal vähenenud. Näiteks toob ta muusikali "Tommy" ebaedu Frackfurdi eeslinnas Offenbachis, mis tuli publiku puudusel repertuaarist maha võtta vähem kui aasta pärast esilavastust. Oli loodetud 800 000 pealtvaatajat, neid tuli aga vaid veidi üle 200 tuhande.

Hamburgi Neue Metropol tegevdirktor Egbert Miebach on teisel arvamusel, viidates oma suurele edule muusikalide "Kassid" ja "Buddy Hilly" lavastamisel. Miebach väidab, et asi pole vaid muusikas. Tuleb totaalset ligi meelitada publikut – luua talle vastav, sechulgas gastronoomiline keskkond. Kas aga bremenlased saavad sellega hakkama?

DPA-ETA

SURNULT EI SAA VÕTTA INTERVJUUD

Antonin Dvoraki arhiivile Brnos tagastati Inglismaalt mitu Dvoraki originaalpartituuri ja dokumenti, mis läksid sealt kaduma 1950-ndail aastail. Kui neid seejärel pakuti ühele Londoni oksjonile, saadi asjale jälile. Tuli välja, et keegi 46-aastane tšehhi daam oli nad saanud oma Londonis elavale pojale oksjonil müügiks, et parandada oma finantsolukorda. Daam seletas tollal, et tema ei tea Dvoraki arhiivist midagi, tema saanud paberid oma emalt ja see omakorda sõbrannalt. Asi tollal kohtuni ei läinud ja Inglismaal arestitud Dvoraki partituure ja dokumente Tšehhoslovakkiale tagasi ka ei antud.

Nüüd, kus see siiski teoks sai, tekkis ajakirjanikel taas huvi tolle daami ja tema ema vastu. Mõnevad intervjuud jäid siiski tegemata, kuna mõlemad on vahepeal surnud.

DPA-ETA

"2000. AASTA VIRTUOOSID"

Sellise nimetuse all toimus Peterburis festival, milles osalesid 7–20-aastased muusikud üheksast riigist – USA-st, Lõuna-Koreast, Soomest, Prantsusmaalt, Poolast, ka Venemaalt ja teistest SRÜ riikidest. Esitati

klassikat ja nüüdisaegsete heliloojate teoseid.

ITAR-TASS-ETA

MOSKVA BALLETTI JÄLLE SOOME

Mullusel balletifestivalil Mikkelis oli suur edu Keiserliku Vene Balleti tantsijail Moskvast. Tänavusele festivalile 19.–27. oktoobril tulevad nad jällegi, kunstilise juhi Gediminas Taranda sõnul on kavas nii klassikalise kui modernse balleti ettekanded. Enne seda antakse külalisetendusi Ukrainas, Lätis ja Eestis. Soome saabutakse Tallinnast. Teine osa balletitrupist esineb varem Brasiilias, Põhja-Ameerikas ja Jaapanis ning saab Mikkelis Jaapanist.

Kaasa teeb ka legendaarne balletitähed Maija Plissetskaja. Ta tantsib surevet luuke ja koos praeguse prantsuse balletitähed Patrich Dupondiga Maurice Bejartini tema 70. sünnipäevaks kirjutatud teost "Kurozuka". Intervjuus ütles Plissetskaja, et ta esineb endiselt maailma eri paigus, naudib oma esinemisi ja seda, et vaatajad teda naudivad. Mikkelis tagasitulemise motiivina märkis ta mullust head vastuvõttu, taaskutsumist, kena loodust ja soome sauna.

STT-ETA

UUT EESTI RAHVUSRAAMATUKOGU MUUSIKAFONDIS

KIRJANDUS

- Eesti helisalvestised 1993: [diskograafia]. – Tallinn, 1996. – 65 lk.
Saaremaa lalulpeo esimene sajand 1894–1994. – Kuressaare, 1995. 2. osa: (1946–1994): lalulpeod, rahvakunstiõhtud, vabaõhuetendused, kontserdid ja tähtsündmused. – 328 lk.: ill., portr.
Michael Berkeley catalogue. – Oxford, 1992. – 18 p.
John Buller catalogue. – Oxford, 1992. – 7 p.
Andrew Carter: catalogue. – Oxford, 1994. – 13 p.
Dizikes, John. Opera in America. – New Haven, 1993.
Douglass, Fenner. The language of classical French organ. – New Haven, 1995. – 251 p.: ill.
Ricci, Corraldo. Farinelli: quattro storie di castrati e pri medonne fra Sei e Settecento. – Lucca, 1995. – 102 p.
Michael Finissy: catalogue. – Oxford, 1993. – 13 p.
Roberto Gerhard: catalogue. – Oxford, 1994. – 9 p.
Gilbert, Steven E. The music of Gershwin. – New Haven, 1995.
Hammond, Frederick. Music and spectacle in baroque Roma. – New Haven, 1994. – 369 p.: ill.
Edward Harper: catalogue. – Oxford, 1991. – 11 p.
Heinonen, Yrjö. Elämyksestä ideaksi – ideasta musiikiksi: sävellysprosessin yleinen malli ja sen soveltamine Beatles – yhtyneen laulutekno- ja äänitysprosessiin. – Jyväskylä, 1995. – 120 s.
Kamien, Roger. Music in appreciation. – New York, 1992.
William Mathias: catalogue. – Oxford, 1992. – 29 p.
Anthony Powers: catalogue. – Oxford, 1992. – 13 p.
Richardson, John. Refractions of masculinity: ambivalence and androgyny in Philip Glass's opera "Akhnaten" and selected recent works. – Jyväskylä, 1995. – 310 p.: mus., ill.
Proceedings from the first international Jean Sibelius conference, Helsinki, August, 1990. – Helsinki, 1995. – 207 p.: mus., schem.
Schatzkammer Musikbibliothek: Ausst. in der Leipziger Musikbibliothek. – Leipzig, 1993.
Spotts, Frederic. Bayreuth: a history of the Wagner festival. – New Haven, 1994.
Hilary Tann: catalogue. – Oxford, 1994. – 11 p.
Teixeira, Maria Theresia Rezende. Ambr: biogr. – Rio de Janeiro, 1995. – 217 p.
Valkonen, Kaija, Valkonen, Markku. Yhtä juhlaa Finland festivals. – Helsinki, 1994.
Verga, Carla. Vita di Maria Callas. – Lucca, 1995. – 132 p.
NOODID
Eesti meeselaulud. 1. Isamaalised laulud. – Tallinn, 1996.
Helinda: Heino Elleri nim. Tartu Muusikakooli õpilaste omaloomingu kogumik. – Tartu, 1988.
8. noorte laulu- ja tantsupidu: lastekooride laulud. – Tallinn, 1996.
Sama: segakoori laulud. – Tallinn, 1996.
Karp, E., Garšnek, I., Okajäär, J. Laulik 7.–8. kl. – Tallinn, 1995.
Kjeldas, A. Kyrkjeklokkuun i dal kyrkje: for soli, mannskor og klaver eller orkester: op. 36. – Oslo, 1987.
Martin, F. Drey Minnelieder für Sopran und Klavier. – Zürich, 1965.
Oikumeeniline laste laulupäev Otepääl 14.–15. juuni 1996: (koori noot). – Tallinn, 1996.
Sama: (klaverinoot), paljundus. – Tallinn, 1996.
Philorodus, P. B. Passio Domini nostri Jesu Christi: Musicis numeris exornata, in usum Ecclesiae Rigaensis. – Riga, 1995.
Siimer, M., Mis on mõisa metsa taga? – Tallinn, 1996.
Vitols, J. Dargakmeni: svita simfoniskajam orkestrim: op. 66: partitura. – Riga, 1988.
HELIÜLESVÖTTED
Kompaktplaadid
Avanti! (kammerorkester). Kemira 75th anniversary concert / Perf. by: R. Gothéni, piano, Avanti. Chamber Orchestra, cond. L. Segestam. – Kemira, 1995.
Dassin, Joe (laulja). The guitar don't lie: Vol. 2. 1989.
Domingo, Plácido (tenor) – Caballé, Montserrat (sopran) – Carreras, Jos, (tenor). Festival 2. 1995.
Opera arias / Perf. by: J. Hynninen, baritone, Estonian Symphony Orchestra, cond. E. Klas. – Helsinki, 1989.
[Madalmaade klasveessimmuusikat] / Perf. by B. van Aspen, harpsichord. 1990.
Pettersson, Jörgen (saksofon). Saxophone con forza. – Stockholm, 1995.
Reggae Africa, 1993.
Ten top sopranos 2 / Perf. by: K. Te Kanawa, M. Caballé, K. Battle, Ameling, R. Tebaldi. – London, 1994.
Helikassetid
Anna mul' suud, härra seersant! / Esit.: K. Karisma, T. Kilgas, Eesti Kaitseväge Orkester, Tallinna Kammerkoor, dir. P. Saan.
Eesti jazz '70: 1. osa / Esit.: A. Arder, laul ja The Murphy Band, Kurt Strobeli orkester, Six Swingers, Eesti Riiklike Kunstiansambli džässorkester, dir. R. Merukov jt. – Tln., 1995.
Eesti Jazz '70: 2. osa / Esit.: T. Naissoo, piano, Tiit Pauluse kvartett, Silvi Vrait ja Helmut Aniko ansambel, Aldo Meristo trio, Urmas Lattikase kvartett, Arvo Pilliroog, sopransaksofon, Ain Agan, kitarr jt. – Tln., 1995.
Imperio (ansambel). Veni vidi vici. – 1995.
J.M.K.E. (ansambel). Rumal nali: (1986–1989). – 1996.
Kromel, Reet (laulja). – 1996.

EESTI KONTSERDI kontserdid

JUULI–AUGUST

2. VII kell 19.00 Mustpeade Maja Valge saal – **ULRIKA KRISTIAN** (viul), **MARJE LOHUARU** (klaver). Beethoven–Kreutzer, Schnittke, Gershwin–Kreisler.
3. VII kell 19.00 Niguliste – "FANTAASIAD ORELILE JA OBOELE". Ines Maidre (orel), Andres Siitan (oboe). Bach, Krebs, Reger, Franck.
9. VII kell 19.00 Mustpeade Maja Valge saal – **PÄRT TARVAS** (tšello), **MATI MIKALAI** (klaver). Brahms, Schumann, Prokofjev.
10. VII kell 19.00 Niguliste – **JÜRI LEITEN** (trompet), **ANDRES UIBO** (orel). Bach, Liszt, Telemann, Händel.
15. VII kell 19.00 Võru kultuurimaja Kannel, 16. VII kell 19.00 Estonia Kontserdisaal – **LONG ISLANDI NOORTEORKESTER** (USA). Dirigent **MARTIN DREIWITZ**. Gershwin, Berlioz, Rimski–Korsakov, Dvorak jt.
16. VII kell 19.00 Purtselinnus, 17. VII kell 19.00 Mustpeade Maja Valge saal – **THE WREN CONSORT BREMEN** (Euroopas kuulus saksa ansambel). Barokiajastu meistrite teosed.

18. VII kell 19.00 Niguliste – **MONACO POISTEKOOR**. Dirigent **PHILIPPE DEBAT**, klaver **PIERRE DEBAT**.

23. VII kell 19.00 Mustpeade Maja Olavi saal – **TAUNO SAVIAUK** (flööt), **TIIT PETERSON** (kitarr). 20. sajandi parimad palad flöödile ja kitarrile. Duarte, Brouwer, Castelnuovo–Tedesco, Ibert, Piazzolla.

26. VII kell 19.00 Mustpeade Maja Valge saal – "MUUSIKALINE KUMMARDUS JERUSALEMMALE" (seoses linna 3000. juubeliga). Vanamuusikaansambel "The Jerusalem Consort". Monteverdi, Rameau, Bach, Lidarti.

30. VII kell 19.00 Mustpeade Maja Olavi saal – **VIRTUOOSSET MUUSIKAT TŠELLOLE JA KITARRILE**. Henry–David Varema (tšello), Heiki Mätlik (kitarr). Valentini, Weber, Boccherini, Albeniz–Cordoba, de Falla, Mägi, Tüür (esiettekannet Eestis).

6. VIII kell 19.00 Mustpeade Maja Valge saal – **KONSTANTIN WEITZ** (viul, Austria), **MAIJA WEITZ–NUMMINEN** (klaver, Soome). Kreisler. 8. VIII ja 9. VIII kell 19.00 Estonia Kontserdisaal – Verdi "REEKVIEM". Eesti Riiklik Stimfooniaorkester, Maailma Noorte Koor. Dirigent Eri Klas.

13. VIII kell 19.00 Mustpeade Maja Olavi saal – **PETER FINGER** (kitarr, Saksamaa).

14. VIII kell 19.00 Niguliste – "LITURGILINE MUUSIKA KESKAJAL". L'ensemble Gilles Binchois (Prantsusmaa). Dirigent Dominique Vellard. Gregooriuse laul, orgaanum.

15. VIII kell 19.00 Hiiumaa Suuremõisa loss – **SUUREMÕISA LOSSI PÄEVAD**. Ingegerd Björklund (sopran, Rootsi), Ines Maidre (klaver), Elena Wolkonsky (klaver, New York).

16. VIII kell 19.00 Emmaste kultuurimaja – **EESTI RAHVUSMEESKOOR**. Dirigendid Ants Soots, Ants Üleoja.

16. VIII kell 18.00 Pärnu Raekoda, 17. VIII kell 19.00 Tõrva kammersaal – "NAISED MUUSIKAS". Ingegerd Björklund (sopran, Rootsi), Ines Maidre (klaver). Fanny Mendelssohn–Bartholdy Henzeli, Clara Schumann, Alma Maria Schindler–Mahleri jt. laule.

14.–18. VIII PÄRNU RAEMUUSIKA FESTIVAL

14. VIII kell 18.00 Pärnu Raekoda – **FESTIVALI AVAKONTSERT**. Maano Männi (viul), Leho Karin (tšello), Tanel Joamets (klaver). Brahms, Šostakovitš.

14. VIII kell 20.30 Pärnu Raekoda – **PETER FINGER** (kitarr, Saksamaa).

15. VIII kell 20.30 Pärnu Eliisabeti kirik – "LITURGILINE MUUSIKA KESKAJAL". L'ensemble Gilles Binchois (Prantsusmaa). Dirigent Dominique Vellard. Gregooriuse laul, orgaanum.

17. VIII kell 18.00 Pärnu Raekoda – **ELENA WOLKONSKY** (klaver, New York). Beethoven, Mendelssohn, Chopin.

17. VIII kell 20.30 Pärnu Eliisabeti kirik – **HORTUS MUSICUS**. Kunstiline juht Andres Mustonen.

18. VIII kell 18.00 Pärnu Eliisabeti kirik – **St. CHRISTOPHER CHAMBER ORCHESTRA** (Leedu). Asta Kriksciunaite (sopran), dirigent Donatas Katkus. Mozart, Schubert, Gossec.

18. VIII kell 20.30 Pärnu Vallikäär, halva ilma korral Endla teater – **FESTIVALI LÕPPKONTSERT**. Pärnu Linnaorkester. Dirigent Kristjan Järvi (USA). Kalev Mark Kostabi.

19.–30. VIII EDUARD TUBINA MUUSIKAPÄEVAD

19. VIII kell 19.00 Estonia Kontserdisaal – **St. CRISTOPHER CHAMBER ORCHESTRA** (Leedu).

20. VIII kell 19.00 Mustpeade Maja Valge saal – **EMRE SEN** (klaver, Türgi), Grand Prix Roomas 1995. Bach, Prokofjev, Roussel, Chopin, Tubin.

22. VIII kell 19.00 Mustpeade Maja Valge saal – "KULDAR SINGI MÄLESTUSEKS". Allar Kaasik (tšello), Risto Lauriala (klaver, Soome). Sink, Sisask, Tüür.

21. VIII kell 21.00 Põltsamaa Lossi hoov, 22. VIII kell 21.00 Pärnu Raekoja õu, 23. VIII kell 21.00 Mustpeade Maja Valge saal, 24. VIII kell 21.00 – Mäetaguse loss – **ÕÖMUUSIKA**. Festivaliansambel, dirigent Andres Mustonen. Mozart, Öömuusika.

25. VIII kell 19.00 Estonia Kontserdisaal – **HÄNDEL – ORATOORIUM "BELTASAR"**. Tampere segakoor (Soome), festivaliorkester, solistid: Liina Sabri, Mikael Bellini (Rootsi), Eve–Liisa Saarinen, Esa Ruuttunen, Anssi Hirvonen (Soome). Dirigent Heikki Liimola (Soome). Händeli suurteose esmaettekannet Põhjamaades.

27. VIII kell 19.00 Mustpeade Maja Valge saal – **St. PETERBURI SOLISTID**.

28. VIII kell 19.00 Mustpeade Maja Valge saal – **Peeter Laul** (klaver, St. Peterburg).

29. VIII kell 19.00 Mustpeade Maja Olavi saal – **TAIMO TOOMAST** (bariton), **IVARI ILJA** (klaver).

30. VIII kell 19.00 Estonia Kontserdisaal – **EESTI RIIKLIK SÜMFOONIAORKESTER**. Dirigent Vello Pähn. Eesti muusika.

NB! 1. JULIUST 1. AUGUSTINI EESTI KONTSERDI PILETIKASSA SULETUD. PILETID MÜÜGIL 1 TUND ENNE ALGUST KONTSERDIPAIDAKADES. Info tel. 443 198.

FOLKLOORILIIKUMISEST, ERITI PÕHJAMAADES

3.-5. maini osalesin Rahvusvahelise Folkloorifestivalide ja Rahvakunsti Organisatsioonide Nõukogu (CIOFF) Eesti rahvusdelegaadina organisatsiooni Põhja-Euroopa sektori koosolekul Norras. Arutati organisatsioonilisi küsimusi (põhikirja täiendamine, ettepanek organisatsiooni nime muutmiseks, peasekretäri ülevaade keskorganite ja allkomisjonide tegevusest, rahvusseksioonide aruanded jms.), täpsustati Põhja-Euroopa maade esindatud ülemaailmsel folkloorifestivalil Hollandis ning tutvustati septembrikuus Puerto-Ricos toimuva CIOFF'i peaassamblee programmi (muuhulgas tehti allkirjutanule ettepanek esindada Põhja-Euroopa sektorit ettekandega samas toimival teaduskonverentsil "Kultuur ja naised").

Arutati ka folklooriliikumise üldisemat olukorda Põhja-Euroopa maades, toodi esile ühiseid momente ning vaagiti iga maa plüsse ja miinuseid.

Ühiseks mureks olid teadagi finantsid. Siin oli eri maade kogemustest mõndagi kõrva taha panna. Omalt poolt oli lisada kultuurifondide, eriti Kultuurkapitali kogemus.

Soomes on otsene riigipoolne teotus folklooriliikumisele olnud viimastel aastatel ehk kõige suurem. Taaniski toetab riik mõningaid rahvakultuuri- ja -spordiorganisatsioone, võttes enda kanda näiteks hoonete ülalpidamise ja administratsiooni palgad. Ringidest osavõtu tasu on seejuures samboolne, võimaldades huviringid teos osaleda kõikidel asjahuvilistel - nii lastel, pensionäridel kui ka madalalpalgalistel võõrtöölistel. Taanis on muuseas tava, et

rahvatants kuulub kohakultuuriorganisatsiooni tegevussfääri.

Ka Norras toetab rahvakultuuri osalt riik, osalt kohalikud omavalitsused. Meie ürituski leidis aset kaunis, mugavas konverentside kompleksis, mis kuulus ametiühingutele ja on riigi ülalpidamisel. Samas oli võimalus osaleda ka ühingu *Norges Ungdomslag* juubeliseminaril. Loodud 100 aastat tagasi noorteorganisatsioonina, haarab see tänapäeval erinevas eas rahvamuusika, rahvatantsu ja näitekunsti harrastajaid üle kogu maa. Ka selle juhtkond on riigipalgal, rühmajuhtidele maksavad osalejad ise. Heaoluühiskonnas pole selles ju midagi imeks pandavat, meil on aga paraku olukord veidi erinev. Pealegi on meil rahvakultuurijuhid professionaalid, seal aga tavaliselt ise ka harrastajad. Pidulikul kõnekoosolekul austati veterane ja kavandati tulevikuplaane. Ühingu peaesmärk on rahvakunsti traditsioonide säilitamine ja edastamine noorele põlvkonnale. Rahvusvahelised sidemed on keskendunud vaid üheleainsale maale — Nikaraaguale.

Norra kogemustest väärib eriti eeskju asjaolu, et enamikus maakondades tegutsevad spetsiaalsed rahvakunsti konsultandid, kellele palka maksab vastav maakond. Ei põlata ka asjakohast komerestegest. Näiteks haldavad mõned rühmad aktsiaseltsi vahendusel hotelle ja suvilaid koos nende juurde kuuluvate kohvikute ja restoranidega. Üks selliseid komplekse, mida mul oli võimalus külastada, asub Oslo südalinnas ja kuuldavasti tasub end päris hästi ära.

Norras harrastatakse ainult autentset rahvatantsu ja -muusikat, eriti puudub see just rahvatantsu. Seaded ja stilisatsioonid pole levinud. Peab muidugi lisama, et norralastel on tõepoolest rikas ja huvitav rahvamuusika- ning -tantsuvara ja usun täiesti meie koosolekul osalenud Bergeni Ülikooli professori Vigdiss Espelandi väidet, et ka turistidele esitatakse ainult autentseid programme, sest just niisugustena pakuvad nad suurt huvi. Turistidele esinemine on aga ka üks võimalus teenida rühmale näiteks reisiraha mõnele rahvusvahelisele festivalile sõiduks.

Oli võimalus vaadata ka omapärsat teatraliseeritud muinasjutuetendust, millesse oli põimitud rahvatantse ja -muusikat. Folklooriteater on tänapäeva maailmas üks levinumaid vorme rahvakunsti esitamiseks tänapäeva publikule, olgu siis tegemist kas modernteatri või traditsioonilisemas laadis lavastustega.

Lõpetuseks võib öelda, et folklooriliikumise katusorganisatsioonid — nii rahvuslikud kui ka rahvusvahelised, nii olemasolevad kui alles tekkivad — on vajalikud ning kõigile neile on oma tegutsemiseks paratamatult tarvis finantsabi. Viimast saadakse nii oma riigilt kui ka rahvusvahelistelt organisatsioonidelt, k. a. UNESCO ja Euroopa Liit. Kogu liikumist ennast aga kannavad kõikjal kohalikud entusiastid, olgu nad siis professionaalid või asjaarmastajad. Parimaid tulemusi saavutatakse seal, kus teadus ja praktika, professionaalid ja amatöörid tegutsevad koos ja üksteist toetades.

INGRID RÜÜTEL

URMAS SISASKI PILL

Paari aasta eest kängurumaad külastanud helilooja tuli koju ilmselt maailma vanima pilli järglaseks. Didgeridoo on umbes 40 000 aastat vana aborigeenide rahvapill, mida mängitakse istudes, nii et pika pilli üks ots toetub varbaotstele. Pill on tehtud eukalüptipuust ja sipelgate abiga: puu pistetakse sipelgapessasse ja nood närvivad selle seest tühjaks. "Tegelikult valisin ma selle re-noodi pärast, sest re on ka meil nähtava tähistäeva noot," selgitab Sisask. Pillimängu õppis ta aborigeenidelt vaid kolm tundi.

Kuna tooni tekitamiseks kasutatakse nn. ringhingamist, s. t. ühel ajal hingatakse nina kaudu sisse ja puhutakse suu kaudu pilli nii, et tekiks pidev heli, tuleb veel kaua harjutada. Aborigeenidele olnud pill lausa elutähtis: sellega meelitatud kängurused ligi, teise käega visatud bumerang teele ja leib oludki laul.

ARNIKA TEGELMANN

Järva Teataja, 25. V 1996

RISTSÕNA TULEMUSED

Eelmises Muusikalehes ilmunud ristsõnamõistatuse lahenduseks nõutud W. Lutoslawski teose pealkiri on "Livre pour Orchestre". Õigel ajal oli postitatud 6 õiget vastust. Loos Ines Kannapi käe näol naeratas pooltele, valis kolmeks auhinnaajaks (à 100 krooni) välja Sirje Eilmanni Elvast, Vaike Toropi Tallinnast ning Märjamaa Muusika- ja Kunstikooli õpetajad (kollektiivne vastus).

MAAILMA 10 SUUREMAT OOPERITEATRIT

Nimi	Asukoht	Istekohti	Seisukohti	Kokku
1. The Metropolitan Opera	New York, USA	3800	265	4065
2. Cincinnati Opera	Cincinnati, USA	3630	—	3630
3. Lyric Opera of Chicago	Chicago, USA	3563	—	3563
4. San Francisco Opera	San Francisco, USA	3176	300	3476
5. The Dallas Opera	Dallas, USA	3420	—	3420
6. Canadian Opera Company	Toronto, Kanada	3167	—	3167
7. Los Angeles Music Center Opera	Los Angeles, USA	3098	—	3098
8. San Diego Opera	San Diego, USA	2992	84	3076
9. Seattle Opera	Seattle, USA	3017	—	3017
10. La Opéra de Montréal	Montreal, Kanada	2874	—	2874

15. JUUNINI saab tellida Muusikalehte 1996. aasta II poolaastaks, hind 32.95. Kvartalitellimus 18.95.

Muusikaleht

Peatoimetaja: Mart Vainu. Korrespondent: Aaro Pertmann. Väljaandja AS ASKARELL. Tel. 6313182 Kirjad EE0034 Tallinn, postkast 996. Honorari saab ajutiselt kätte Tartu mnt. 17 II korrus teispäeval ja kolmapäeval kell 10-12.

3. juunil saatis eesti rahvas viimsele teekonnale temale südamelähedasi laule loonud muusiku Alo Mattiiseni.

460